

STUDIU

PERCEȚII ASUPRA DREPTURILOR OMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Chișinău 2018

STUDIU

PERCEPȚII ASUPRA DREPTURILOR OMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

În baza unui studiu calitativ și cantitativ, exclusiv regiunea transnistreană.
Datele au fost colectate în perioada iulie-septembrie 2018.

CHIȘINĂU 2018

**MINISTRY OF
FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK**
Danida

**AVOCATUL
POPORULUI**
OMBUDSMAN

**UNITED NATIONS
MOLDOVA**

Acest studiu a fost realizat de către Compania iData („**Date Inteligente**” SRL).

Studiul dat este realizat în cadrul Proiectului “Consolidarea capacităților tehnice ale instituțiilor naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului”, finanțat de Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei și implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), în parteneriat cu Oficiul ONU pentru Drepturile Omului (UN OHCHR) și Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA).

Oficiul Avocatului Poporului, Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Oficiul ONU pentru Drepturile Omului (UN OHCHR) și Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA), Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei nu își asumă responsabilitatea pentru corectitudinea și caracterul complet al conținutului și nu pot fi responsabili pentru orice pierdere sau daună cauzată direct sau indirect ca urmare a utilizării informației, sau încrederii în conținutul studiului, fie în limba originală sau în variantele traduse.

© Toate drepturile asupra publicației sunt rezervate Oficiului Avocatului Poporului. Atât publicația, cât și fragmente din ea nu pot fi reproduse fără indicarea sursei. Opiniile exprimate în acest studiu aparțin autorilor, care își asumă responsabilitatea pentru ele și nu reflectă în mod necesar opinia Oficiului Avocatului Poporului, Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Oficiului ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR), Fondului Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA) sau a Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei.

Mulțumiri

Elaborarea acestui studiu a fost posibilă grație cooperării fructuoase dintre OHCHR Moldova, Oficiul Avocatului Poporului și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în Moldova. Acest raport a beneficiat de expertiza, sugestiile, munca, îndrumarea și cercetarea efectuată de numeroase persoane, inclusiv Olesia Perean (Coordonatoare națională pentru drepturile omului, OHCHR prezența pe țară în Moldova), Andrei Brighidin (Consultant, OHCHR prezența pe țară în Moldova), Dumitru Roman (Șef Direcția Monitorizare și Raportare Oficiul Avocatului Poporului (Ombudsmanului) din Moldova).

Colectarea, analiza și interpretarea datelor a fost realizată de către echipa Companiei iData, în componența căreia sunt Veronica Ateș, Mihai Bologan, precum și alți colaboratori și operatori care s-au ocupat de culegerea datelor, analiză, recrutare, transcriere etc. Analiza datelor din punct de vedere juridic a fost efectuată cu suportul lui Vadim Vieru, expert în drepturile omului.

Mulțumiri sunt aduse tuturor respondenților participanți la acest studiu, inclusiv specialiștilor și experților în domeniu, pentru timpul acordat și informațiile oferite în cadrul studiului Percepția asupra drepturilor omului în Republica Moldova.

Cuprins

Abrevieri	6
Introducere	7
Sumar executiv	8
Metodologia studiului	9
CAPITOLUL 1 Nivelul de informare a populației Republicii Moldova privind drepturile omului.....	14
1.1 Nivelul de informare a populației privind drepturile omului	14
1.2 Accesibilitatea informației privind drepturile omului.....	16
1.3 Nivelul de activism al populației din Republica Moldova.....	19
CAPITOLUL 2 Percepțiile populației asupra Rolului instituțiilor în asigurarea respectării drepturilor omului și sistemul de protecție a drepturilor omului	22
2.1. Rolul instituțiilor în respectarea drepturilor omului	22
2.2. Sistemul de protecție a drepturilor omului în Republica Moldova	25
CAPITOLUL 3 Nivelul de respectare a drepturilor omului în Republica Moldova	29
3.1. Percepții asupra respectării drepturilor omului în general	29
3.2. Dreptul la educație.....	38
3.3. Dreptul la ocrotirea sănătății	40
3.4. Dreptul la muncă și la protecția muncii	45
3.5. Dreptul la protecție socială	49
3.6. Libertatea de întrunire și asociere	51
3.7. Dreptul la un proces echitabil	52
3.8. Dreptul la viață, integritatea fizică și psihică și libertatea individuală și siguranța persoanei	53
3.9. Dreptul la informație, libertatea opiniei și exprimării.....	54
3.10. Dreptul la egalitate și nediscriminare	57
3.11. Dreptul la un mediu curat.....	61
3.12. Dreptul la proprietate	62
3.13. Dreptul la libera circulație.....	62
3.14. Dreptul la vot.....	62
3.15. Libertatea de conștiință, de gândire și de religie.....	63
3.16. Cele mai des încălcate drepturi	64
3.17. Revendicarea drepturilor.....	66

Abrevieri

APL	Autoritatea Publică Locală
CNAM	Compania Națională de Asigurări în Medicină
HIV	Virusul Imunodeficienței Umane
LGBT	Lesbiene, Gay, Bisexuali și Transgenderi
NR	Nu răspund
NȘ	Nu știu
SIDA	Sindromul Imunodeficienței Dobândite
UE	Uniunea Europeană
FG	Focus Grup
Î	Interviu în profunzime

Introducere

Asigurarea drepturilor omului a depășit de mult faza de încorporare în cadrul legal național a standardelor internaționale. Majoritatea mecanismelor ONU de monitorizare a drepturilor omului, în cadrul observațiilor concludente după revizuirea Republicii Moldova în 2016 – 2017, au constatat că, în general, cadrul legal din țară corespunde exigențelor drepturilor omului stabilite la nivel internațional.

În același timp, s-au înregistrat restanțe la capitolul implementarea drepturilor.

Evaluarea gradului de asigurare a drepturilor poate fi făcută prin diferite modalități. De regulă, se folosesc indicatori ce țin de drepturile omului. Indicatorii pot fi obiectivi sau subiectivi, orientați pe proces sau pe rezultat. Pentru a măsura gradul de respectare a drepturilor omului este folosit un set de indicatori de niveluri diferite, fiecare având laturi puternice și mai puțin puternice.

Percepțiile titularilor de drepturi asupra gradului de realizare a propriilor drepturi generează indicatori subiectivi, care, corelați cu indicatori obiectivi, pot oferi o imagine clară a situației actuale, dar și potențiale căi de îmbunătățire a acestora.

Scopul prezentului studiu a fost de a măsura nivelul de asigurare a drepturilor omului în percepțiile titularilor de drepturi, astfel obținând indicatori subiectivi de măsurare a asigurării drepturilor în Republica Moldova. Având în vedere interdependența drepturilor, prin corelarea unor indicatori s-a încercat identificarea legăturilor cauzale dintre restanțele la capitolul asigurare a diferitor drepturi.

Procesul analitic a fost orientat spre aprecierea tendințelor privind percepțiile titularilor de drepturi asupra gradului de asigurare a propriilor drepturi în ultimii doi ani, iar datele obținute în 2018 au fost comparate cu datele studiului similar din 2016.

La formularea chestionarului de evaluare a gradului de respectare a diferitor drepturi, ca bază teoretică a servit cadrul de conținut al drepturilor omului și al obligațiilor legate de drepturile fundamentale. Astfel, în ceea ce privește conținutul normativ al drepturilor economice și sociale, s-a utilizat așa numita formulă 3AQ (Availability, Accesibility, Acceptability, Quality)¹. În conformitate cu criteriul disponibilității, sistemul de asigurare a drepturilor ar trebui să fie format din instituții capabile să livreze în principiu serviciile de rigoare. Disponibilitatea presupune existența în principiu a instituțiilor care livrează servicii din domeniul unui sau altui drept.

Accesibilitatea presupune că, în cazul în care există instituții care livrează servicii, acestea trebuie să fie accesibile pentru titularul de drepturi fără discriminare. Accesibilitatea este compusă din 4 termeni, care se intersectează: nediscriminarea, accesibilitatea fizică, accesibilitatea economică, accesibilitatea informațională.

Acceptabilitatea se referă la faptul că serviciile urmează să ia în considerare specificul cultural sau de context al titularului de drepturi, astfel încât acesta să poată accepta serviciile propuse.²

Calitatea este elementul care dă substanță drepturilor sociale și economice. Nu este suficient ca serviciile să fie disponibile, accesibile și acceptabile. Dacă acestea sunt de o calitate proastă și ineficiente, toate eforturile pentru crearea lor sunt în zadar.

Referitor la conținutul de obligații ale statului în asigurarea drepturilor omului, la elaborarea chestionarului s-a ținut cont de următorul cadru conceptual:

Obligația de a respecta, care se concentrează pe interdicția pentru stat de a interfera, prin agenții săi, cu drepturile omului;

¹ Disponibilitatea, Acceptabilitatea, Accesibilitatea, Calitatea

² Vezi Comentariul general 14 al Comitetului ONU pentru drepturi economice, sociale și culturale privind dreptul la cel mai înalt standard de sănătate, disponibil în limba engleză la: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2f2000%2f4&Lang=en

Obligația de a proteja, care presupune faptul că statul trebuie să prevină violarea drepturilor de către persoane terțe, care nu sunt agenți ai săi. Accentul se pune, în acest caz, pe prevenția violării și pe acordarea remediilor atunci când, de exemplu, persoane de drept privat încălcă drepturile economice și sociale;

Obligația de a îndeplini, ceea ce înseamnă că statul nu doar trebuie să se abțină de la încălcarea drepturilor prin atentarea la status quo, ci să faciliteze, să livreze și să promoveze respectarea drepturilor.

Sumar executiv

Studiul este constituit din trei capitole analitice, care includ constatări rezultate din cercetare, inclusiv concluzii din perspectiva celor mai evidențiate tendințe legate de respectarea drepturilor și libertăților fundamentale în Republica Moldova. Structura generală a studiului este formată din:

Capitolul 1 - Nivelul de informare a populației Republicii Moldova privind drepturile omului.

Capitolul conține informații calitative și cantitative cu privire la: a) nivelul de informare a populației privind drepturile omului; b) accesibilitatea informațiilor privind drepturile omului și c) nivelul de activism al populației din Republica Moldova. Acest capitol reiterează constatările studiului anterior privind nivelul redus de informare a populației despre drepturile omului, în special, pentru grupuri specifice. De asemenea, este menționată și accesibilitatea redusă a informației. Mai mult de jumătate din respondenți consideră că există anumite impedimente lingvistice în ceea ce privește informația despre drepturile omului. Birocrația este considerată drept barieră pentru accesul liber la informațiile privind drepturile omului. Oamenii se simt aparent nesiguri de cunoștințele pe care le au în domeniul drepturilor omului, fapt ce poate fi determinat de modalitatea de transmitere a mesajelor și informațiilor despre Drepturile Omului, dar și de conținutul acestor informații. Mai mult de jumătate din respondenți consideră că există o lipsă a cunoștințelor în rândurile populației cu privire la drepturile omului. Doar 10% din respondenți consideră că sunt foarte bine informați cu privire la propriile drepturi. Deși în 2018, față de 2016, se constată o mică descreștere a numărului de respondenți care se consideră foarte bine informați (10.3% față de 11.1%), se atestă totuși o creștere a respondenților care se consideră mai degrabă informați (42.6% față de 41.5%). Este foarte important faptul că a scăzut semnificativ ponderea cetățenilor care se consideră deloc informați (12.2% în 2018 față de 16.5% în 2016).

Aparent, nivelul mediu de cunoștințe în domeniul drepturilor omului determină și un nivel mai degrabă scăzut al activismului civic și de revendicare a drepturilor. Totuși, nivelul activismului nu este rezultatul direct al cunoștințelor despre drepturile omului.

Este relevant faptul că cetățenii acordă un grad înalt de încredere instituțiilor de apărare a drepturilor, cum ar fi organele de ocrotire a normelor de drept, organele administrației publice, instituțiile naționale de apărare a drepturilor omului, organizațiile societății civile. Prin urmare, activismul civic ar putea fi stimulat prin diseminarea intensivă și sistemică a informației despre drepturile omului, în special de către autoritățile publice, întreprinderea măsurilor de sporire a încrederii în instituțiile de stat, creșterea gradului de cunoaștere a drepturilor omului, conștientizarea valorilor generate de asigurarea drepturilor omului.

În vederea creșterii nivelului de informare a cetățenilor cu privire la drepturile omului, se recomandă:

- ca acțiunile de promovare a drepturilor omului să fie direcționate pe diferite categorii de public, astfel încât să fie accesibile din punct de vedere lingvistic și informațional.
- să se țină cont de specificul surselor de informare utilizate de grupurile țintă în selecția canalelor de transmitere a informației despre drepturile omului.

- să se remedieze discrepanțele existente între grupuri, spre exemplu, persoane din mediul rural, persoane în etate, femei și minorități etno-lingvistice.

Capitolul 2 - Rolul instituțiilor în respectarea drepturilor omului și sistemul de protecție a drepturilor omului.

În acest capitol este analizat rolul instituțiilor în respectarea drepturilor omului din perspectiva sistemului de protecție a drepturilor omului.

Rolul instituțiilor statului în respectarea drepturilor omului este suficient de bine conștientizat de către populație. Rezultatele din 2018 privind percepția populației în ceea ce privește instituțiile care ar putea îmbunătăți situația privind drepturile omului sunt similare cu cele din 2016. Astfel, Parlamentul și Guvernul sunt în topul clasamentului. În 2018, se remarcă varianta de răspuns ”fiecare cetățean în parte” pentru care au optat 77% din respondenți. În pofida acestor rezultate, Parlamentul și Guvernul rămân a fi pe primul loc la capitolul încălcarea drepturilor omului, circa două treimi din respondenți considerând că respectivele instituții încalcă drepturile omului în măsură mare.

Cele mai mari așteptări de la Parlament în asigurarea drepturilor le au femeile, persoanele din mediul urban, persoanele de peste 45 de ani și minoritățile etno-lingvistice. De la Guvern – la fel, doar că aici se adaugă și persoanele cu venituri mici.

Respondenții nu sunt satisfăcuți de calitatea politicilor publice actuale (doar 20% fiind satisfăcuți în mare măsură de ele). Prin urmare, restanțele la încorporarea abordării bazate pe drepturi în crearea și implementarea politicilor în domeniul social și economic determină percepția negativă a populației în privința respectării drepturilor economice și sociale.

Capitolul 3 - Nivelul de respectare a drepturilor omului în Republica Moldova

Capitolul reconfirmă necesitatea acordării unei atenții sporite principiului egalității și nediscriminării, ținând cont de problemele specifice cu care se confruntă diverse grupuri și persoane vulnerabile sau marginalizate, inclusiv persoanele cu dizabilități, persoanele LGBT, persoanele care trăiesc cu HIV, Romii și non-cetățenii. Una din constatările îngrijorătoare este că percepția populației privind nivelul de respectare a drepturilor omului este preponderent în scădere. Aproximativ 68% din respondenți consideră că drepturile omului se încalcă sistematic. În topul drepturilor cel mai des încălcate respondenții au menționat dreptul la un proces echitabil, dreptul la protecție socială și dreptul la sănătate. Acest drepturi sunt asigurate într-o măsură și mai mică persoanelor din grupurile subreprezentate, ceea ce are drept efect adâncirea inegalităților sistemice.

Metodologia studiului

Studiul privind percepțiile populației din Republica Moldova asupra drepturilor omului este unul complex și este constituit din câteva etape importante de cercetare:

1. Studiul calitativ a inclus:

- ▶ Analiza calitativă a avut ca bază de studiu discuțiile realizate în cadrul a 10 focus grupuri. În cadrul fiecărui focus grup au participat 5-10 reprezentanți din fiecare din următoarele grupuri țintă, vedeți în tabelul de mai jos:

Nr. de ordine al discuțiilor de	Grupul	Data realizării	Numărul de participanți	Structura după gen	
				Bărbați	Femei
FG1	Persoanele cu dizabilități	16.07.2018	9	6	3
FG2	Persoanele care locuiesc în zona de securitate	17.07.2018	9	3	6
FG3	Minorități religioase	18.07.2018	9	5	4
FG4	Persoanele LGBT	19.07.2018	10	6	4
FG5	Persoanele care locuiesc în zonele rurale	20.07.2018	10	4	6
FG6	Persoanele care trăiesc cu HIV pozitiv	23.07.2018	10	7	3
FG7	Persoanele de etnie Rromă	24.07.2018	9	4	5
FG8	Victimele violenței domestice	25.07.2018	5	0	5
FG9	Minoritățile etnice	26.07.2018	5	2	3
FG10	Non-cetățenii	31.07.2018	6	5	1

Rezultatele analizei calitative au fost sistematizate pe tipuri de drepturi/întrebări abordate cu fiecare din grupurile minoritare participante la focus grupuri.

- ▶ 14 interviuri în profunzime cu specialiști în domeniul drepturilor omului, dar și 5 interviuri cu reprezentanți ai grupurilor vulnerabile din punctul de vedere al respectării drepturilor omului.

Scopul studiului calitativ a fost de a înțelege, în baza unor discuții dirijate, care sunt problemele cu care se confruntă fiecare grup în parte, modul în care interacționează și dacă au sau nu încredere în autoritățile abilitate să le protejeze drepturile. De asemenea, studiul relevă ce drepturi sunt încălcate mai des, care este experiența comunităților respective și modul în care acestea văd o îmbunătățire a modului în care le sunt respectate drepturile.

2. Studiul cantitativ a inclus un eșantion reprezentativ de 1000 de persoane din Republica Moldova, exceptând regiunea transnistreană. Eșantionul a fost reprezentativ la nivel național și pe criterii de sex, grupe de vârste, regiuni, medii de reședințe și etnii. Eșantionul a fost extras în baza straturilor compuse din mediu (rural/urban), regiunea (Nord, Centru, Sud, Chișinău, UTA

Găgăuzia) și dimensiunea localității (municipii mari, orașe cu peste 20 mii persoane, orașe cu 10-20 mii persoane, orașe cu 5-10 mii persoane, orașe cu sub 5 mii persoane, comune cu peste 5 mii persoane, comune cu 3-5 mii persoane, comune cu 1-3 mii persoane și comune cu sub o mie persoane). Pentru procedura de eșantionare au fost utilizate rezultatele recensămintelor populației din 2004³ și 2014⁴.

unele date curente ale Biroului Național de Statistică⁵. Pentru chestionare au fost selectate persoane de 18 ani și peste. Interviuurile au fost efectuate prin metoda CAPI (interviuri față în față cu respondentul, cu utilizarea tabletei pentru întrebări și răspunsuri). La prelucrarea datelor au fost aplicate trei criterii de ponderare pentru a ajusta structura eșantionului cu cea a populației. Din analiza ulterioară a rezultatelor aceste ponderări nu au modificat semnificativ rezultatele finale. Variabilele ponderate sunt: sexul, mediul de reședință și etnia. Astfel, s-a echilibrat proporția femeilor în eșantion la cea națională, s-a mărit un pic ponderea populației urbane și cea a minorităților etnice. Pentru comoditate, au fost generate și rezultatele după cinci variabile de selectare, astfel că răspunsurile la întrebări pot fi urmărite atât pe întregul eșantion, cât și pe fiecare grup al variabilelor de segmentare în parte. Eroarea maximă de eșantionare este de $\pm 3.1\%$, dar ținând cont de structura eșantionului, datele sondajului sunt, practic, identice cu percepția reală a populației.

Scopul studiului cantitativ a fost de a afla percepția populației privind modul în care le sunt respectate drepturile. În particular, în baza variabilelor de segmentare, pot fi urmărite răspunsurile grupurilor care pot fi mai vulnerabile în ceea ce privește respectarea drepturilor omului.

Segmentările permit, pentru multe întrebări din studiul cantitativ, să fie depistate anumite discrepanțe în ceea ce ține de percepțiile și atitudinile persoanelor în privința respectării drepturilor omului, în funcție de grupul din care fac parte.

Structura eșantionului:

Variabila	Categoria	Eșantion neponderat		Eșantion ponderat
		Persoane	%	%
Sex	Bărbați	392	39.2	46.0
	Femei	608	60.8	54.0
Vârsta	18-29 ani	301	30.1	30.3
	30-44 ani	253	25.3	24.4
	45-59 ani	229	22.9	23.3
	60 și peste ani	217	21.7	22.0
Educația	Primare	16	1.6	1.7
	Gimnaziu	198	19.8	19.1
	Școală profesională	225	22.5	23.0
	Liceu	134	13.4	13.5
	Colegiu	174	17.4	17.8
	Superioare	232	23.2	22.8
	Postuniversitare	8	0.8	0.8
NR	13	1.3	1.3	

³ <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=295&id=2234>

⁴ <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=479&>

⁵ <http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774>

Numărul membrilor familiei	1 persoană	137	13.7	14.1
	2-3 persoane	392	39.2	40.1
	4 și peste persoane	471	47.1	45.8
Numărul copiilor minori în gospodărie	Niciunul	541	54.1	55.6
	Unul	221	22.1	21.6
	Doi	173	17.3	16.7
	Trei și peste	65	6.5	6.1
Ocupația de bază	Am afacere proprie	28	2.8	2.8
	Director, director adjunct	4	0.4	0.3
	Angajat în sfera non-agricolă	226	22.6	23.1
	Angajat în agricultură	36	3.6	3.7
	Muncitor ocazional (cu ziua)	65	6.5	6.6
	Șomer (în căutare de lucru)	42	4.2	4.5
	Elev/student	76	7.6	7.7
	Pensionar	205	20.5	20.4
	Casnică	164	16.4	15.0
	Muncesc peste hotare	71	7.1	7.5
	Alta	67	6.7	6.5
	NR	16	1.6	1.9
Limba în care vorbește de obicei, acasă (declarată)	Română	364	36.4	34.5
	Moldovenească	425	42.5	40.0
	Rusă	139	13.9	16.2
	Ucraineană	17	1.7	2.2
	Bulgară	22	2.2	2.9
	Găgăuză	26	2.6	2.9
	Alta	6	0.6	1.3
Etnia (declarată)	Român	99	10.0	9.3
	Moldovean	747	74.7	70.6
	Rusă	37	3.7	4.9
	Ucrainean	44	4.4	5.8
	Bulgar	22	2.2	2.9
	Găgăuz	39	3.9	4.9
	Alta	12	1.2	1.7
Venitul personal lunar (declarat)	Sub 1000 lei	149	14.9	14.3
	1001-1500 lei	169	16.9	16.5
	1501-2000 lei	143	14.3	14.6
	2001-3000 lei	115	11.5	11.3
	3001-5000 lei	153	15.3	15.4
	Peste 5000 lei	126	12.6	13.4
	NR	145	14.5	14.5
Limba în care s-a realizat interviul	Română	808	80.8	76.5
	Rusă	192	19.2	23.5
Total		1000	100	

Notă.

1. În raport sunt prezentate rezultatele pe unele drepturi care nu au fost incluse în chestionarul aplicat în cadrul studiului cantitativ. Aceste rezultate sunt din cadrul discuțiilor de grup, interviurilor în profunzime cu experți și au fost menționate de către participanți ca fiind importante.

2. În raport sunt analizate datele din cadrul studiului cantitativ și după anumite sub-categorii (sex, grup de vârstă, educație, ocupație, mediul de rezidență, etc.). Aceste date le puteți obține la cerere de la Avocatul Poporului.

Recomandări metodologice: Se recomandă efectuarea studiului cu o regularitate de 2 ani sau mai des, pentru a putea urmări rezultatele în dinamică și a avea o imagine de ansamblu pe țară despre percepția drepturilor omului în Republica Moldova.

CAPITOLUL 1.

Nivelul de informare a populației Republicii Moldova privind drepturile omului

1.1 Nivelul de informare a populației privind drepturile omului

Unul dintre factorii determinanți în acțiunile de promovare a drepturilor omului constă în abilitatea titularilor de drepturi de a-și revendica drepturile. Revendicarea drepturilor poate avea un caracter sistemic, cu condiția că titularii își cunosc drepturile și înțeleg că drepturile lor sunt corelate cu obligațiile statului.

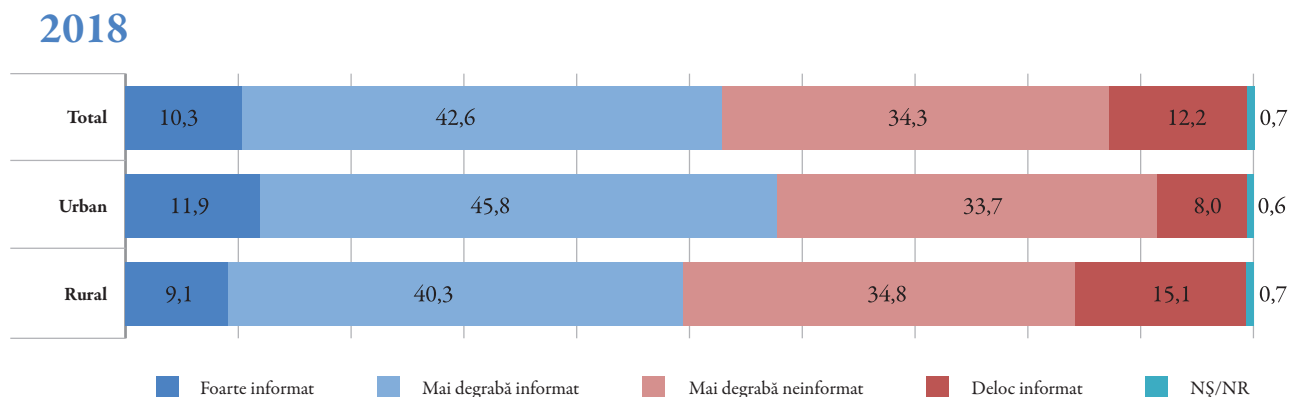
Obligațiile statului în ceea ce privește asigurarea drepturilor nu se limitează la abținerea de la încălcarea drepturilor, ci conține și latura pro-activă, care presupune informarea oamenilor despre drepturile lor și modalitățile de apărare a drepturilor încălcate.

Elucidarea nivelului de informare a populației privind drepturile omului oferă o imagine generală despre gradul de informare și livrează informații privind potențialele puncte de intervenție pentru instituțiile de drepturile omului și autorități de stat. De exemplu, care sunt sursele cele mai utilizate de informare, cât de accesibilă este informația, inclusiv pentru diferite grupuri.

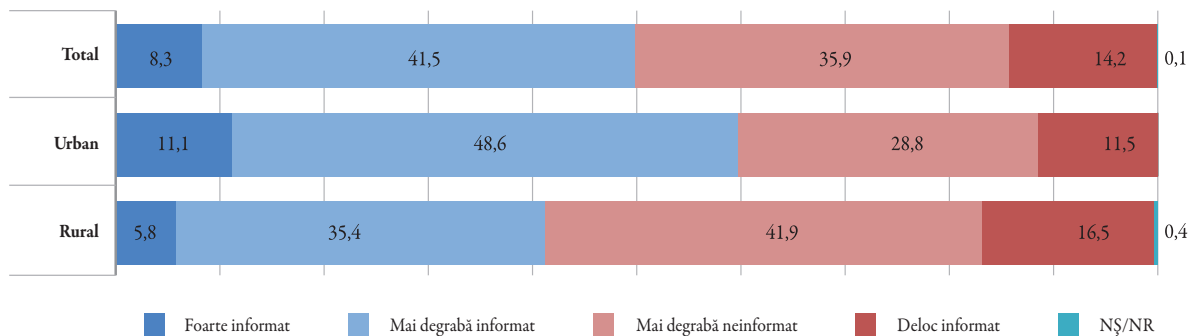
De asemenea, este necesar de analizat disparitățile care există în ceea ce privește nivelul de informare. De regulă, grupurile dezavantajate au un nivel mai scăzut de informare, de aceea sunt necesare eforturi suplimentare și acțiuni pozitive în privința acestora.

Dacă e să analizăm nivelul de informare a populației privind drepturile omului în Republica Moldova, acesta nu s-a modificat față de anul 2016. Per total, chiar a crescut un pic ponderea celor care se consideră foarte bine informați în 2018 față de 2016 (10.3% față de 8.3%), a crescut și ponderea celor care se consideră mai degrabă informați (42.6% față de 41.5%). Un alt aspect pozitiv e scăderea semnificativă a celor care se consideră deloc informați (12.2% față de 14.2%). *Figura 1.*

Figura 1. Nivelul de informare a populației privind drepturile omului. Anul 2018 față de 2016. %

2016

Sub aspect structural, ceva mai bine informați despre drepturile omului se consideră bărbații, locuitorii din mediul urban, tinerii de până la 29 de ani și reprezentanții etniei majoritare. Minoritățile etno-lingvistice sunt cele care, în cea mai mare măsură, au răspuns că nu sunt deloc informate despre drepturile omului (18.1%).

Aceste cifre demonstrează că accesul la informațiile despre drepturile omului nu este unul universal. Bărbații din mediul urban de etnie majoritară sunt mai privilegiați în obținerea accesului la informații. Pentru fiecare caracteristică a grupului privilegiat urmează a fi determinată cauza disparităților pentru a identifica soluții adaptate factorilor determinanți. Respectiv, la etapa de elaborare a politicilor de stat și a programelor de informare a populației, dezvoltate de organizațiile societății civile, pentru a avea impact proporțional, urmează să ia în considerare factorii determinanți ai diferențelor existente.

Unul dintre participanții la studiul calitativ a încercat ierarhizarea nivelului de cunoștințe: [FG9 - F3]: „Acum eu, deja ca profesor, pot să zic că îi învață. [...] este așa o statistică că pe categoriile de vârstă își cunosc drepturile sale de la 40-75 ani doar 50 %, de la 18-30 ani - 81 %, dar copii 12-17 - 67 % și doar 33% nu își cunosc drepturile. Despre faptul că nu știau drepturi, ei cunosc, îndeosebi, copiii.”

Experții participanți la studiul calitativ au fost de părere că informația despre drepturile omului este disponibilă. Totuși, disponibilitatea informației nu asigură în mod neapărat asimilarea acesteia de către populație. Unii experți au perceput că este multă informație, doar că problema constă în forma în care aceasta apare și în modalitatea în care este transmisă publicului țintă. Uneori conceptul drepturilor omului se transmite, pe alocuri, greșit publicului. Alții au afirmat că informația disponibilă nu este suficientă.

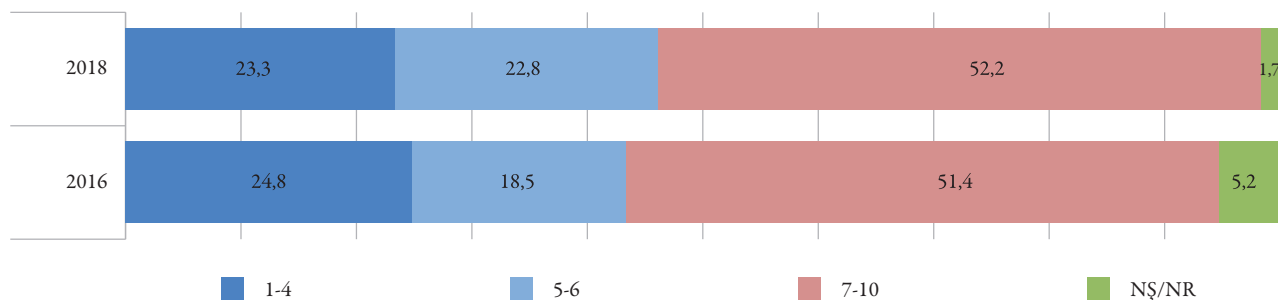
Cei care au fost de părere că este destulă informație despre drepturile omului au concretizat că, deși este suficientă informație, oamenii nu sunt prea interesați s-o caute, s-o studieze, s-o înțeleagă.

Cei care au fost de părere că informația nu este suficientă au menționat că au sesizat acest lucru după ce au devenit membri ai unor organizații care îi reprezintă. Astfel, una dintre modalitățile de ridicare a nivelului de cunoștințe în domeniul drepturilor omului este implicarea civică în cadrul organizațiilor care apără grupurile vulnerabile de situațiile de violare ale drepturilor omului.

Cu toate că populația s-a autoapreciat ca fiind în proporție de (42,6%) mai degrabă informată, mai mult de jumătate din respondenți au constatat că le lipsesc cunoștințele în domeniul drepturilor omului. Incertitudinea referitoare la cunoștințele în domeniu poate fi determinată de complexitatea domeniului, dar și de faptul că despre anumite drepturi (cum ar fi dreptul la un proces echitabil) se vorbește mai mult, iar despre alte drepturi (cum ar fi dreptul la un mediu curat) se discută mai puțin.

Studiul cantitativ a scos în evidență faptul că majoritatea populației consideră că are o anumită lipsă de cunoștințe în domeniul drepturilor omului. Acest nivel este relativ mai slab față de 2016, astfel încât (52.2%), față de (51.4%) din populație consideră că există o lipsă a cunoștințelor în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova. Doar sub un sfert (23.3%) din respondenți, ceea ce reprezintă mai puțin decât în 2016 (24.8%), nu sunt de acord cu această afirmație, respectiv ei considerând că populația își cunoaște bine drepturile. *Figura 2.*

Figura 2. Există o lipsă a cunoștințelor în domeniul drepturilor omului, în rândul populației? 1- dezacord total. 10 - totalmente de acord 2016 și 2018, %

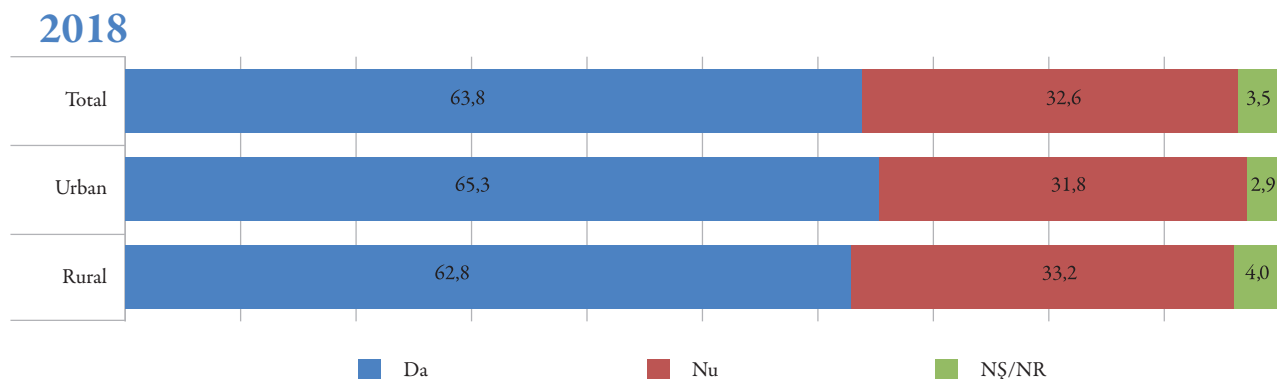
În opinia participanților la studiul calitativ, elevii și studenții par să fie mai bine informați despre respectarea drepturilor omului, comparativ cu alte categorii de populație.

1.2 Accesibilitatea informației privind drepturile omului

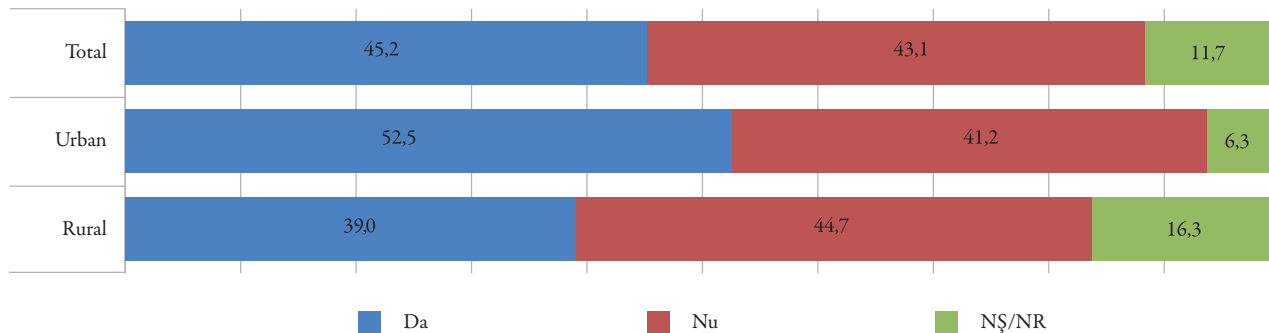
Nivelul de cunoștințe în domeniul drepturilor omului depinde de mai mulți factori. Unul dintre cei mai importanți este accesibilitatea. Disponibilitatea informației, în principiu, nu garantează asimilarea acesteia de public, dacă informația nu este adaptată necesităților diferitelor categorii de persoane. Astfel, accesibilitatea informațiilor devine importantă pentru a identifica potențiali factori pentru a livra informația către destinatari.

Studiul cantitativ a atestat un progres semnificativ față de anul 2016 în ceea ce ține accesibilitatea informațiilor în domeniul drepturilor omului. Astfel, din totalul respondenților chestionați în 2018, (63.8%) consideră că informația privind drepturile omului și posibilitățile de apărare a acestora este accesibilă, față de (45.2%), câți considerau în 2016. De asemenea, nu există divergențe semnificative în funcție de mediul de reședință al respondenților. Astfel, accesul la informație despre drepturile omului a devenit semnificativ mai facil în mediul rural și ceva mai bun în mediul urban, față de situația de acum doi ani. *Figura 3.* Există anumite diferențe pe criterii de vârstă, astfel că tinerii, într-o proporție semnificativ mai mare (77.2%), consideră că informația despre drepturile omului este accesibilă, comparativ, de exemplu, cu persoanele de peste 60 de ani (48.7%). De asemenea, minoritățile etno-lingvistice consideră că au un acces mai limitat la informația privind drepturile omului (47%), comparativ cu populația majoritară (68.1%).

Figura 3. Credeți că informația despre drepturile omului și posibilitățile de apărare a acestor este accesibilă? 2016 și 2018, %.

2016

Internetul nu a fost considerat o sursă importantă pentru informare în domeniul drepturilor omului în cadrul cercetării din 2016, dar a devenit a doua sursă ca importanță în 2018, fiind devansată cu puțin de alte surse mass-media (presa scrisă, TV și radio). De menționat că, în mod cumulativ, atât în 2016, cât și în 2018, aproape toți respondenții au menționat mass-media și/sau internetul drept sursă de informare privind drepturile omului.

Potrivit studiului curent, persoanele apelează mai des pentru informare la cunoscuți și rude, colegi de muncă și, într-o măsură mai mică, la avocați și juriști.

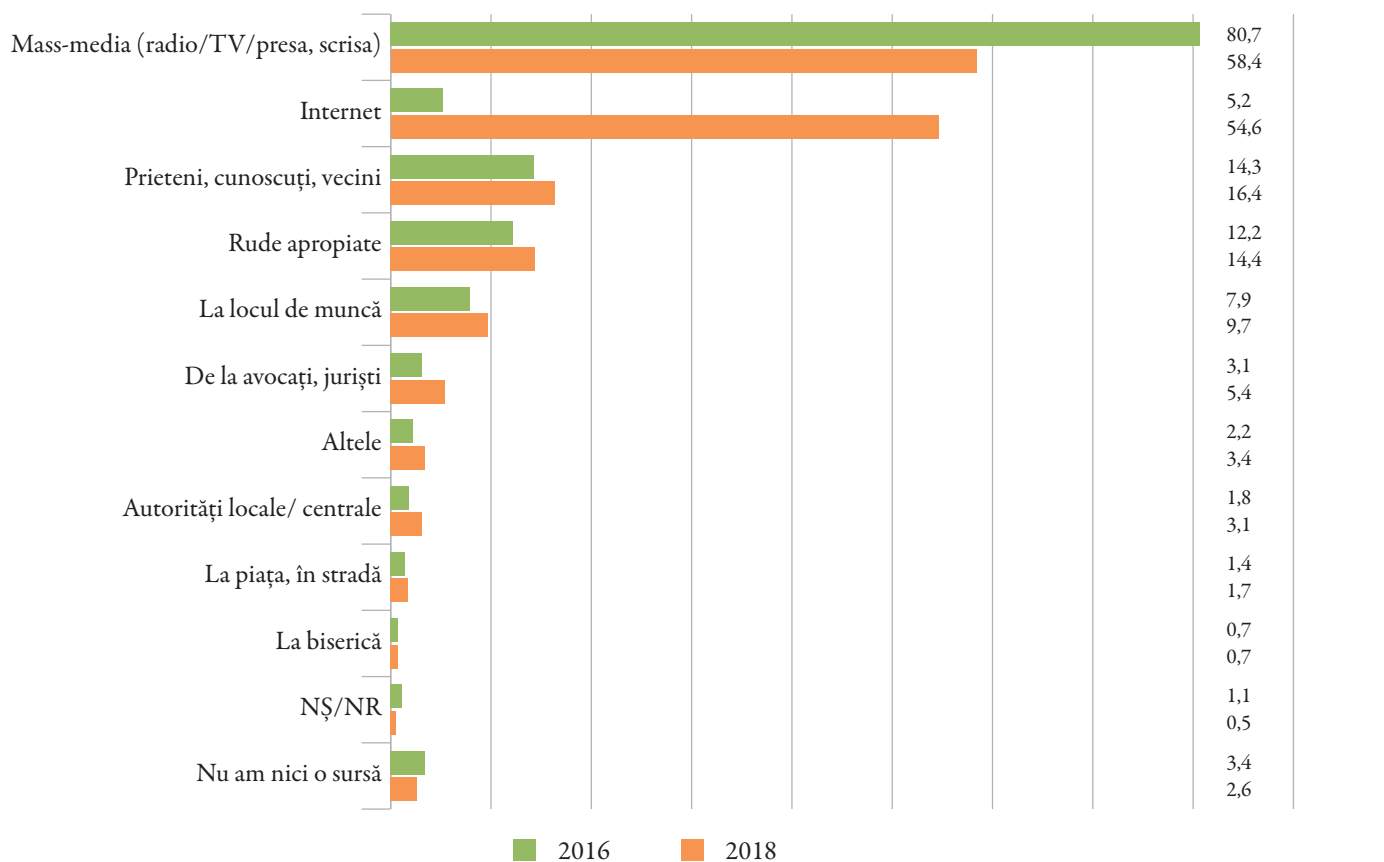
Biserica, deși se bucură de cea mai mare încredere din partea populației, ca și instituție, practic nu reprezintă o sursă de informare privind protecția drepturilor omului în Republica Moldova.

În studiul calitativ, majoritatea experților au fost de părere că informația privind drepturile omului nu este clară din cauza termenilor complicați pe care îi conține. Totodată, ei au menționat că în localitățile rurale, orașele mici ca dimensiune, oamenii sunt foarte puțin informați.

Unii experții au considerat că există bariere lingvistice de înțelegere a informației pentru minoritatea romă, dar și pentru celelalte minorități etnice. În opinia experților, informația este puțin accesibilă persoanelor cu dizabilități, precum și vârstnicilor. În cazul persoanelor în etate, experții au menționat că ei se informează, în mare parte, de la TV și, motiv pentru care o părere influențată.

Au fost și opinii precum că există multă informație falsă și oamenii se pierd în ea, dar și astfel de păreri precum că oamenii nu au cultura de a se informa. *Figura 4.*

Figura 4. Din ce surse vă informați cu privire la drepturile omului și posibilitățile de apărare a acestora? 2016 și 2018, %, răspuns multiplu

Mass-media, în calitate de cea mai importantă sursă de informare, conform studiului cantitativ, – este mai mult caracteristică mediului rural, persoanelor în vârstă și persoanelor cu venituri foarte mici, în timp ce Internetul este principala sursă de informare pentru respondenții din mediul urban, pentru tineri, populația majoritară și pentru persoanele cu venituri mari. Din perspectiva etnică, minoritățile se adresează mai des la colegii de muncă, la prieteni, vecini, cunoscuți și avocați/juriști, decât la reprezentanții etniei majoritare.

Participanții la studiul calitativ au afirmat că se informează despre drepturile omului din una sau mai multe surse de informare. Printre cele mai importante canale de informare au fost numite: internetul; televiziunea, radioul; membrii organizației care îi reprezintă; mediatorii comunitari (comunitatea romă); centrele raionale; Avocatul Poporului. În percepția participanților, mulți oameni se informează de la vecini, prieteni, rude, de unde preiau, în opinia lor, informație, de cele mai multe ori, neveridică.

Conform concluziilor studiului de percepții, pentru ca informațiile în domeniul drepturilor omului să fie accesibile pentru grupurile care, pe moment, au acces limitat la informațiile disponibile, este necesar ca acestea să fie adaptate la necesitățile specifice pentru persoanele în etate, persoanele din mediul rural și minoritățile etnice. Cauzele lipsei de accesibilitate pentru fiecare dintre respectivele categorii variază. Pentru minoritățile etnice, de exemplu, poate fi vorba despre accesibilitatea lingvistică limitată. Prin urmare, informația, în cazul lor, trebuie distribuită în limba pe care o înțeleg. Pentru persoanele în etate și cele din mediul rural informația despre drepturile omului este slab percepută din cauza termenilor uneori sofisticați și neclari pentru ei.

În ceea ce privește canalele de distribuție a informației despre drepturile omului trebuie, cele mai folosite de respondenți sunt Internetul și Televiziunea, în special în orele de maximă audiență. Prin urmare, informația prin asemenea canale ar fi mai rapid recepționată, după cum au sugerat unii participanți la focus grupuri.

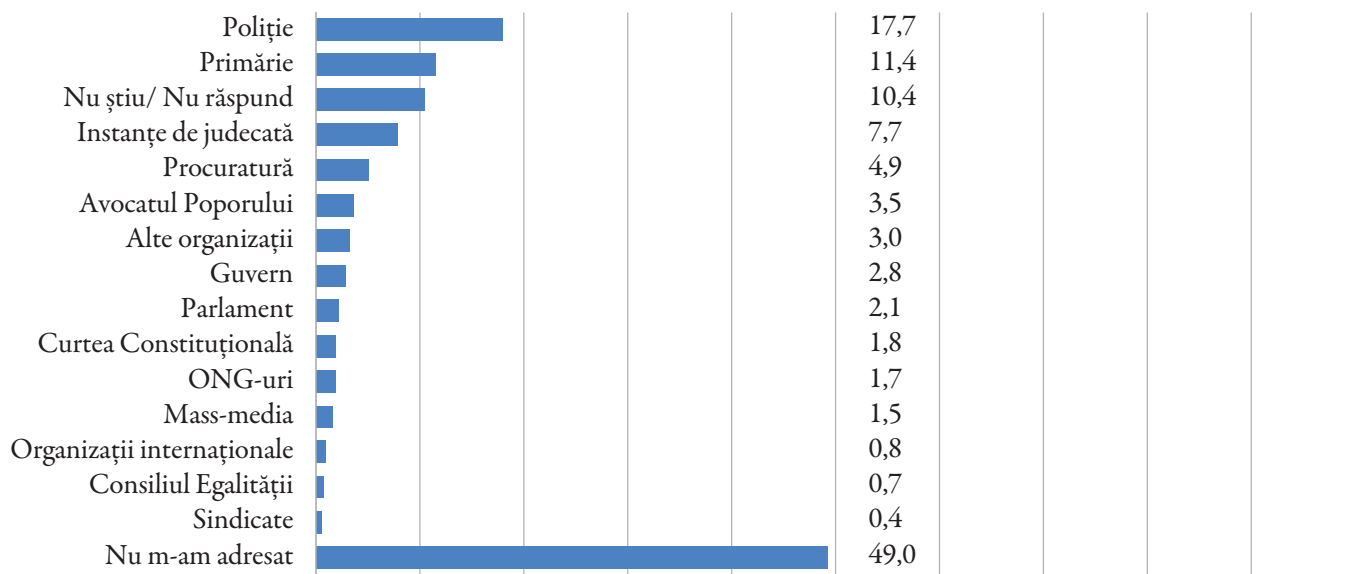
De asemenea, participanții la focus grupuri au venit cu sugestia că ar trebui să existe un serviciu de informare care să redirecționeze persoanele interesate la o instituție de profil abilitată să le răspundă la întrebări. Astfel, se impune necesitatea de implicare mai consistentă a statului în educarea/informarea populației în privința drepturilor omului. Totodată, modalitatea de predare a drepturilor omului în școli, potrivit opiniei participanților la focus grupuri, ar trebui modificată. În opinia lor, ar fi binevenit ca în școli să se predea modalități concrete de soluționare a situațiilor de nerespectare a drepturilor omului.

1.3 Nivelul de activism al populației din Republica Moldova

Activismul este instrumentul prin care drepturile omului prind viață. Într-o societate cu un nivel scăzut de activism, drepturile omului nu sunt revendicate de titularii de drepturi, respectiv nu poate fi vorba despre o societate vibrantă și în dezvoltare.

Datele au arătat că 49% din respondenți preferă să nu se adreseze la vreo instituție atunci când se confruntă cu încălcări ale propriilor drepturi sau ale celor din anturajul lor. Dintre cei care se adresează (51%), cei mai mulți vin la Poliție și Primărie, iar o parte mai mică - la Procuratură sau Judecătoria. Ponderea celor care se adresează altor instituții de stat sau mass-mediei, ONG-urilor este foarte scăzută. *Figura 5.*

Figura 5. În cazul în care v-ați adresat cu privire la încălcarea vreunui drept, la ce instituții ați apelat?, 2018, %

În ultimii doi ani, doar (9.8%) din respondenți s-au adresat instanței de judecată, jumătate din ei (49.5%) nu au fost deloc mulțumiți de această experiență și doar (30.9%) au afirmat că au fost mulțumiți într-o măsură mare sau foarte mare de această experiență. Acest fapt denotă că judecătoriile nu reprezintă în prezent instituții de încredere pentru majoritatea populației în ceea ce ține de așteptările privind respectarea drepturilor omului. *Figurile 6-7.*

Figura 6. V-ați adresat în ultimii 2 ani instanței de judecată?, 2018, %

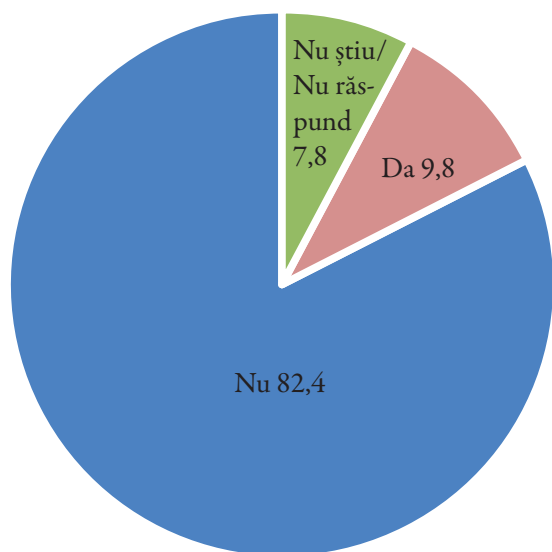
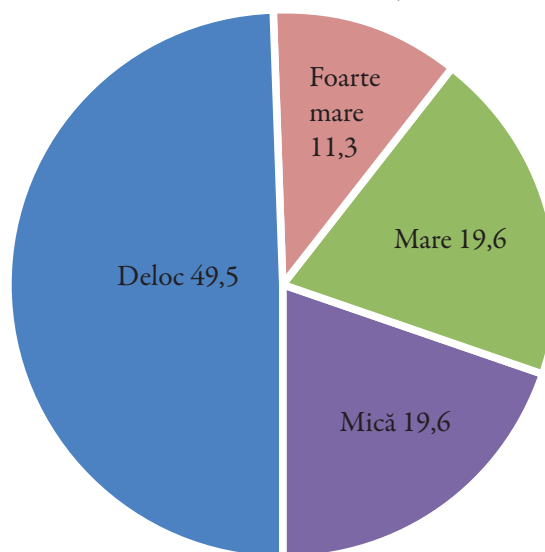

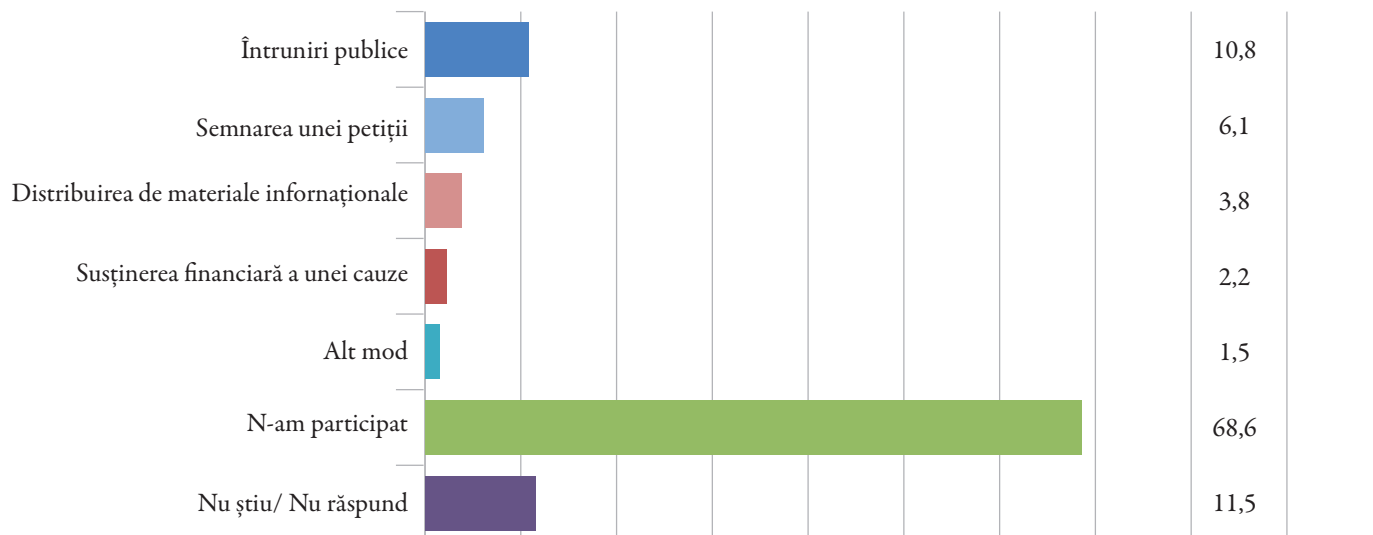
Figura 7. În cazul în care v-ați adresat instanțelor de judecată, cât de mulțumit(ă) ați rămas de această experiență? 2018, % din cei care sau adresat în instanță.

Mai des s-au adresat în instanță bărbații (11%), persoanele din mediul rural (10.3%), persoanele de 30-44 ani (11.8%) și persoanele cu venituri foarte mici (10.6%). Cel mai puțin s-au adresat în instanță persoanele de peste 60 de ani (5.5%). Ponderea mai ridicată a bărbaților poate fi explicată, dacă e să corelăm informația despre gradul de informare a populației privind drepturile omului, prin faptul că ei se consideră mai informați și, respectiv, mai în măsură să își revendice drepturile. Adresarea persoanelor din mediul rural în instanțele de judecată se poate explica prin faptul că vulnerabilitățile lor suprapuse duc la încălcarea mai frecventă a drepturilor, ceea ce determină adresarea în instanțele de judecată. Adresarea persoanelor în etate într-o proporție scăzută este determinată de inaccesibilitatea informației în domeniu, precum și de retragerea neformală a acestora din viața socială odată cu atingerea vârstei de pensionare. Respectiv, cu cât o persoană este mai inactivă social, cu atât mai scăzută este rata de revendicare a drepturilor în instanța de judecată.

O altă dimensiune a activismului civic este implicarea în manifestații publice, întruniri și asocieri pentru o anumită cauză. Datele studiului au arătat că o parte foarte mare din populație (68.6%) nu au participat recent la vreo manifestație de apărare a drepturilor omului, iar (11.5%) n-au răspuns la această întrebare. Cel mai des, persoanele au participat la întruniri publice (10.8%) și la semnarea de petiții (6.1%). *Figura 8*

Figura 8. În ultimii doi ani, ați participat la vreo activitate de apărare a drepturilor omului? (răspuns multiplu), 2018, %

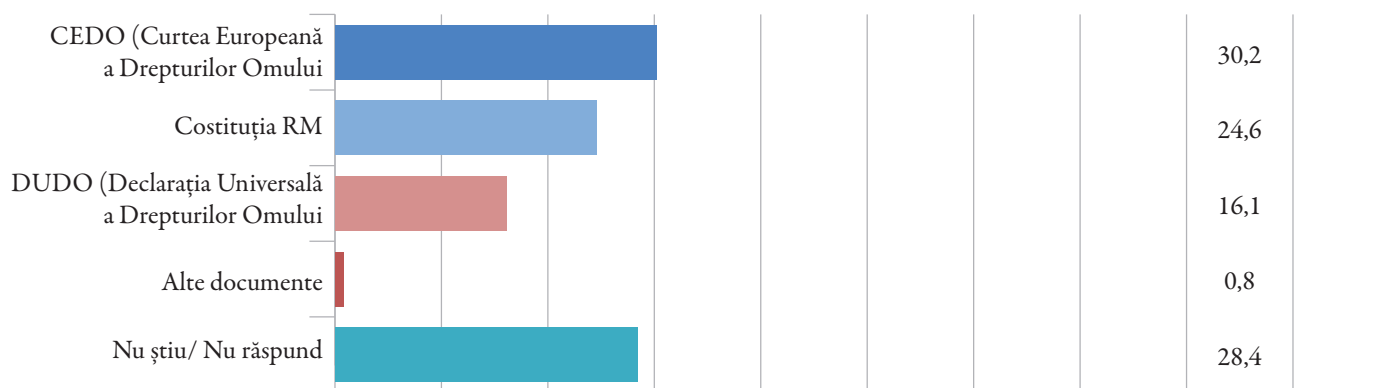

Cei mai pasivi în apărarea drepturilor omului sunt cei din mediul rural (72% n-au participat recent la nicio acțiune), persoanele de peste 60 de ani (75.4%), și reprezentanții etniei majoritare (71.1%). Notă: reprezentanții minorităților au acordat multe non-răspunsuri la această întrebare, astfel că ei la fel pot fi considerați pasivi.

Cel mai des participă la întruniri persoanele de 45-59 de ani (13.4%) și persoanele cu venituri de 3-5 mii lei (17.8%), în timp ce minoritățile etno-lingvistice – într-o măsură foarte mică (6.1%).

Cei mai mulți respondenți consideră CtEDO drept documentul principal în domeniul drepturilor omului (30.2%), deși în realitate e vorba despre o instituție. Pe al doilea loc au plasat Constituția Republicii Moldova (24.6%) și (16.1%) au menționat Declarația Universală a Drepturilor Omului drept documentul fundamental în acest domeniu. *Figura 9.* Cel mai aproape de răspunsul corect au fost persoanele de până la 29 de ani (23.8%) și persoanele din mediul urban (21.5%), ceea ce denotă că oamenii simpli nu sunt informați suficient despre acest document și răspund mai mult în baza cunoștințelor și informațiilor disponibile. De exemplu, foarte mulți știu că CtEDO este instanța unde se pot adresa în cazul în care li s-au încălcat drepturile, iar justiția din Republica Moldova nu le-a acordat dreptate.

Figura 9. Care credeți că este documentul de temelie în domeniu drepturilor omului?, 2018,%

Analiza informației din cadrul focus grupurilor a scos în evidență faptul că marșurile / întrunirile reprezintă, în percepția celor care au participat și ar mai participa la astfel de acțiuni, o modalitate prin care poți schimba lucrurile într-o societate. În mare parte, la proteste au participat persoanele din zona de securitate, persoanele care trăiesc cu HIV SIDA, persoanele cu dizabilități. Motivul pentru care respondenții nu au participat la acțiuni publice sau în continuare aleg să nu participe este fie frica că vor avea de suferit din faptul că participă (concediați), fie pentru că nu consideră important să participe la marșuri.

CAPITOLUL 2.

Percepțiile populației asupra rolului instituțiilor în asigurarea respectării drepturilor omului și sistemul de protecție a drepturilor omului

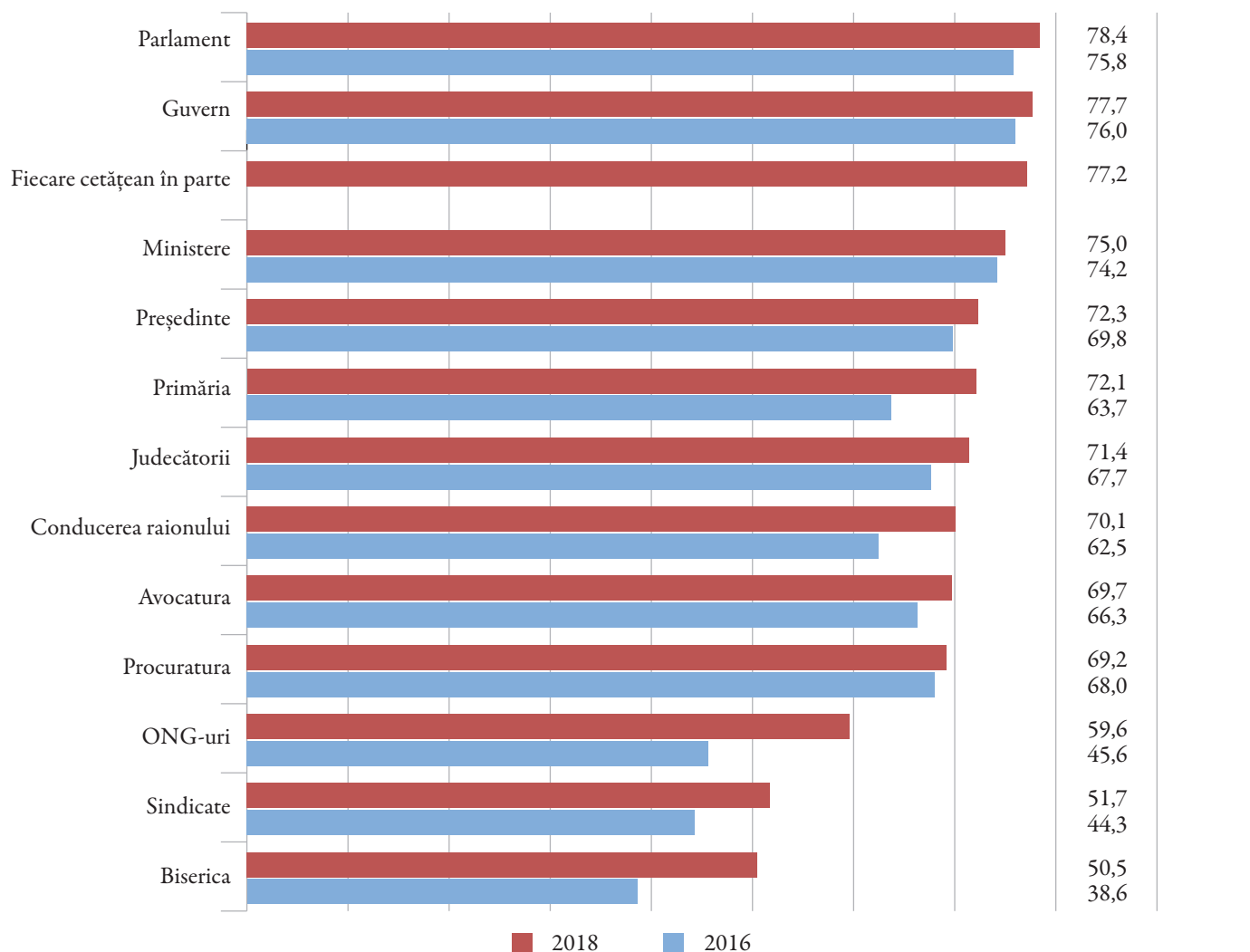
2.1. Rolul instituțiilor în respectarea drepturilor omului

Având în vedere că abordarea bazată pe drepturi presupune existența a două categorii de subiecți - titularii de drepturi și titularii de obligații, asigurarea respectării drepturilor omului este, în primul rând, sarcina autorităților naționale. Instituțiile care au competențe mai largi și cu greutate din punct de vedere politic sunt entitățile care pot aduce cel mai mare impact în asigurarea drepturilor. Potrivit rezultatelor studiului, populația Republicii Moldova percepe în mod corect posibilitățile diferitor instituții în a spori nivelul de respectare a drepturilor fundamentale.

Ca și în studiul din 2016, în 2018 în opinia respondenților, principalele două instituții ce pot îmbunătăți situația privind drepturile omului în Republica Moldova rămân a fi Parlamentul (78%) și Guvernul (78%).

Titularii de drepturi, pe lângă faptul că sunt receptori de beneficii, pot influența măsura în care autoritățile asigură respectarea drepturilor omului. Din acest motiv, în studiu a fost inclusă opțiunea „fiecare cetățean în parte”, care s-a clasat pe locul 3 cu (77%). Prin urmare, există o conștientizare a faptului că de fiecare cetățean în parte depinde modul în care se respectă drepturile omului în Republica Moldova. *Figura 10*

Figura 10. În ce măsură considerați că îmbunătățirea situației în domeniul drepturilor omului depinde de...? 2016 și 2018, % (răspunsuri: în măsură mare)

În percepția respondenților, îmbunătățirea situației privind drepturile omului depinde în cea mai mică măsură de ONG-uri, sindicate și de biserică. Rezultatele în acest caz sunt similare cu cele din 2016.

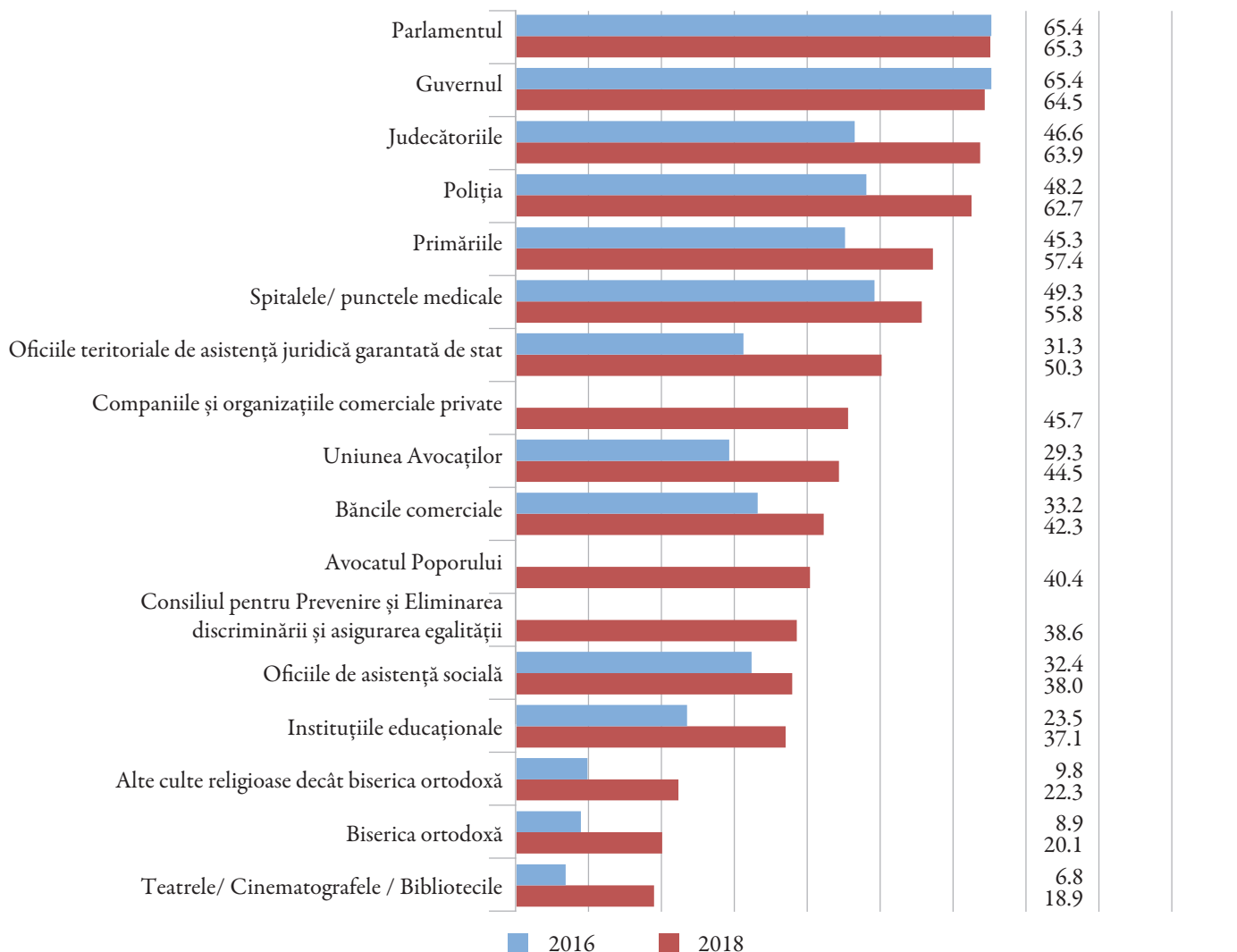
Femeile, persoanele din mediul rural, persoanele de peste 45 de ani și minoritățile etnice au cele mai mari așteptări ca Parlamentul să asigure respectarea drepturilor omului. Aceleași așteptări le au și de la Guvern, doar că aici suplimentar se adaugă persoanele cu venituri mici.

În percepția respondenților, la capitolul încălcarea drepturilor omului, Parlamentul și Guvernul (în studiul din 2016 erau incluse într-o categorie comună) sunt pe primul loc. Astfel, circa două treimi din respondenți consideră că aceste instituții încalcă drepturile omului în măsură mare. Totodată, respondenții au așteptări de la Parlament și de la Guvern în ceea ce privește îmbunătățirea situației privind drepturile omului.

Alte două instituții care încalcă drepturile omului, sunt Judecătoriile și Poliția (în opinia a peste 62% din respondenți). În percepția respondenților, cel mai puțin încalcă drepturile omului biserica ortodoxă, precum și reprezentanții celorlalte culte religioase, teatrele, cinematografele și bibliotecile.

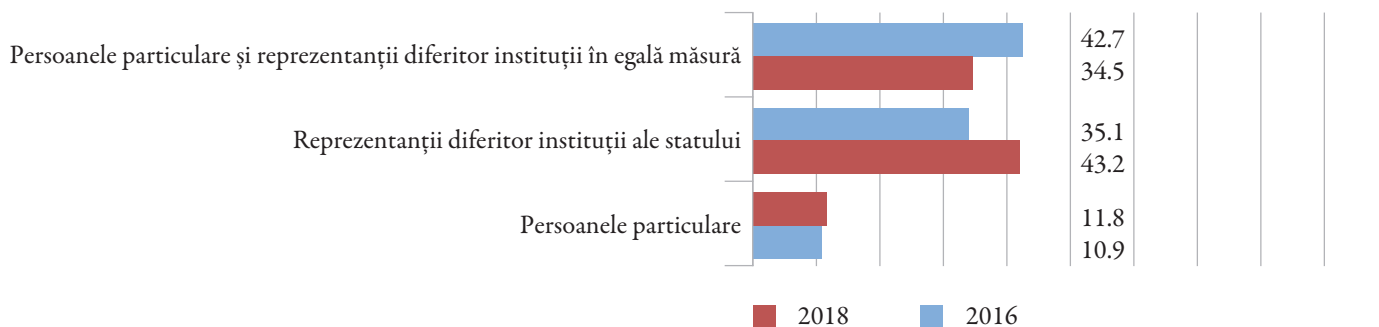
Figura 11.

Figura 11. În ce măsură următoarele instituții încalcă drepturile omului? 2016 și 2018, % (răspunsuri: în măsură mare)

Dacă e să abordăm problema încălcării drepturilor omului prin prisma instituțională sau individuală, atunci doar circa (12%) din respondenți consideră că anumite persoane le încalcă drepturile. În comparație cu studiul din 2016, când ponderea celor care considerau că responsabili de încălcarea drepturilor omului sunt reprezentanții diferitor instituții ale statului, în 2018, situația este diferită – un număr mai mare de respondenți consideră că responsabilitatea este în egală măsură distribuită între persoane particulare și reprezentanții instituțiilor publice. Astfel, față de acum doi ani, percepția instituțională a rămas, practic, aceeași, în schimb a crescut percepția privind responsabilitatea persoanelor în parte pentru încălcarea drepturilor omului. *Figura 12.*

Figura 12. Cine credeți că vă încalcă cel mai des drepturile? 2016 și 2018, %

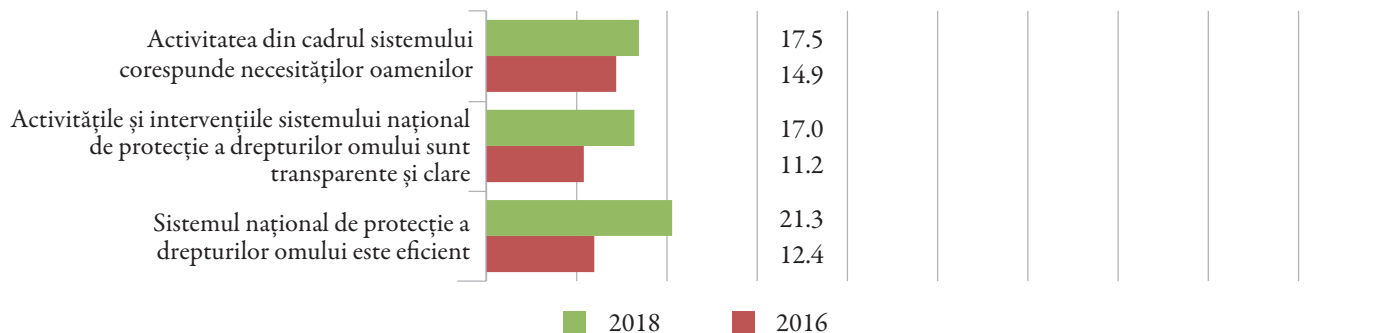
Analizate din perspectiva ratei de revendicare a drepturilor, bărbații (46%) mai des își cer drepturile în instanțe, intră mai des în contact cu instituțiile și se consideră mai bine informați despre drepturile lor, pun accent pe responsabilitatea instituțiilor și nu pe așa-numitul factor uman. Femeile au o abordare centrată pe persoană. Acestea mai des asociază o instituție cu persoanele care lucrează acolo. Persoanele care au afirmat că nu își cunosc drepturile sau au avut percepția că dețin puține cunoștințe despre drepturile omului au fost cele care în măsură mare au considerat că instituțiile le încalcă drepturile. Cei mai vulnerabili în fața instituțiilor sunt categoriile de populație cu cel mai mic grad de cunoștințe în domeniul drepturilor omului. Acest fapt, demonstrează că, cu cât mai jos este nivelul de cunoștințe, cu atât mai mare este probabilitatea că drepturile vor fi încălcate sau că titularul de drepturi va avea percepția că au fost încălcate.

În mod special sunt nemulțumiți de reprezentanții instituțiilor publice locuitorii din mediul rural (45.5%), persoanele de peste 60 de ani (49.8%) și persoanele cu venituri mari (47.1%).

2.2. Sistemul de protecție a drepturilor omului în Republica Moldova

Din perspectiva abordării bazate pe drepturi, sistemul de protecție a drepturilor omului ar trebui, în primul rând, să răspundă necesităților titularilor de drepturi, adică oamenilor. Funcționalitatea sistemului de protecție a drepturilor omului poate fi evaluată atât din punct de vedere strict instituțional, cât și prin evaluarea perspectivei oamenilor asupra eficienței sistemului. La fel ca și în 2016, marea majoritate a populației are o atitudine pesimistă privind modul în care sunt protejate drepturile omului în Republica Moldova. Astfel, (17.5%) din respondenți sunt de acord în mare măsură, că activitatea din cadrul sistemului corespunde necesităților oamenilor. Aproximativ același număr de respondenți consideră că activitățile sistemului de protecție a drepturilor omului sunt transparente și clare. (21.3%) consideră că sistemul de protecție a drepturilor omului este eficient. *Figura 13.*

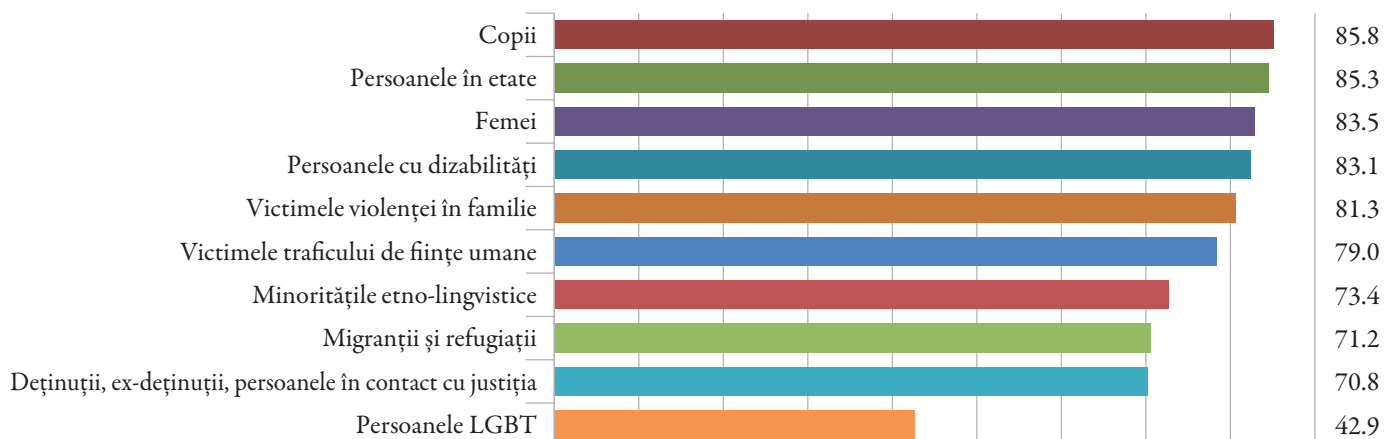
Figura 13. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații privind sistemul de protecție a drepturilor omului? 2016 și 2018, %. (răspunsuri: în mare măsură)

În opinia respondenților, copiii, persoanele în etate, femeile, persoanele cu dizabilități și victimele violenței în familie au nevoie de cea mai mare atenție din perspectiva protejării drepturilor omului. Această opinie este împărtășită de mai mult de 80% din respondenți.

O atenție mai deosebită ar trebui acordată, mai degrabă, copiilor (85.8%), persoanelor în etate (85.3%), femeilor (83.5%), persoanelor cu dizabilități (83.1%) și celorlalte grupuri, în descreștere. *Figura 14.*

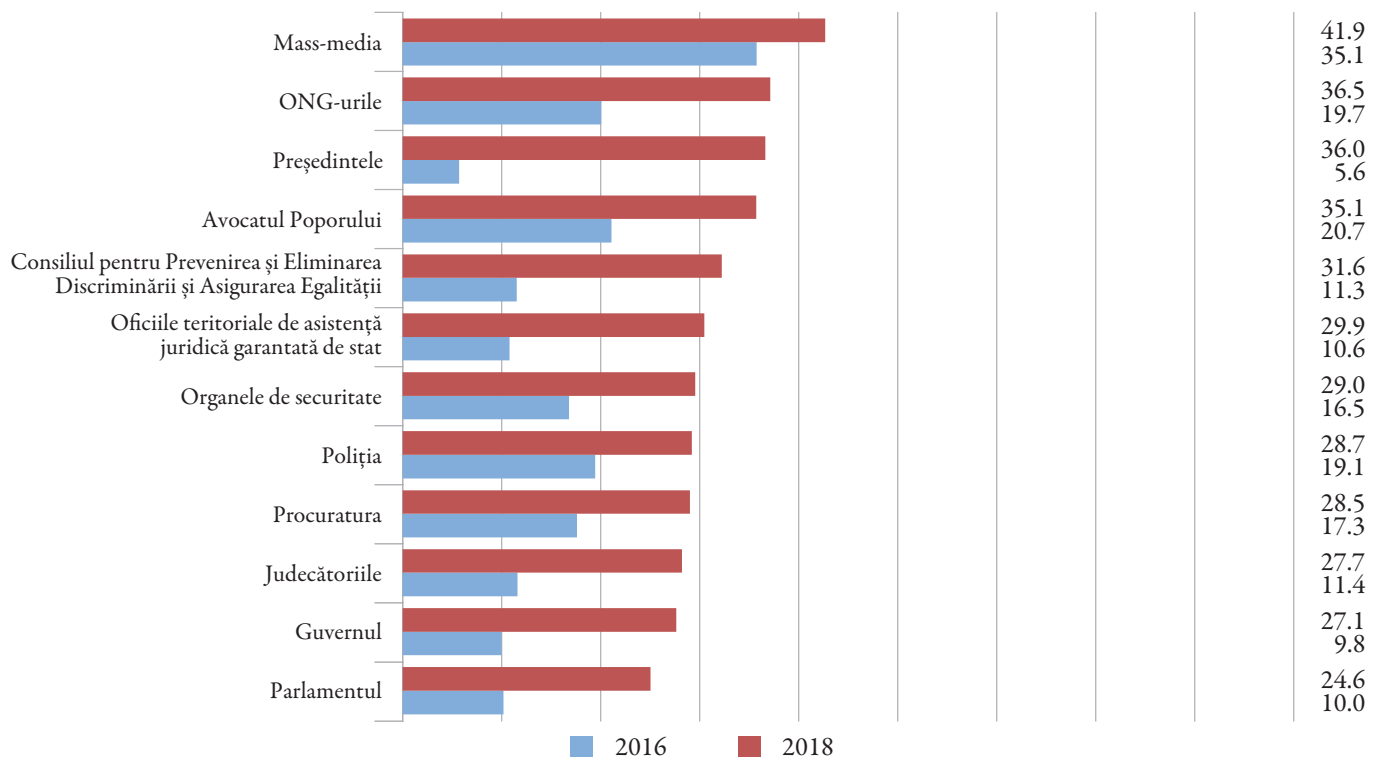
Figura 14. Cât de multă atenție trebuie acordată respectării drepturilor omului pentru următoarele categorii? 2018, %, răspunsuri: multă și foarte multă)

În percepția femeilor, a persoanelor din mediul urban, a persoanelor de peste 60 de ani, a minorităților etnice și a persoanelor cu venituri mici, o atenție specială trebuie acordată drepturilor persoanelor în etate. Mai sensibili față de necesitatea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități sunt femeile (62.6% - „10” – foarte multă), persoanele din mediul urban (65.9%), persoanele de peste 60 de ani (66.7%), persoanele cu venituri mici (65.7%) și reprezentanții minorităților etnice (67.6%). Cu unele excepții, aceleași categorii sunt mai sensibile față de acordarea unei mai mari atenții respectării drepturilor altor categorii de persoane, menționate în Figura 14.

Deși răspunsurile respondenților la întrebarea privind modul în care instituțiile asigură respectarea drepturilor omului au fost diferite față de anul 2016, totuși, în decursul ultimilor doi ani, se atestă o tendință generală de îmbunătățire a percepției populației în această privință. Astfel, mass-media rămâne pe primul loc ca instituție ce asigură respectarea drepturilor omului (41.9% față de 35.1%). Rolul ONG-urilor pare a fi mai semnificativ în prezent (36.5%) față de 2016 (19.7%), și a înregistrat cea mai mare creștere. Președintele se clasează pe locul 3 cu (36%), deși în 2016 s-a clasat pe ultimul loc cu (5.6%). Prin urmare, în percepția respondenților, instituția prezidențială a cunoscut o transformare dintr-o entitate ce nu prea are treabă cu drepturile omului în cea mai importantă instituție de stat, în care populația are încredere în ceea ce privește respectarea drepturilor omului. La polul opus sunt Guvernul și Parlamentul. De asemenea, populația are puțină încredere în organele de poliție, în Procuratură și în Judecătoria. *Figura 15.*

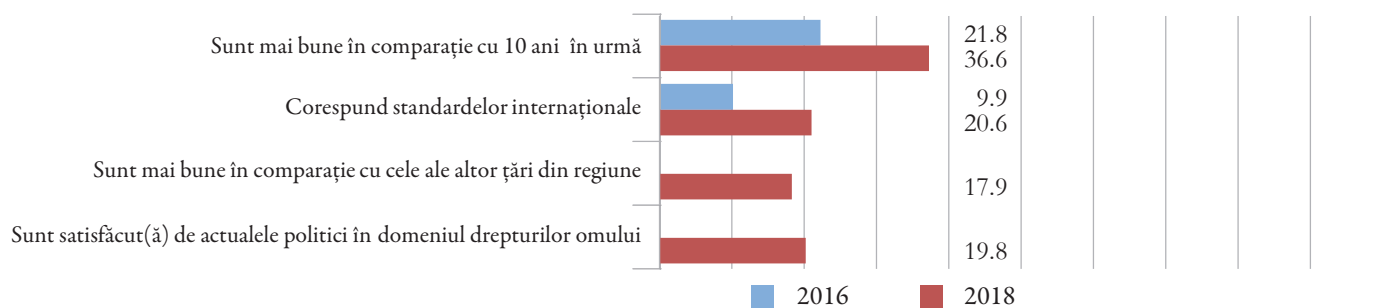
Figura 15. În ce măsură următoarele instituții asigură respectarea drepturilor omului? 2016 și 2018, %.
(răspunsuri: în măsură mare sau foarte mare)

Conform rezultatelor, femeile, persoanele de peste 45 de ani, minoritățile etnice și persoanele cu venituri mici au cele mai mari așteptări ca Președintele să asigure respectarea drepturilor omului. În general, pe categorii de respondenți, răspunsurile corelează foarte mult cu atitudinea persoanelor față de necesitatea respectării drepturilor în general, diferă doar procentajele pentru cei care consideră că o instituție ar trebui să contribuie într-o măsură mai mică sau mai mare.

Ca și în 2016, în 2018 populația din Republica Moldova continuă să nu aibă o părere bună despre politicile din domeniul drepturilor omului. Doar (36.6%) consideră că ele sunt mai bune decât cu 10 ani în urmă și (20.6%) consideră că ele ar corespunde în mare măsură standardelor internaționale. De asemenea, politicile actuale în domeniul drepturilor omului nu sunt considerate ca fiind mai bune decât cele ale țărilor din regiune, iar gradul de satisfacție general față de aceste politici este unul mic - doar 20% din respondenți fiind satisfăcuți în mare măsură de ele. O explicație a acestei situații ar fi necunoașterea de către publicul larg a politicilor în domeniul drepturilor omului. *Figura 16.*

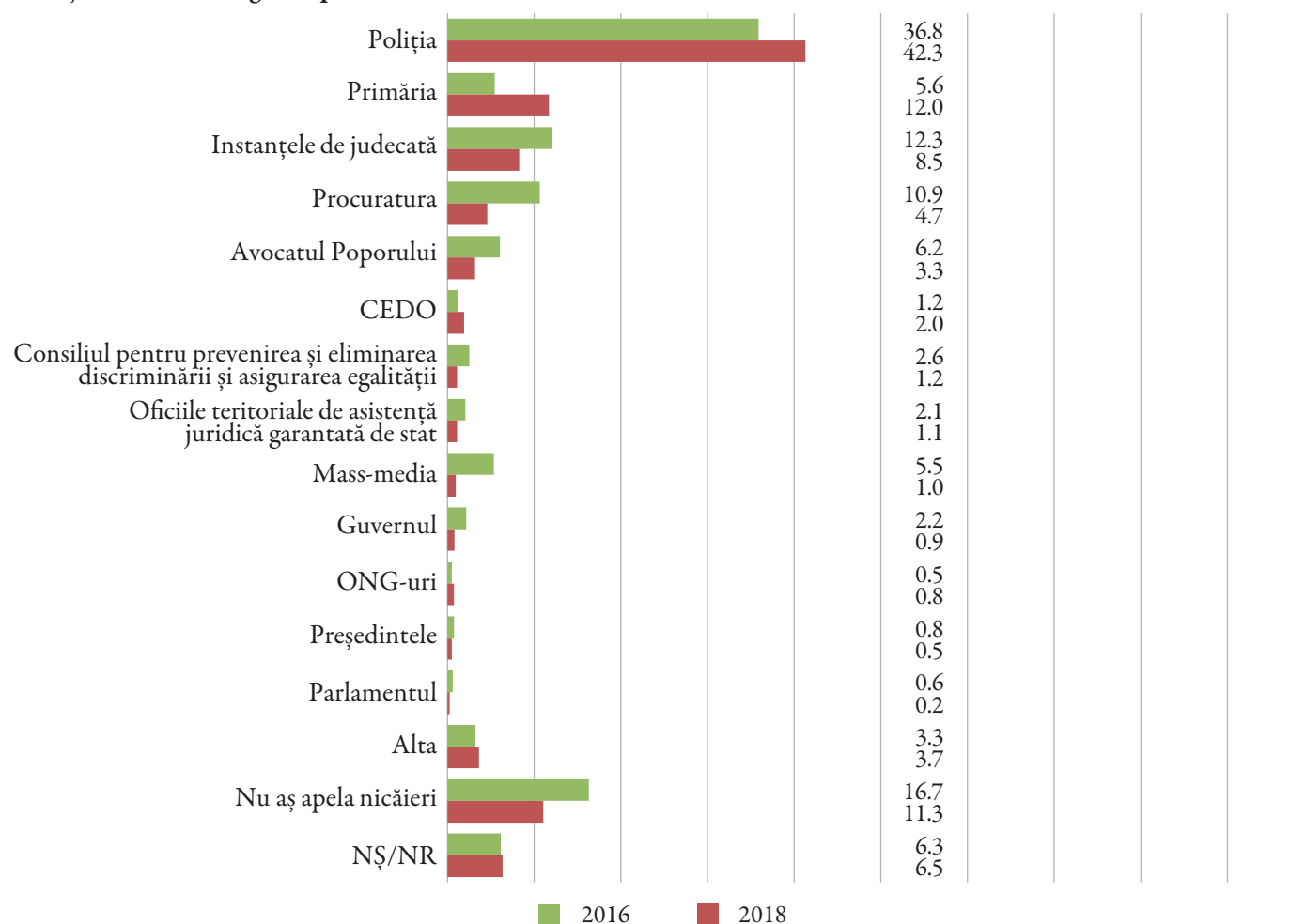
Figura 16. În ce măsură sunteți de acord cu actualele politici în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova? 2016 și 2018, % (răspunsuri: în mare sau foarte mare măsură)

Trebuie de menționat că, deși (36.6%) din respondenți au afirmat că politicile în domeniul drepturilor omului s-au îmbunătățit în ultimii 10 ani, majoritatea dintre ei au pus note de „7” sau „8”, pe o scară de la 1 la 10. Prin urmare, au fost mai puține răspunsuri extreme pozitive/apreciative, ceea ce denotă că respondenții percep îmbunătățirea la limită. De asemenea, sunt multe răspunsuri extreme negative, adică note de „1”, ceea ce denotă că există un grup de circa (13%) din populație ce este extrem de nemulțumit de politicile actuale în domeniul drepturilor omului. Acest grup de persoane este omogen repartizat la nivelul populației.

În cazul unei situații de încălcare a drepturilor omului, cel mai probabil că o persoană din Republica Moldova va chema Poliția (42.3%), iar în al doilea rând se va adresa la Primărie. Într-o instanță de judecată ar merge 8.5% din respondenți, iar la Procuratură s-ar adresa 4.7%. *Figura 17.*

Figura 17. Unde ați apela în primul rând în cazul încălcării drepturilor dvs. sau ale rudelor dvs.? 2016 și 2018, %, un singur răspuns.

Față de modul în care s-a răspuns în 2016, se atestă o încredere mai mare în Poliție și o scădere importantă a încrederii față de judecătoria și, mai ales, față de Procuratură. Dacă în 2016 s-ar fi adresat mass-mediei 5.5%, în prezent doar 1% ar face la fel, ceea ce denotă schimbarea rolului mass-mediei în mediatizarea modului în care sunt respectate drepturile omului.

La Poliție ar apela mai degrabă bărbații, decât femeile - diferența e nesemnificativă; mai degrabă persoanele din mediul urban decât cei din mediul rural. După grupe de vârstă - cei care au 30 - 44 de ani ar fi mai înclinați să contacteze poliția, dar și reprezentanții etniei majoritare și persoanele cu venituri mari.

Cel mai probabil s-ar adresa în instanțele de judecată persoanele din mediul urban (9.7%) și cele cu venituri de 1500-3000 lei pe lună (11.9%). Bărbații (6.1%), persoanele din mediul urban (6.1%), persoanele de 30-44 de ani (6.3%) – au cea mai mare încredere în Procuratură. La CEDO cel mai probabil s-ar adresa tinerii de 18-29 ani (3.4%) și persoanele din mediul urban (3.2%). Cei mai pasivi (nu s-ar adresa nicăieri) ar fi persoanele de peste 45 de ani și cei cu venituri foarte mici.

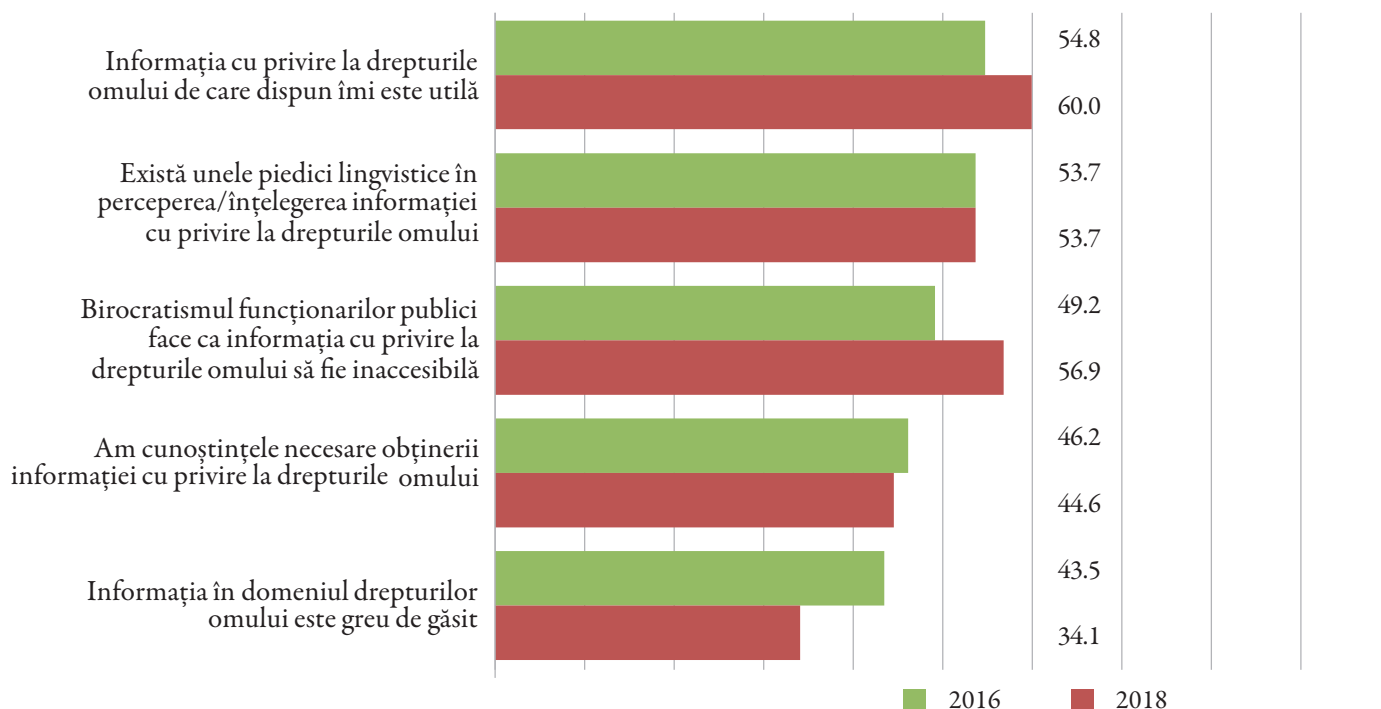
CAPITOLUL 3.

Nivelul de respectare a drepturilor omului în Republica Moldova

3.1. Percepții asupra respectării drepturilor omului în general

Comparativ cu studiul din 2016, nu există diferențe semnificative privind modul în care este percepută și primită informația privind drepturile omului de către cetățeni. Astfel, 60% consideră că informația primită le este utilă, ceva mai mult de jumătate din respondenți (53.7%) consideră că există anumite impedimente lingvistice în ceea ce privește drepturile omului. Un procent mai mare de respondenți consideră birocrația drept o barieră pentru accesul liber la informațiile privind drepturile omului, iar mai puțin de jumătate (44.6%) consideră că au suficiente cunoștințe pentru a accesa informații despre drepturile omului. Față de 2016, un procent semnificativ mai mic (34.1% față de 43.5%) consideră că, în general, informația privind drepturile omului este greu de găsit. *Figura 18.*

Figura 18. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele informații cu privire la drepturile omului? Răspunsuri de „în (foarte) mare măsură”. 2016 și 2018, %

Tinerii, minoritățile etnico-lingvistice și persoanele cu venituri mari sunt cele care consideră în cea mai mare măsură că informația cu privire la drepturile omului le este utilă. De asemenea, minoritățile etnice în cea mai mare măsură consideră că există impedimente de ordin lingvistic pentru înțelegerea informației privind drepturile omului. Persoanele din mediul urban și minoritățile etnice percep birocracia funcționarilor publici ca o barieră în calea obținerii informației despre drepturile omului. Această situație poate fi explicată prin faptul că persoanele respective își revendică cel mai des drepturile sau caută să se informeze.

Există o diferență de gen privind modul în care respondenții consideră că au suficiente informații pentru a-și revendica drepturile în mod independent. Bărbații, mai probabil decât femeile ar face acest lucru. Tinerii până la 30 de ani ar proceda în mod similar.

Pe criteriul etnic diferența e destul de semnificativă. Astfel, minoritățile etnice consideră că au mai puține cunoștințe pentru a-și revendica drepturile. Aceeași situație e și la persoanele ce câștigă sub 3000 de lei lunar. Accesibilitatea informației este ceva mai limitată pentru persoanele cu venituri mici (sub 3000 lei), pentru cei din mediul rural și pentru persoanele în vârstă.

Referindu-se la tradițiile unei țări, cei mai mulți respondenți (46.5%) au recunoscut faptul că ele pot limita drepturile fundamentale ale omului, în special pentru anumite grupuri sociale, în timp ce 40.9% nu sunt de acord cu această afirmație. *Figura 19.* În măsură mai mare tinerii (49.7%), populația majoritară (48.2%) și persoanele cu venituri mari (55.3%) susțin această afirmație, ceea ce corelează cu grupurile de persoane care, în general, sunt mai bine informate și care urmează, probabil, într-o măsură mai mică tradițiile

Cât privește aplicarea torturii, cei mai mulți respondenți (40.7%) consideră că ea nu este justificată în nicio situație. Totodată, aproape jumătate din respondenți ar accepta tortura în anumite condiții, spre exemplu, ca măsură pentru apărarea vieții altor persoane (21.5%). *Figura 20.*

Figura 19. Considerați că tradițiile unei țări pot justifica limitarea drepturilor fundamentale ale omului, ale anumitor grupuri sociale?, 2018, %

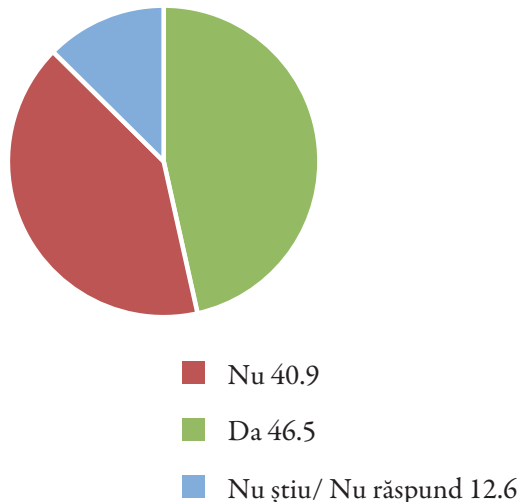
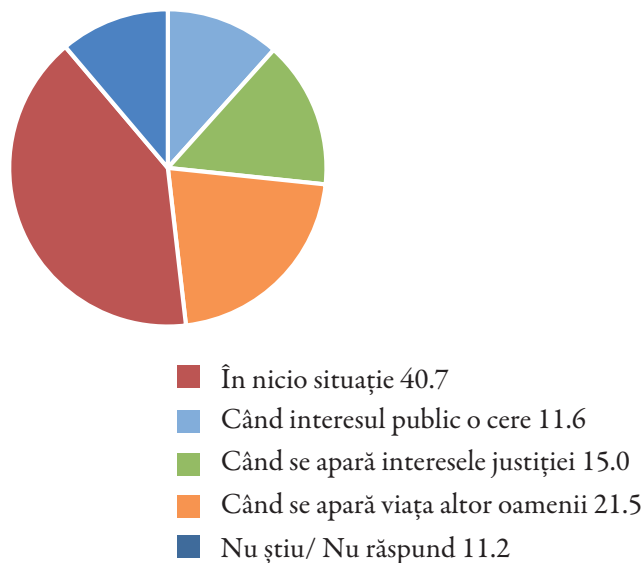

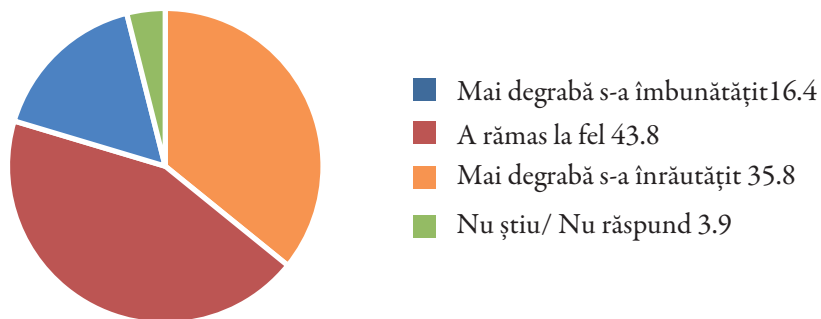
Figura 20. În ce situații este justificată aplicarea torturii?, 2018, %

În cea mai mare măsură împotriva torturii sunt următoarele categorii de persoane: persoanele din mediul urban (42.6%), persoanele de peste 60 de ani (44.1%) și persoanele cu venituri mari (48.3%).

Comparativ cu anul 2016, mai mulți respondenți au sesizat că situația privind drepturile omului mai degrabă s-a înrăutățit (35.8%) decât s-a îmbunătățit (16.4%). Pe de altă parte, ceva mai puțin de jumătate din respondenți consideră că situația nu s-a schimbat (43.8%). *Figura 21.*

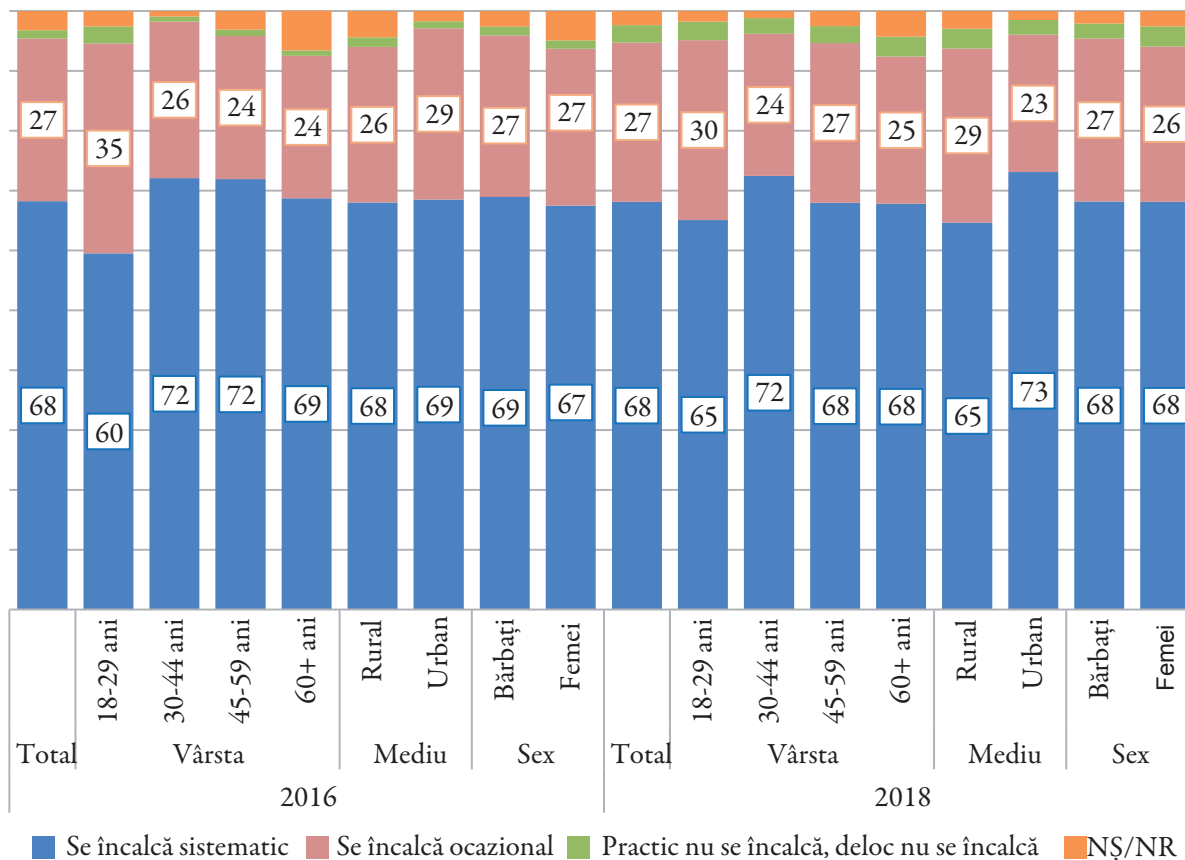
Figura 21. Cum apreciați situația privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în prezent, comparativ cu anul 2016?, 2018, %

Cei mai optimiști privind schimbarea spre bine a situației privind drepturile omului în Republica Moldova sunt: persoanele din mediul urban (37%), persoanele de 30-44 de ani (41.9%) și persoanele foarte sărace (38.7%).

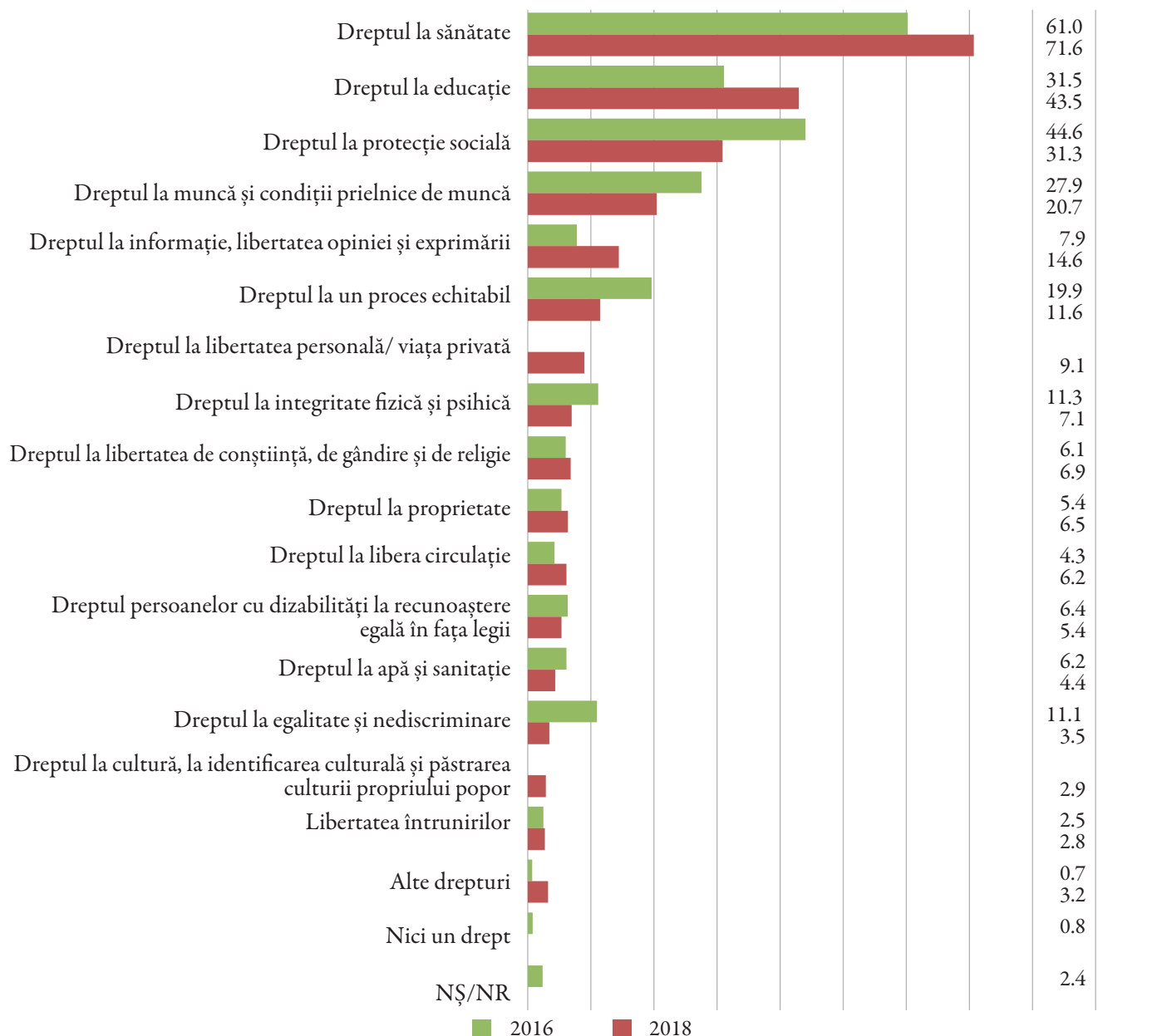
Ca și în 2016, ponderea celor care consideră că drepturile omului în Republica Moldova nu se încălcă deloc este foarte mică (5%). O majoritate importantă – 68%, la fel ca și în 2016, consideră că în Republica Moldova drepturile omului sunt încălcate sistematic. *Figura 22.* În 2018, în percepția următoarelor categorii de persoane drepturile omului sunt încălcate sistematic: persoane 30-44 ani (72%), persoane din mediul urban (73%), persoane de etnie majoritară (70%). În contrast, minoritățile etnice consideră într-o proporție mult mai mică (60.6%) că drepturile omului se încălcă sistematic, deși mulți dintre ei consideră că ele se încălcă și ocazional.

Figura 22. În opinia dvs., cât de des sunt încălcate drepturile omului în Republica Moldova? 2016 și 2018, %

Ca și în studiul din 2016, principalul drept ce necesită atenția societății este dreptul la sănătate, doar că ponderea respondenților care au expus această opinie în 2018 a fost mai mare (71.6% față de 61%). Acest fapt denotă că problemele privind sistemul de sănătate s-au înmulțit și tot mai multe persoane consideră că anume dreptul la sănătate este unul vulnerabil. Pe a doua poziție și, de asemenea, în creștere semnificativă față de rezultatele studiului din 2016, este dreptul la educație - 43.5% din respondenți plasându-l printre cele mai sensibile două drepturi ce merită mai multă atenție. *Figura 23.*

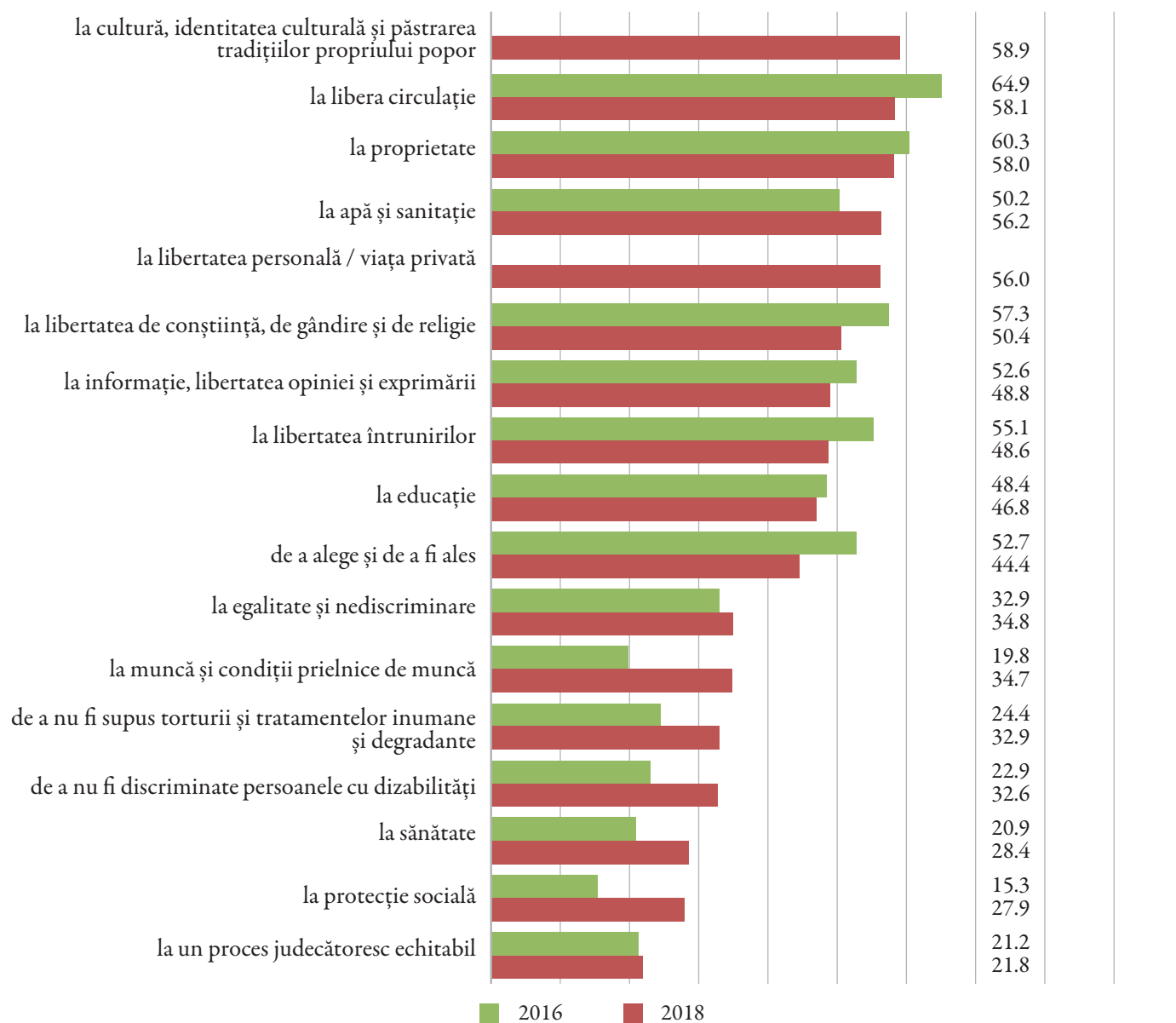
Figura 23. Care în opinia dvs. sunt principalele 3 drepturi și libertăți ale omului în Moldova, care necesită o atenție sporită din partea societății? 2016 și 2018, %, răspuns multiplu

Din punct de vedere dezagregat, femeile (46.8%) consideră mai mult decât bărbații (39.6%) că dreptul la educație necesită o atenție specială. Dreptul la sănătate este revendicat, de asemenea, de femei, dar și de persoanele cu venituri mici. Dreptul la protecție socială este revendicat mai mult de minoritățile etnice, la fel ca și dreptul de a nu fi supus torturii. În același timp, populația majoritară mai degrabă solicită o atenție sporită dreptului la informație și libera exprimare, decât minoritățile etnice.

În percepția respondenților, printre cele mai respectate drepturi și libertăți se enumeră: dreptul la cultură, identitate culturală (58.9% - nu a fost inclus în studiul din 2016), dreptul la libera circulație (58.1%), dreptul la proprietate (58%), dreptul la libertatea personală și viață privată (56% - nu a fost inclus în studiul din 2016). Față de acum doi ani, a scăzut ponderea celor care consideră că dreptul la libera circulație este unul din cele mai respectate drepturi. De asemenea, a scăzut și ponderea celor care consideră că dreptul la libertatea întrunirilor, dreptul de a fi ales, dreptul la informație, dreptul la libertatea de conștiință și de gândire sunt în categoria drepturilor cel mai mult respectate în RM. Se poate presupune că în aceste domenii s-a înregistrat un anumit regres în ceea ce privește respectarea drepturilor omului. Cel mai puțin respectat drept este dreptul la un proces judecătoresc echitabil. Doar 21.8% din respondenți consideră că acest drept este respectat. *Figura 24.*

Figura 24. În ce măsură sunt respectate următoarele drepturi și libertăți în Republica Moldova? 2016 și 2018, % (răspunsuri foarte mare și mare)

Pe categorii de respondenți, minoritățile etnice consideră că dreptul la educație este respectat (45.3%), în mod mai semnificativ decât o percep reprezentanții etniei majoritare (36.5%). De asemenea minoritățile etnice (36.8%), într-o măsură mai mare consideră că dreptul la protecția socială nu este respectat, în schimb ele percep respectarea dreptului la cultură și identitate culturală la fel ca și populația majoritară.

Respectarea dreptului la egalitate și nediscriminare este perceput în mod diferit. Astfel, bărbații consideră într-o măsură mai mare decât femeile că egalitatea este respectată. De asemenea, persoanele cu venituri mari consideră într-o măsură mai mare decât persoanele cu venituri mici că egalitatea este respectată. Acest fapt denotă că femeile și persoanele cu venituri mici simt într-o măsură mai mică că dreptul la egalitate și nediscriminare este respectat.

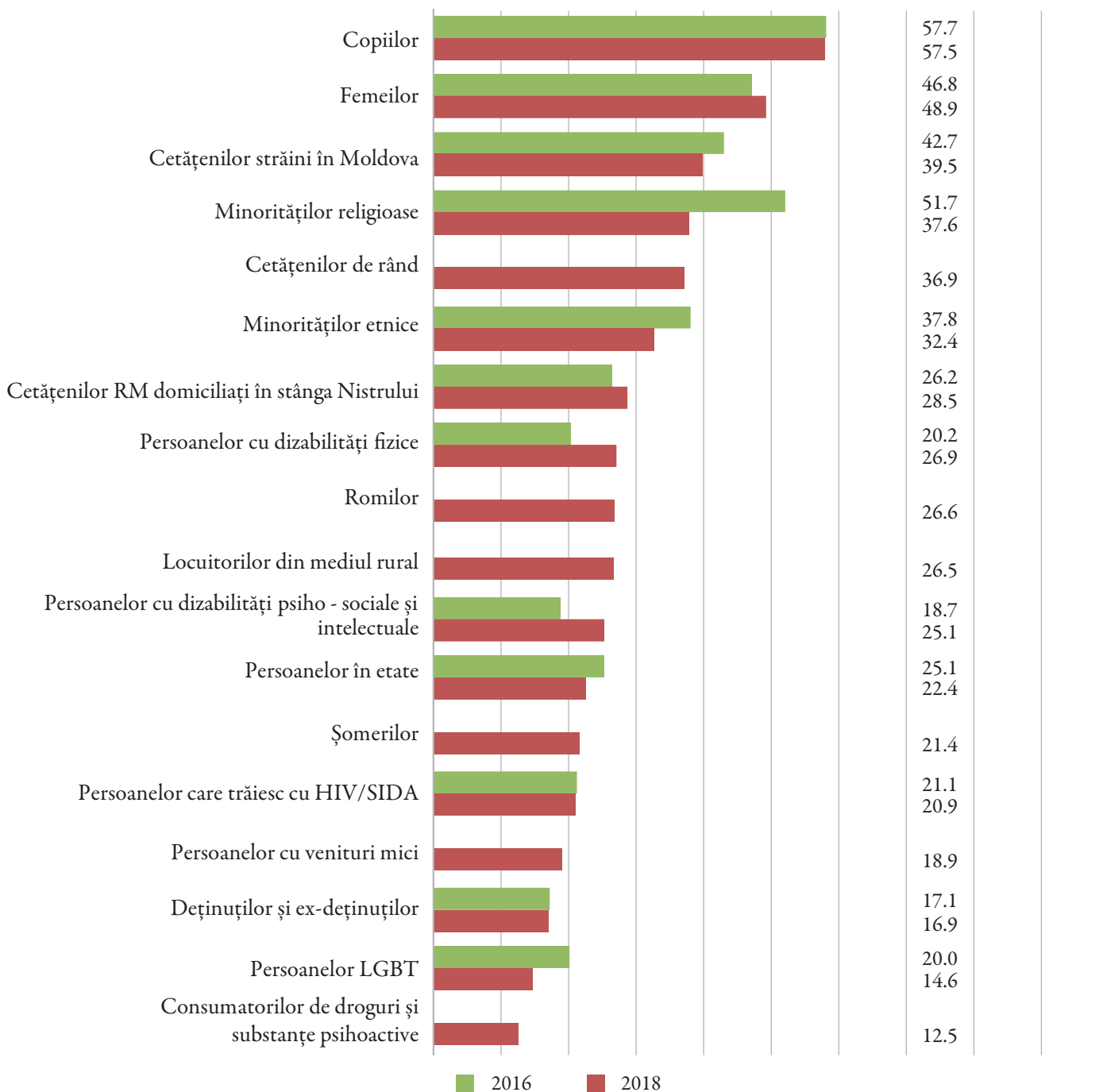
Conform analizei datelor colectate, femeile, persoanele din mediul urban, persoanele în vârstă și persoanele cu venituri mari sunt mai sensibile față de dreptul la informare. Aceste grupuri consideră într-o măsură mai mică că dreptul la informare este respectat.

Ca și în 2016, în 2018, conform percepției respondenților, cel mai mult se respectă dreptul copiilor - 57.7% din respondenți fiind de acord cu această afirmație într-o măsură mare sau foarte mare. Urmează drepturile femeilor cu (46.8%). Față de anul 2016, s-a atestat o scădere semnificativă a celor care consideră că drepturile minorităților religioase se respectă.

S-a îmbunătățit puțin percepția privind respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități fizice și s-a înrăutățit percepția privind protecția drepturilor persoanelor LGBT.

În general, în opinia respondenților, cel mai puțin sunt respectate drepturile consumatorilor de droguri și substanțe psihic-active (12.5%), drepturile persoanelor LGBT (14.6%), deținuților și ex-deținuților (16.9%) și drepturile persoanelor cu venituri mici (18.9%). De notat că în studiul din 2018 au fost incluse mai multe categorii de persoane la această întrebare. *Figura 25.*

Figura 25. În ce măsură sunt respectate drepturile și libertățile următoarelor grupuri de persoane în Republica Moldova? 2016 și 2018, %. (răspunsuri foarte mare și mare)

Femeile consideră într-o măsură mai mică (42.1% - deloc), comparativ cu bărbații (37.8% - deloc) că drepturile lor sunt respectate. Locuitorii din mediul rural, surprinzător, în proporție mai mică decât cei din mediul urban, consideră că nu li se respectă drepturile. Persoanele cu venituri foarte mici (sub 1500 lei/lună) consideră, mai degrabă decât ceilalți, că drepturile lor nu se respectă. În cazul persoanelor în etate situația este similară.

Percepția că drepturile comunității LGBT sunt încălcate o au, mai cu seamă, bărbații, persoanele din mediul urban, persoanele de până la 44 de ani, populația majoritară și persoanele cu venituri mari.

Părerile experților intervievați au fost foarte diferite în privința respectării drepturilor omului în general. În percepția unora, situația s-a înrăutățit față de anii precedenți, programele care se implementează sunt formale și, de fapt, nu este niciun beneficiu din faptul că ele s-au implementat. De asemenea, experții au accentuat că sistemul judiciar este mai deficient decât în anii trecuți.

În percepția altora, situația drepturilor omului a evoluat într-o direcție pozitivă față de acum câțiva ani. În acest caz, ei au adus următoarele argumente:

- oamenii sunt mai informați despre propriile drepturi și pot să și le apere mai bine;
- a crescut nivelul profesionismului lucrătorilor din poliție;
- persoanele publice sunt mai implicate în diverse campanii de spargere de stereotipuri sociale;
- sunt implementate programele de incluziune socială, ș.a.

În cadrul studiului au fost și percepții conform cărora situația actuală a drepturilor omului este aparent mai bună decât a fost cu câțiva ani în urmă. Acest fapt, în opinia lor, este valabil doar pentru cetățeanul obișnuit. Pentru cetățenii cărora nu le convine guvernarea, situația s-a înrăutățit. Unul din exemplele oferite a fost legat de alegerile locale recente din municipiului Chișinău (alegerea primarului general), care, în percepția experților, au demonstrat încă o dată că justiția este mai defectuoasă decât în anii precedenți.

IPE10]: „ Cu 5 ani în urmă era rău, acum e și mai rău. Abuzuri, aresturi. Procurorii, ghidați de politică, fac ca sistemul judiciar să fie bolnav. Justiția este selectivă. [...] Nu se văd rezultate.”

Dacă e să ne referim la aspectele pozitive privind respectarea drepturilor omului, putem menționa următoarele realizări enunțate de experți:

- Modificările legislative privind drepturile persoanelor HIV+, LGBT, persoanele cu dizabilități, ș.a.
- Creșterea nivelului de informare despre persoanele HIV+.
- Creșterea nivelului de acceptare a persoanelor cu diverse forme de dizabilitate (incluziunea socială), precum și a celor HIV+.
- Ieșirea din anonimat a tot mai multor persoane infectate cu HIV, de exemplu: campania „Statutul meu nu e secret”.
- Implicarea persoanelor publice influente în diverse campanii/marșuri de informare, de exemplu: „Fără Frică”, ambasadorii Panglicii Roșiei.
- Referindu-se la perspectiva dinamicii privind drepturile omului în următorii doi ani, experții au subliniat că acest termen este prea mic pentru a se observa careva schimbări importante. Cu toate acestea, în percepția lor, situația depinde mult de voința politică. Au fost opinii conform cărora situația s-ar putea înrăutăți sau ar putea rămâne la nivelul actual.

Referindu-se la perspectiva dinamicii privind drepturile omului în următorii doi ani, experții au subliniat că acest termen este prea mic pentru a se vorbi despre careva schimbări importante. Cu toate acestea, în percepția lor, situația depinde mult de voința politică. Au fost opinii conform cărora situația s-ar putea înrăutăți sau ar putea rămâne la nivelul actual.

Au existat și percepții potrivit cărora respectarea drepturilor omului va depinde mult de societate, experții subliniind faptul că oamenii sunt cei care, în primul rând, sunt responsabili de schimbare.

În percepția experților, cel mai vulnerabil grup social este cel care include persoanele cu dizabilități, urmat de grupul din care fac parte persoane LGBT și cele de etnie romă. Acestor minorități, conform studiului, li se încalcă multe drepturi, dar cel mai mult aceste grupuri minoritare resimt influența negativă a stereotipurilor sociale. În această ordine de idei, fiecare grup vulnerabil poate avea subgrupe.

Așa cum persoanele din grupurile vulnerabile sunt foarte mult afectate de faptul că sunt discriminate, unii experți recomandă sporirea gradului de acceptare/toleranță a societății prin dezvoltarea unei abordării sociale față de aceste minorități.

În categoria grupurilor vulnerabile au mai fost menționate și persoanele deținute; persoanele în etate -pensionarii; persoanele cu venituri mici și instruire slabă; populația rurală, persoanele HIV+.

[IPE5]: *„Dacă persoana este cu dizabilitate, e femeie și e de etnie romă, discriminarea e triplă.”*

[IPE9]: *„Omul nu trebuie să fie tolerant, ci trebuie să-i accepte pe ceilalți așa cum sunt ei, deoarece oamenii, indiferent din ce categorie fac parte, au aceleași drepturi.”*

În percepția participanților la discuțiile de grup, cele mai vulnerabile grupuri sociale sunt persoanele cu nevoi sociale, persoanele de etnie romă, cele din grupul LGBT și pensionarii. Au fost opinii că această categorie include și persoanele HIV+, femeile, copiii a căror părinți sunt plecați peste hotare, precum și persoanele vorbitoare de limba rusă.

[FG4 - B3]: *„Romii, vorbitorii de limba rusă.”*

[FG3 - B2]: *„Cei mai vulnerabili sunt bătrânii, deoarece, dacă unul tânăr... mai poate face ceva, un om în vârstă nu mai are nimic în afară de pensie care, și ea, este una mică. „*

[FG3 - B5]: *„Bătrânii și copii. Atitudinea față de ei...”*

[FG6 - F1]: *”Desigur, că la invalizi, mai ales cei care nu se deplasează, aceasta este jale. Copilul nu se mișcă, are 7 ani, dar la poli-clinică nu poți să intri, cum poți nimeri acolo ca să dai analizele. Eu sunt nevoită să îi iau singură sânge și să fug acolo, cu toate că altcineva ar trebui să se ocupe de aceasta.”*

[FG7 - F4]: *„Persoanele în etate. Eu nu cred, eu știu de asta, că am văzut. Pentru că nu le acordă atât de multă atenție. Când pentru bunica am chemat salvarea și întrebă ce vârstă are. Eu am spus vârsta respectivă și ei au spus că nu acordă ajutor, pentru că ea e deja pe calea ei și nu au mare interes pentru că e persoană în vârstă. Ei nu au interesul ca să salveze.”*

[FG8-F1]: *„Femeile și copiii la care părinții pleacă. A, și la școală, violența.”*

[FG9 - B2]: *„Cum și am spus, conform rapoartelor oficiale, LGBT. Le sunt cel mai mult încălcate drepturi în Moldova.”*

[FG9 - B2]: *„Romilor, femeilor, eu știu că.”*

[FG9 - F3]: *„Persoanele în etate.”*

[FG9 - F1]: *„Consider că și cei cu HIV - persoanelor la care dacă statul este aflat le este închis orice drum. Ei nu pot nici să se angajeze, nici să primească servicii medicale. Drepturile lor, la fel, sunt foarte încălcate la noi în Moldova.”*

[FG9 - B1]: *„Invalizilor (persoanele cu dizabilități). În primul rând, nu sunt condiții de trai pentru invalizi. Foarte puține există pentru cei cu cărucioare, chiar și la noi în Chișinău, nemaivorbind de suburbii, sate. Nu există rampe de acces ca să urce undeva sau să coboare. Da, avem în trecerile subterane, dar să treci drumul pe trecere de pietoni, la noi trebuie să sari. Pentru mine, aceasta este cel mai jalnic.”*

Referindu-se la consecințele nerespectării drepturilor omului, majoritatea participanților la discuțiile de grup au fost de părere că nerespectarea drepturilor omului va avea drept consecință creșterea migrației. Dar au fost și opinii precum că atunci când nu se respectă drepturile, crește invidia dintre oameni, crește corupția și neîncrederea în stat.

În cadrul interviurilor în profunzime experții au numit drept consecință inevitabilă a nerespectării drepturilor omului creșterea migrației. Ca și consecințe pe termen lung a mai fost menționată creșterea nivelului corupției și instalarea unui regim autoritar-totalitar.

Unul din experți s-a expus asupra consecințelor pe termen lung a încălcării drepturilor persoanelor HIV+ și a celor consumatoare de droguri. În percepția lui nerespectarea sistematică a drepturilor minorităților respectiv (discriminare, asistență medicală, socială) sporește riscul ca în societate să crească numărul persoanelor infectate cu HIV.

[IPE9]: „Eu am constatat că foarte multe persoane pleacă din țară din considerentul că nu văd o perspectivă. Nu văd un viitor pentru copii. Se încalcă dreptul la un trai decent, la o justiție echitabilă. Mulți colegi și cunoscuți de-ai mei, care ar putea să-și aducă aportul în domeniul privind respectarea drepturilor omului la noi în Moldova, pleacă din țară.”

3.2. Dreptul la educație

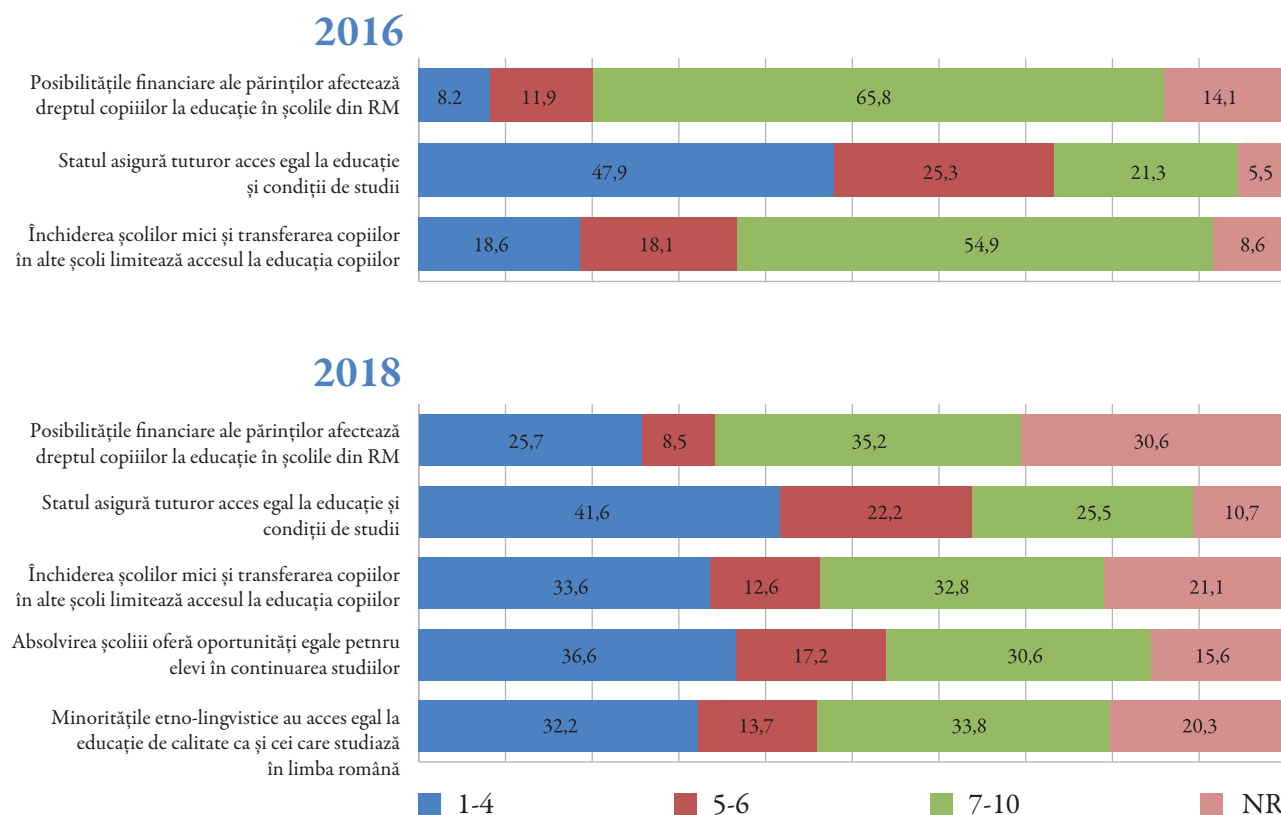
Privit prin prisma prevederilor Pactului internațional pentru drepturi economice, sociale și culturale și a Comentariului general nr. 13 al comitetului specializat ONU⁶, dreptul la educație înglobează dreptul la educația primară și secundară. Cadrul de drepturi ale titularilor de drepturi și ale purtătorilor de obligații se încadrează în formula 3AQ și obligația de a respecta, proteja și implementa dreptul.

Dacă în 2016, respondenții erau de acord în mare măsură cu afirmațiile că posibilitățile financiare ale părinților afectează (negativ) dreptul la educație în școlile din Republica Moldova (66%) și că închiderea școlilor mici și transferarea copiilor în alte școli limitează accesul la educația copiilor (55%), atunci, în 2018, un număr semnificativ mai mic de respondenți au fost de acord în măsură mare cu acestea (35%, respectiv 33%). Acest fapt denotă că problemele respective nu mai sunt la fel de stringente ca acum doi ani. Totuși, din punct de vedere metodologic, rata de non-răspuns la sondajul din 2018 a fost mai mare pentru aceste două întrebări decât în 2016, ceea ce explică parțial diferența dintre rezultate.

În 2018, doar 26% din respondenți au fost de acord într-o măsură mare cu afirmația că statul asigură tuturor acces egal la educație și la condiții de studii, ceea ce este un rezultat ceva mai bun decât în 2016 (21%), dar care denotă că în 2018, în general, statul nu asigură acces la educație, fapt cu care sunt de acord circa 42% din respondenți. *Figura 26.*

⁶ Vezi Comentariul general în limba engleză la: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=11

Figura 26. Evaluați pe o scară de la 1 (foarte mică măsură) la 10 (foarte mare măsură), în ce măsură considerați că... (2016 și 2018, %)

Dreptul la educație, conform percepției persoanelor intervievate, le este încălcat mai cu seamă persoanelor de etnie romă. Ei afirmă că în societate există stereotipul precum că „romii nu merg la școală”. În opinia lor, autoritățile nu pun accent pe școlarizarea copiilor romi. [IPES]: „Un alt stereotip, cultivat chiar și de Poliție, este așa-zisa „tradiție” a romilor de a nu-și da copiii la școală. Conform datelor statistice, aproximativ 57% din copiii romi sunt școlarizați.”

În pofida faptului că educația preșcolară nu este integrată în dreptul la educație, lipsa grădinițelor și altor servicii de educație preșcolară a fost una dintre preocupările de bază ale participanților la cercetarea calitativă. Persoanele intervievate au menționat că, din cauza locurilor limitate, mulți copii nu frecventează grădinița.

La nivel de grădiniță, cel mai mult a fost semnalată dificultatea de a înscrie copiii la grădiniță, plățile neformale percepute în grădinițe, numărul insuficient de grădinițe în localitate, dotările insuficiente pentru o funcționalitate bună.

Cu referire la învățământul primar și secundar în contextul calității dreptului la educație, s-au remarcat următoarele constatări: curricula foarte încărcată, multe obiecte se studiu inutile, lipsa unor obiecte de studiu necesare pentru orientarea în viață, cadre didactice insuficient pregătite.

Corupția și birocrăția au fost enunțate drept factori ce împiedică accesul la educația de calitate.

În percepția participanților, este încălcat, mai cu seamă, dreptul la educație al:

- Persoanelor cu dizabilități. În cazul lor, s-au făcut referire la sistemul de învățământ inclusiv care, afirmă ei, nu a fost gândit până la capăt. Ca probleme, au fost menționate lipsa cadrelor didactice pregătite pentru a gestiona situații survenite între copiii obișnuiți și cei cu nevoi educaționale speciale, numărul mare de copii în clase, curriculumul încărcat, numărul insuficient de cadre didactice pentru a acorda suport la domiciliu.
- Persoanelor de etnie romă. Referitor la etnia romă, participanții au menționat că majoritatea copiilor romi nu frecventează grădinița. În instituțiile de învățământ școlar, menționează participanții, copiii romi au bariera lingvistică și percep materialul mai greu. Totodată, în opinia celor prezenți la focus grupuri, problemele de educație, în cazul copiilor de etnie romă, cresc în lanț.

În cadrul FG cu persoane non-cetățeni au existat două opinii contrare despre dreptul la educație. Unii au avut o percepție pozitivă cu privire la învățământul în RM care, în opinia lor, este accesibil ca preț atât în școli, cât și în universități. Alții au o avut părere negativă.

În general, toți participanții au percepția că este multă corupție în sistem. Totodată, în opinia lor, copiii din instituțiile de învățământ (cl.1-12) ar trebui să fie divizați după vârstă: clasa I – IV - într-o instituție, V-VIII – altă instituție, IX – XII – altă instituție

În percepția unor participanți, elevii au multe drepturi, dar nu își cunosc obligațiunile și ei înșiși își încalcă, prin atitudinea lor, dreptul la educație.

[FG7 - B1]: „În familiile de romi [...] majoritatea copiilor nu frecventează grădinița, [...] pentru că acestea percep plăți, ei nu au de unde asigura aceste plăți. Ce se întâmplă, copilul merge în clasa întâi. El, cel puțin, nu poate să comunice ca să înțeleagă foarte clar ceea ce îi spune profesorul, dat fiind faptul că se comunică în română.[...] deja el se simte incomodat...”

[FG7 - F3]: „Problema principală este grădinița. La grădiniță merg în timpul de față 28 de copii, dar pentru grădiniță avem 75. Și acei care merg la grădiniță, 28, merg doar până la ora 12. Nu fac 10 ore de grădiniță, să doarmă acolo, pentru că nu este canalizare.”

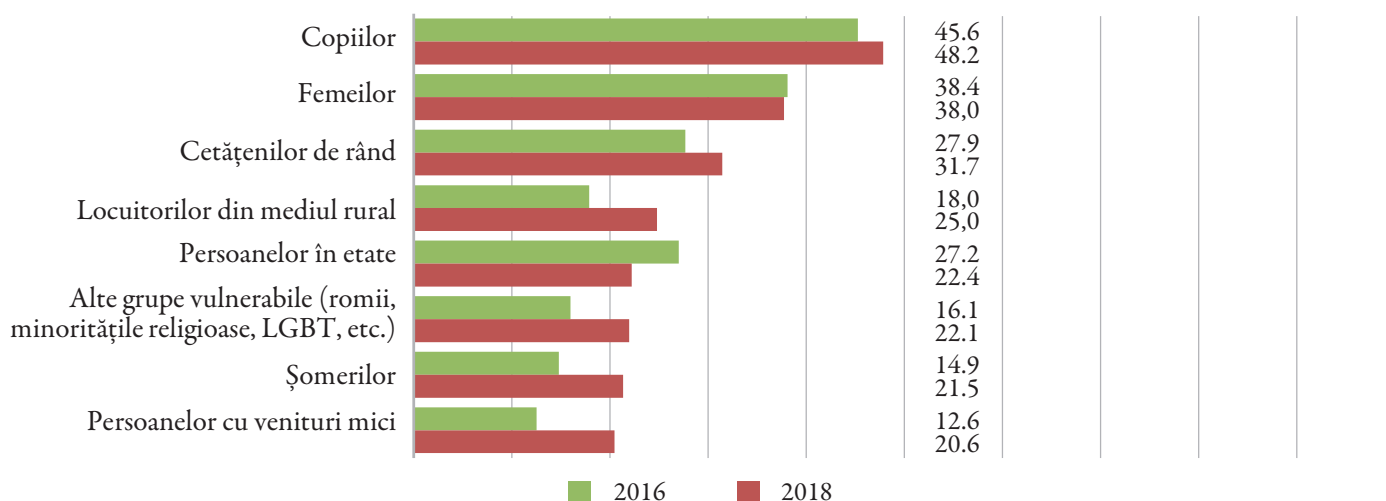
[FG4 – B1]: „Pentru că, în ceea ce privește dreptul la educație, noi de mici nu suntem educați corect. Noi nu avem profesori care să ne învețe corect. [...] De ce sunt conflictele în rutieră? De ce este așa atitudine față de persoanele LGBT? Din lipsa de cunoaștere. [...] Copiii, la noi, nu sunt pregătiți pentru viață în școală. Ei sunt pregătiți ca niște roboți care cunosc niște lucruri automate din geografie, chimie, matematică.”

[FG10 - B5]: „[...] Eu cred că este o greșeală ca copiii de la 6 ani până la 18 să fie într-o școală. Fiecare grup de vârstă au o dezvoltare fizică și psihică diferită și este un pic mai greu pentru profesori să lucrezi cu diferite vârste.”

3.3. Dreptul la ocrotirea sănătății

Per ansamblu, percepția populației față de protecția dreptului la sănătate, pe aproape toate categoriile de persoane, a devenit una mai bună în comparație cu rezultatele din anul 2016. Pe de altă parte, în valori absolute, situația este, practic, la fel de proastă ca și în 2016. Mai puțin de jumătate din respondenți au afirmat că drepturile copiilor la sănătate se respectă într-o măsură mare sau foarte mare. Drepturile femeilor – doar 38%, drepturile cetățenilor de rând – doar 32%, iar drepturile persoanelor cu venituri mici, șomerilor și ale unor grupuri vulnerabile de persoane – doar 21-22%. Acest fapt atestă probleme serioase privind percepția respectării drepturilor la sănătate, în special pentru grupurile social-vulnerabile. *Figura 27.*

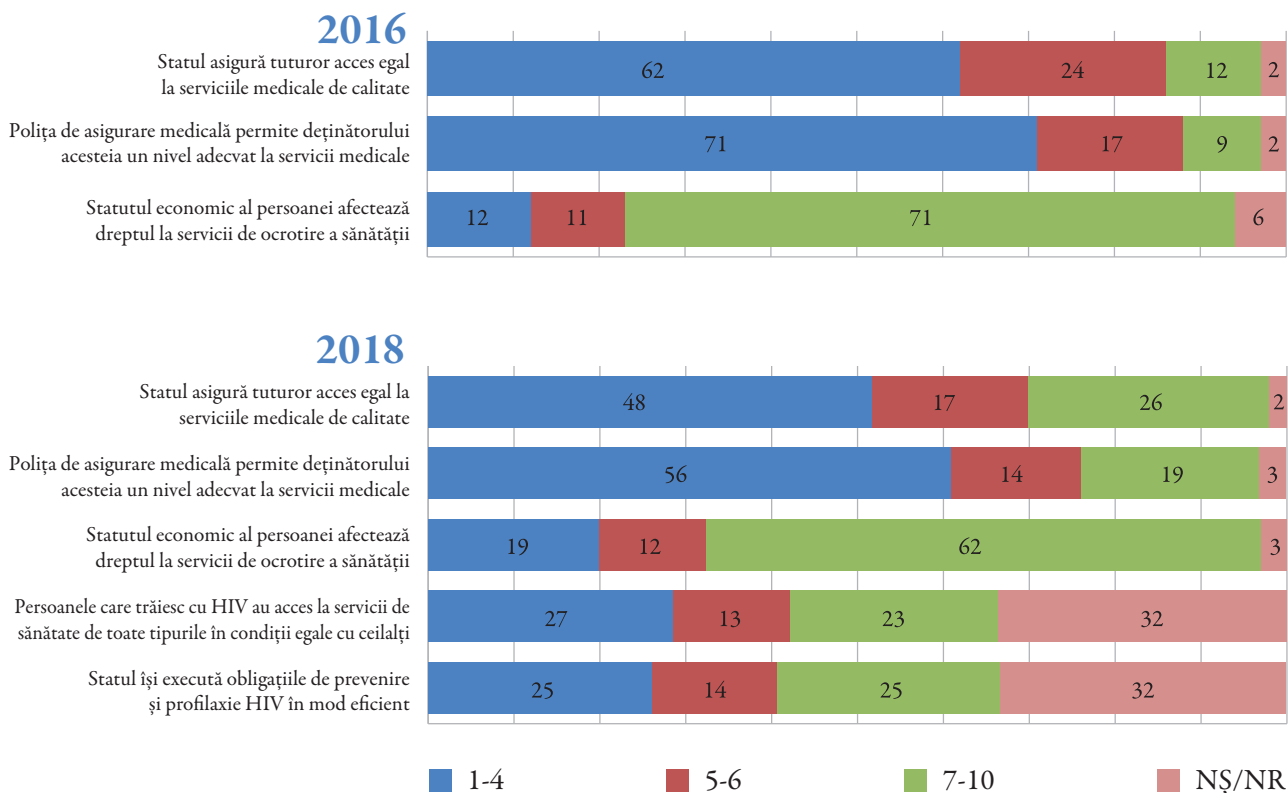
Figura 27. În ce măsură credeți că statul asigură dreptul la ocrotirea sănătății următoarelor categorii de persoane în Republica Moldova? 2016 și 2018, %. (răspunsuri: „foarte mare” și „mare”)

Dezagregat, femeile mai degrabă consideră că li se încalcă dreptul la sănătate, dar și persoanele de vârstă de 45-59 de ani. Dreptul copiilor este perceput că fiind mai puțin asigurat de stat de către femei, persoane de 30-59 de ani și persoane cu venituri mici. Respectarea drepturilor persoanelor din mediul rural de către stat este percepută mai puțin de către femei, minorități etno-lingvistice și persoane cu venituri cuprinse între 3 și 5 mii lei. Persoanele din mediul rural au aceeași percepție ca și majoritatea privind asigurarea acestor drepturi de către stat. Șomerii, femeile, persoanele din mediul urban, tinerii și minoritățile etno-lingvistice consideră într-o măsură mai mică că statul le respectă drepturile. Persoanele cu câștig cuprins între 3 și 5 mii de lei cel mai mult consideră că dreptul persoanelor cu venituri mici este încălcat. De această opinie sunt și femeile, persoanele din mediul urban, dar și minoritățile etno-lingvistice.

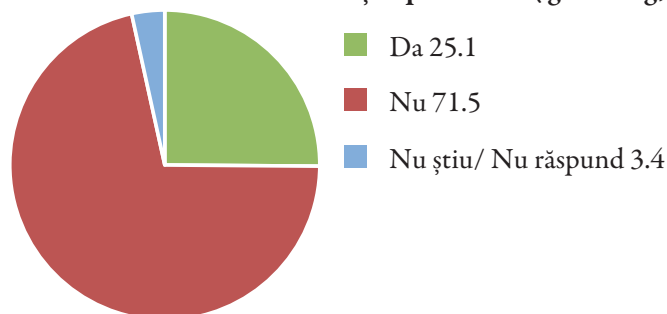
Atitudinea preponderent negativă a respondenților față de modul în care sunt respectate drepturile la sănătate se regăsesc și în *Figura 28*, conform căreia 62% din respondenți susțin că statutul economic al persoanei afectează dreptul la servicii de ocrotire a sănătății, 56% - că polița de asigurare medicală nu permite deținătorului acesteia un nivel adecvat de servicii medicale, iar 48% afirmă că statul nu asigură tuturor acces egal la serviciile medicale de calitate. Aceste afirmații, deși sunt mai puțin vehemente, comparativ cu cele din 2016, denotă o nemulțumire majoră față de sistemul de sănătate în general, dar și o nemulțumire generală asupra dreptului de ocrotire a sănătății. Referitor la dreptul persoanelor care trăiesc cu HIV (întrebări incluse doar în studiul din 2018), doar circa un sfert din respondenți consideră că aceste persoane au acces la servicii de sănătate și că statul își exercită obligațiile de prevenire și profilaxie HIV în mod eficient. Ponderea celor care au o opinie contrară este aproximativ aceeași și circa o treime din respondenți nu au dat un răspuns la aceste două întrebări.

Figura 28. Evaluări pe o scară de la 1 (dezacord total) la 10 (totalmente de acord), în ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații? 2016 și 2018, %

Din totalul respondenților, doar un sfert au beneficiat în ultimii patru ani de servicii de sănătate sexuală și reproductivă (25.1%). Diferențele de gen sunt semnificative, astfel încât doar 12% dintre bărbați și 36.3% dintre femei au beneficiat de asemenea servicii. După vârstă, majoritatea sunt persoane de până la 44 de ani și, într-o măsură mai mare, sunt reprezentanții etniei majoritare. De asemenea, persoanele cu venituri mari mai degrabă beneficiază de astfel de servicii, comparativ cu cei cu venituri foarte mici. *Figura 29.*

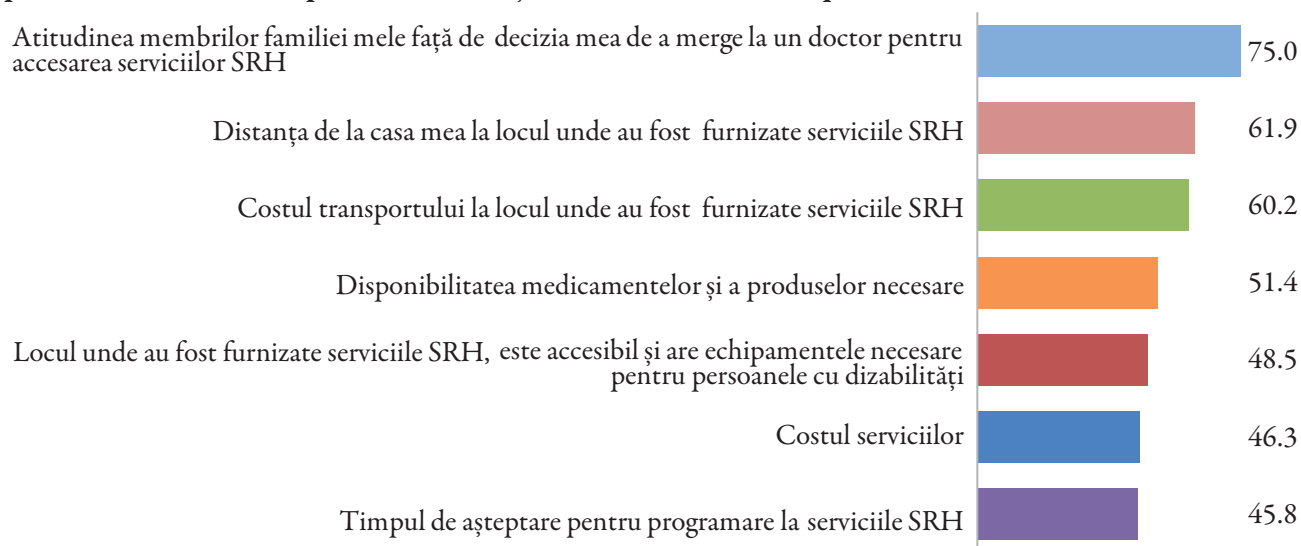
Figura 29. Ați beneficiat în ultimii 4 ani de servicii de sănătate sexuală și reproductivă (ginecolog, urolog, etc.)?, 2018, %

Dintre cei care au beneficiat de aceste servicii, trei sferturi sunt satisfăcuți de atitudinea membrilor familiei în urma deciziei de a apela la un specialist, 62% sunt mulțumiți de localizarea instituțiilor care prestează servicii SRH, 60.2% sunt mulțumiți de costul (mic) al transportului până la locul unde s-au furnizat serviciile și 51.4% sunt satisfăcuți de disponibilitatea medicamentelor și a produselor necesare.

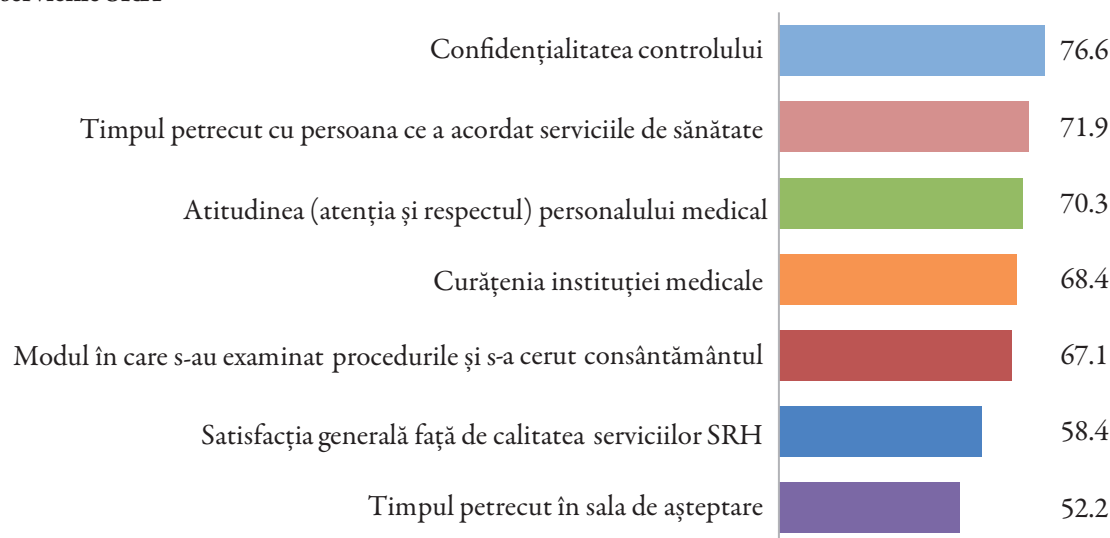
Mai puțin de jumătate din respondenți au fost satisfăcuți de locul unde sunt furnizate serviciile SRH, costul lor și timpul de așteptare. *Figura 30.*

Figura 30. Evaluați nivelul de satisfacție cu privire la accesul serviciilor SRH, referindu-vă la ultima dată când ați primit aceste servicii?, (răspunsurile satisfăcuți), 2018, % din cei care au apelat la serviciile SRH

Referitor la calitatea serviciilor, cei mai mulți s-au arătat satisfăcuți de confidențialitatea controlului (76.6%), timpul petrecut cu persoana ce a acordat serviciile respective (71.9%), dar și atitudinea personalului medical (70.3%). Ceva mai puțin satisfăcuți sunt de timpul petrecut în sala de așteptare (52.2%) – care se pare că e cel mai deranjant aspect în procesul de obținere a acestor servicii. *Figura 31.*

Figura 31. Evaluați nivelul de satisfacție cu privire la calitatea serviciilor SRH, referinduvă la ultima dată când ați primit aceste servicii?, (răspunsurile „satisfăcut(ă)” și „foarte satisfăcut(ă)”), 2018, % din cei care au apelat la serviciile SRH

Femeile sunt mai puțin mulțumite de calitatea generală a serviciilor SRH decât bărbații. De asemenea, minoritățile etno-lingvistice sunt mai puțin satisfăcute decât reprezentanții etniei majoritare. Gradul de satisfacție este mai mare în funcție de veniturile respondentului.

În ceea ce privește modul în care este respectat dreptul la sănătate, părerile experților sunt împărțite. Unii consideră că situația nu e tocmai ideală, dar e bună, alții sunt de părere că se încalcă mult acest drept.

Experții care au avut o percepție relativ bună despre situația dreptului la sănătate s-au referit la persoanele HIV+, precum și la persoanele cu dizabilități cu vârsta mai mică de 18 ani, cărora, au afirmat ei, le este asigurat tratament și asistență medicală gratuită.

În cadrul studiului, a fost menționat faptul că persoanele de etnie romă sunt discriminate atunci când solicită asistență medicală. Totodată, s-a accentuat faptul că persoanele social-vulnerabile de etnie romă, deseori, nu beneficiază de asistența medicală cuvenită.

Unii experți au menționat că se încalcă dreptul la servicii medicale calitative în instituțiile penitenciare. În acest context, experții au subliniat că, din cauza acestui fapt, decedează un număr mare de persoane aflate în detenție.

Au mai fost opinii potrivit cărora nu sunt prestate servicii medicale profesionale.

[IPE3]: *„Din ce în ce mai puțin se constată încălcări în cazul dreptului la sănătate la persoanele HIV+, situația fiind, în general, bună.”*

[IPE5]: *„De vină sunt stereotipurile, deoarece atunci când un rom merge la medic, primește mai puțină atenție decât restul oamenilor.”*

[IPE17]: *„În sistemul penitenciar se remarcă lipsa serviciilor medicale calitative. Aceasta este o problemă majoră din cauza căreia decedează un număr mare de persoane aflate în detenție.”*

[IPE10_2]: *„Nu există servicii medicale profesionale, deoarece cadrele medicale nu oferă locul celor tineri, nu vor să fie pensionați.”*

Persoanele participante la focus grup sunt, în majoritatea lor, nemulțumite de actualul sistem medical. Principalele nemulțumiri au fost legate de:

- Durata așteptării pentru a fi consultați.
- Durata programării la specialist.
- Durata mare până la acordarea primului ajutor.
- Atitudinea (negativă) din partea cadrelor medicale.
- Corupția din sistem.
- Birocrația.
- Investigațiile și analizele la care cu greu au acces.
- Lucrători neprofesioniști.
- Tratamente scumpe și greșite.
- Faptul că foarte mult sunt purtați pe drumuri pentru a obține acceptul pentru o investigație/tratament.
- Sistemul sanitar defectuos din unele spitale.

Au fost și păreri că dreptul la asistență medicală este limitat, pentru că în unele localități rurale nu există ambulanță, și că ele vin greu din oraș când se face chemarea.

La interviurile în profunzime persoanele au menționat că se încalcă mult dreptul la sănătate și asistență medicală în zonele rurale, în cadrul penitenciarelor, precum și în Transnistria.

În percepția unor respondenți, dreptul la sănătate este asigurat abia după ce, ca pacient, demonstrezi că ai dreptul la tratament gratuit sau ameninți că vei contacta pe cineva de la minister.

În opinia persoanelor nerezidente, sistemul medical din RM – atât cel privat, cât și cel public - nu inspiră încredere. Sunt multe păreri contrare despre aceleași simptome, au afirmat ei. Astfel, non-cetățenii cu viză de reședință în statele dezvoltate, sunt mai tentați să se spitalizeze, în caz de necesitate, în afara țării, decât într-un spital din Republica Moldova.

[FG1 - F1]: „La medic am stat 4 ore și tot nu m-a primit. Am avut programare la ora 16.00 și am intrat la ora 19.00.”

[FG3 - F4]: „În orașul în care trăiesc aceasta este limitată, fiind doar o singură policlinică. Un alt moment este că lipsește ambulanță și suntem nevoiți să o așteptăm pe cea din oraș.”

[FG5 - B1]: „Sistemul în medicină e foarte întortocheat, și birocratic, și corupt.”

[FG9 - F1]: „Mulți oameni, chiar majoritatea, aș spune, nimerind în spital ... acolo apare și frica, și stresul, și oamenii sunt nevoiți să meargă după dorința medicilor, neștiind de faptul că la noi totul se oferă gratis. [...] De aceea, nimerind în spital, trebuie să punei accent pe aceea ca vă cunoașteți drepturile și, dacă nu, atunci vor fi oferite prin Ministerul Sănătății.”

[FG6 - F1]: „Pentru că se efectuează o analiză, iar rezultatul îl aștepti 2 săptămâni, în loc să-ți dea toate îndreptările și să faci toate analizele timp de o zi, și 2 săptămâni de facto ar trece și eu aș avea toate analizele.”

[FG6 - B6]: „La un medic specialist ca să ajungi, înseamnă că trebuie să mergi la medicul de familie, să te înscrii, medicul de familie trebuie să-ți dea îndreptare și, iată, tot sistemul acesta înscriere, înscriere, înscriere. Eu nu înțeleg cum poți avea maladii acute?! Sau mori, sau se cronicizează, 2 luni minimum!”

[FG6 - F1]: „Sistemul așa funcționează, că mai bine plătești și mergi de-odată.”

[FG6 - F1]: „În spital a murit o doamnă, avea peste 50 de ani, adică mama a 6 copii. De unde la ea? S-a primit că i-au făcut transfuzie de sânge și cât de mult nu am încercat să îi explicăm ce este HIV, ea așa și nu a înțeles ce fel de boală este aceasta. Poate că e și mai bine, nu se întrista atât de mult. Când ce este aceasta, spunea că e ceva cronic și gata.”

[FG7 - B1]: „Majoritatea romilor nu au poliță medicală, în afară de pensionari și copii. [...]. Toți dau bani și toți iau mită, în sensul acesta, dar când văd că e o persoană de etnie romă, este puțin mai așa... ca mine, mai frumoși, apoi deodată cere bani. Înțelegeți, bani mai mari. Da, că ei știu că aceștia nu dețin poliță, nu dețin nimic, dar vin la spital atunci când e urgență și în sensul acesta se folosesc. „

[FG9 - F1]: „Eu vreau să spun că aici totul depinde de cunoașterea drepturilor personale. Ca să înțelegi că medicamentele vor apărea, dacă dvs. cereți. Adică, eu, persoana care plătesc impozitele medicale, dacă eu sunt pensionar, eu nu le plătesc, dar am dreptul la asistența medicală, care este acoperită de stat, și așa cum la noi medicina e gratis ...”

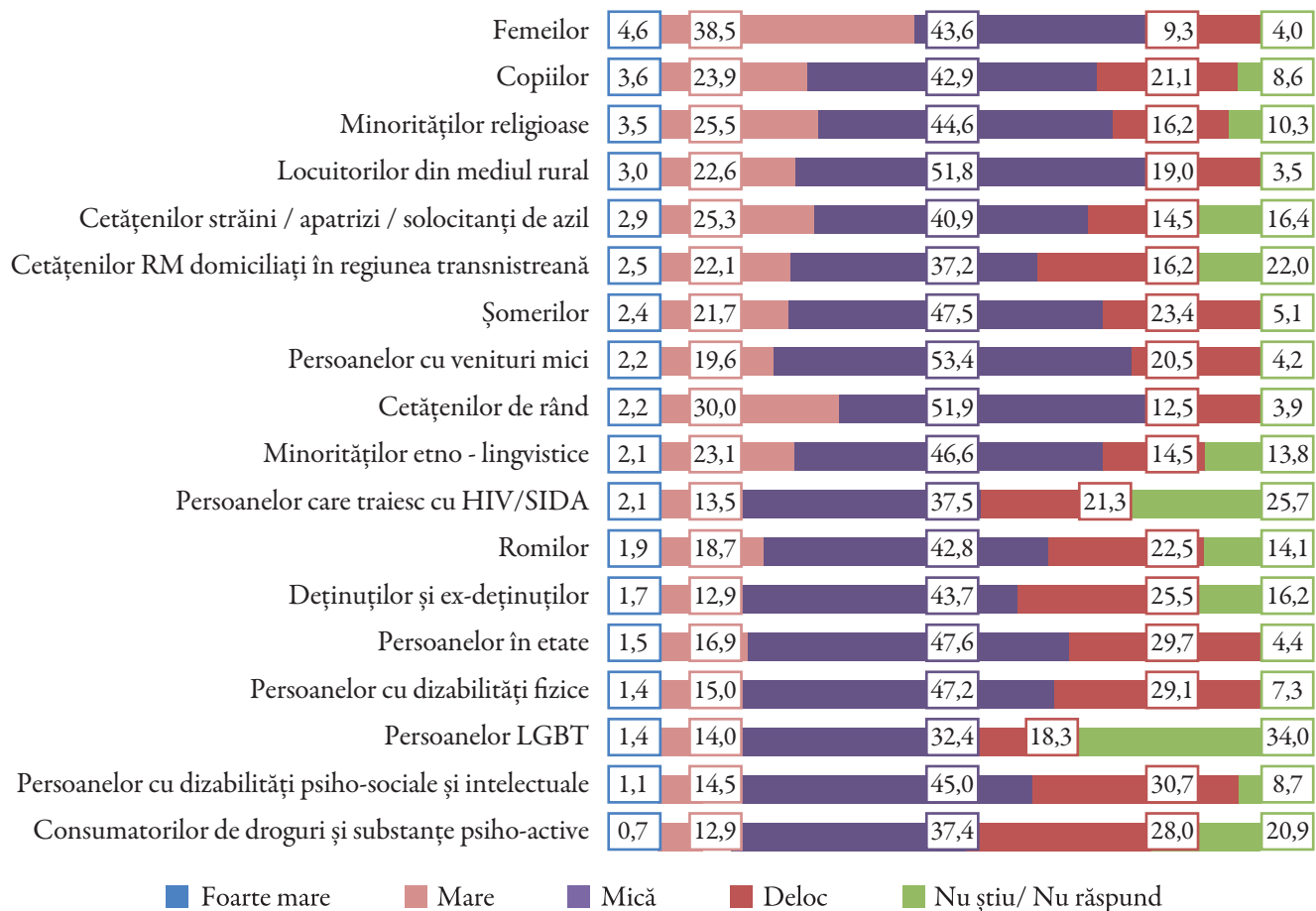
[FG10 - B5]: „Dacă este privat, da. Dar și acolo nu poți fi sigur 100 %. Dacă este public, sunt sigur la 20 %, dacă este privat – 60 %.”

[FG10 - B1]: „Dacă va fi nevoie să fii internat, nu voi fi internat, aici, în Moldova. Nici la Med Park, nici în altă parte. Aici în Moldova, spre deosebire de Franța, medicii pot avea păreri diferite. Un medic de 50 – 60 ani are o opinie, cel de 30 ani are altă opinie.”

3.4. Dreptul la muncă și la protecția muncii

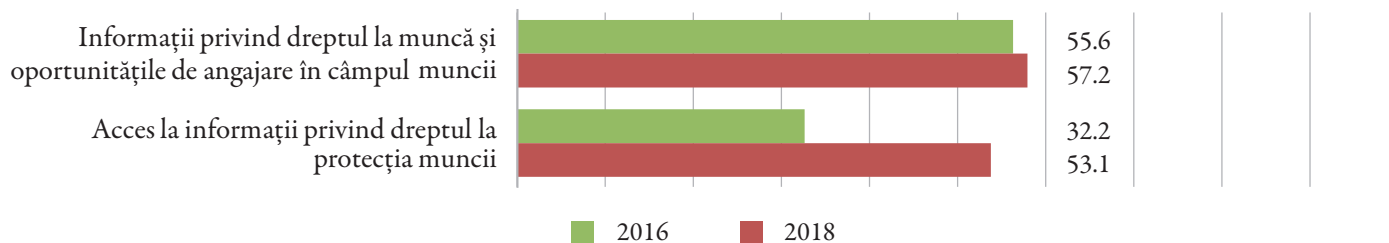
În opinia respondenților, cel mai mult se respectă dreptul la muncă în cazul femeilor, 4.6% considerând că în măsură foarte mare și 38.5% - în măsură mare, ceea ce e semnificativ mai mult decât în cazul altor categorii de persoane. Referitor la copii, întrebarea din chestionar s-a referit la copiii de până la 18 ani, în special fiind vorba de elevi sau studenți care lucrează cu program parțial de muncă. În același timp, dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități psiho-sociale se încalcă cel mai mult - 30.7%, al persoanelor în etate - 29.7%, al persoanelor cu dizabilități fizice - 29.1%, al consumatorilor de droguri - 28% și al deținuților și ex-deținuților - 25.5%. Figura 32.

Figura 32. În ce măsură credeți că statul asigură dreptul la muncă pentru următoarele categorii de persoane în RM?, 2018, %

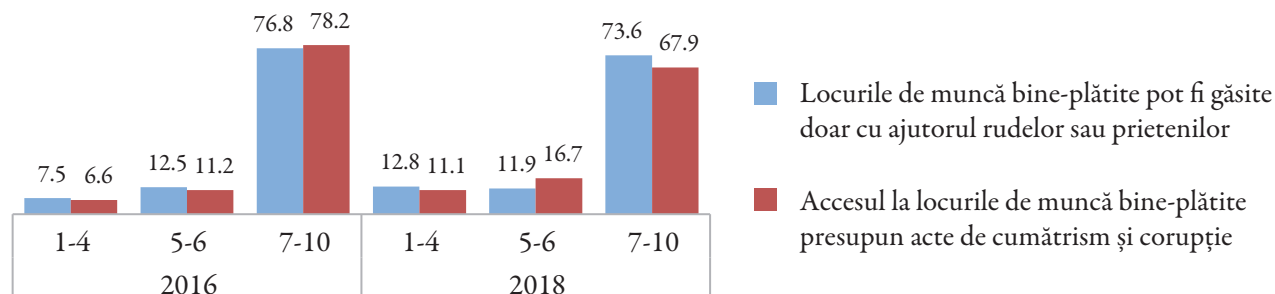
Ca și în 2016, mai mult de jumătate din respondenți au afirmat că ar avea nevoie în măsură mare de informații privind dreptul la muncă și oportunitățile de angajare. Acest procent este foarte mare, având în vedere că nu toți respondenții sunt angajați în câmpul muncii, mulți fiind pensionari sau casnici. Acest fapt denotă un interes foarte mare din partea cetățenilor pentru legislația muncii și pentru protecția dreptului la muncă. Spre deosebire de rezultatele din 2016, un număr mare de persoane (53.1%) au nevoie de acces la informații privind dreptul la protecția muncii. *Figura 33.*

Figura 33. În ce măsură aveți nevoie de? 2016 și 2018, %. (răspunsuri - măsură mare sau foarte mare)

Ca și în 2016, percepția privind accesul limitat la locurile de muncă bine plătite persistă. Dacă ponderea celor care consideră că un loc de muncă bun poate fi obținut doar prin cumătrism sau corupție (de la 73.6% la 67.9%), atunci percepția că rudele și prietenii sunt principalul mod de angajare cu un salariu bun – este în creștere de la 76.8% la 78.2%. De fapt, aceste rezultate denotă că doar un grup mic de persoane, în creștere față de 2016, văd perspective de angajare pe bază de merite în condiții transparente, în timp ce marea majoritate nu percepe această situație la fel. *Figura 34.*

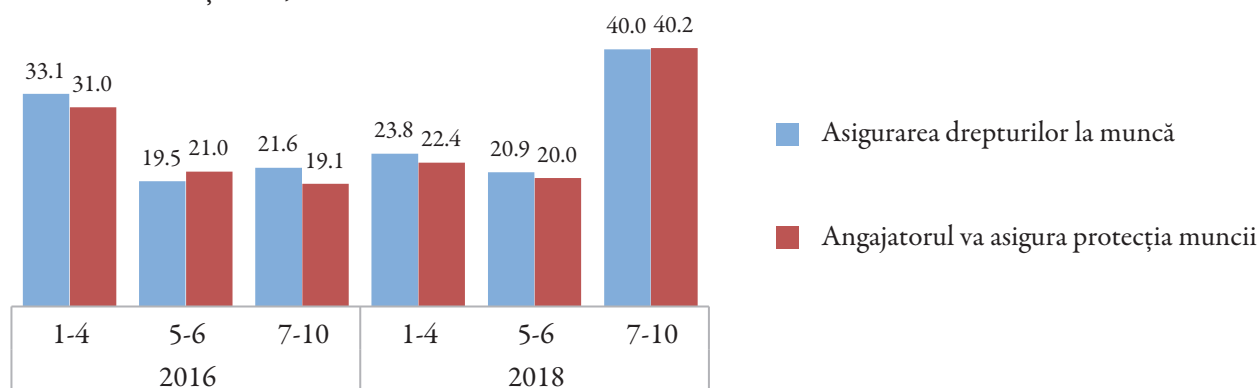
Figura 34. Evaluati pe o scară de la 1 (deloc) la 10 (foarte mare), în ce măsură sunteți de acord cu următoarele? 2016 și 2018, %

Analizând doar răspunsurile cu „10” (foarte mare măsură), remarcăm că nu există diferențe semnificative pe categorii de persoane în ceea ce privește modul în care s-a răspuns la întrebarea privind angajarea cu ajutorul rudelor sau prietenilor. În general, femeile, persoanele de vârstă 30-44 de ani și cele cu venituri mici tind să creadă mai mult că acest factor este determinant în găsirea unui loc de muncă. Situația este similară și din punctul de vedere al cumătrismului și corupției.

În același timp, odată angajați, persoanele percep că mai degrabă drepturile lor la muncă sunt asigurate, decât că nu sunt asigurate. Circa 40% consideră că drepturile la muncă și la protecția muncii sunt asigurate într-o măsură mare și doar 22-23% - mică sau deloc. Studiul din 2016 arată o situație diferită. Totuși, rezultatele din 2018 rezonază cu percepția generală a respondenților că drepturile la protecția socială s-a îmbunătățit ușor. *Figura 35.*

Figura 35. Evaluati pe o scară de la 1 (deloc) la 10 (foarte mare), în ce măsură considerați că vă sunt asigurate următoarele? 2016 și 2018, %.

Analizând răspunsurile extreme de „1” – deloc și „10” – foarte mare, se observă că în mediul urban există o polarizare mai mare a răspunsurilor, înregistrându-se ponderi mai ridicate pentru fiecare din cele două variante. Cel mai puțin mulțumiți de respectarea drepturilor la muncă sunt persoanele în etate (15% - deloc), minoritățile etno-lingvistice (13.6%) și persoanele cu venituri foarte mici (14.4%), de asemenea, persoanele din mediul urban (11.7%).

Rezultatele din cadrul studiului calitativ arată că dreptul la muncă, în percepția respondenților, este încălcat, mai cu seamă, în cazul persoanelor de etnie romă, persoanelor HIV+ și celor cu dizabilități.

Motivul, menționat de experți, pentru care se încalcă acest drept este:

- discriminarea și stereotipurile – în cazul comunității rome, LGBT, persoanelor cu nevoi speciale;
- lipsa de informare a societății – în cazul persoanelor HIV+.

Experții sunt de părere că persoanele LGBT își ascund identitatea din frică de a nu fi acceptați la locul de muncă sau de a nu fi, ulterior, concediați. Cu privire la persoanele de etnie romă, experții sunt de părere că, pentru ca o persoană de etnie romă să fie acceptată de angajator, ea trebuie să depună eforturi mari.

În cazul persoanelor cu nevoi speciale, experții sunt de părere că dreptul la muncă este încălcat – ei cu greu sunt acceptați la muncă. Totodată, experții recunosc faptul că antreprenorii au dreptul de a alege ce e mai bine și mai potrivit pentru ei. Din acest motiv, în percepția lor, angajatorii care angajează persoane cu nevoi speciale trebuie promovați astfel încât asemenea angajări sociale să devină un trend.

[IPE2]: „Este lege în care se stipulează că persoanele LGBT nu pot fi discriminate la locul de muncă, dar totuși, dacă se află orientarea lor, apar pretexte pentru a nu fi acceptați. Persoanele transgender, în general, nu sunt acceptate în niciun domeniu pentru că actele lor prezintă orientarea, iar statul nu vrea să aprobe efectuarea a astfel de acte.”

[IPE5]: „Cu privire la angajare, romii sunt discriminați. Toți studenții romi care au finisat facultățile de drept, de limbi, nu au fost acceptați la muncă, iar care au fost acceptați, au depus mari eforturi.”

În percepția reprezentanților minorităților etno-lingvistice, care au participat la discuția de grup, dreptul lor la muncă este limitat/încălcat. De asemenea, în cadrul discuțiilor de grup au fost identificate următoarele grupuri cărora, conform participanților, li se încalcă mai des dreptul la muncă:

- Persoanele cu dizabilități;
- Persoanele de etnie romă;
- Persoanele din grupul LGBT;
- Persoanele de diferite etnii;
- Persoanele HIV+;
- Persoanele din localitățile rurale.

Majoritatea persoanelor cu dizabilități și-au arătat indignarea în cadrul focus-grupului față de faptul că sunt, în mare parte, respinse în mod direct la depunerea documentelor pentru angajare, precum și de faptul că doar li se promite că li se va analiza candidatura și că, ulterior, vor fi telefonate.

În percepția respondenților, angajatorii ezită/refuză să angajeze persoane cu nevoi speciale din motiv că:

- există cheltuieli suplimentare pentru asigurarea accesului acestora la locul de muncă;
- există cheltuieli privind adaptarea locului de muncă propriu-zis;
- sunt impuși prin lege să le asigure un program redus de muncă (6 ore),
- persoanele cu nevoi speciale absentează frecvent de la locul de muncă pe motiv de boală etc.

Referindu-se la limitarea dreptului la muncă al persoanelor cu nevoi speciale, respondenții au adăugat faptul că, chiar dacă forma de dizabilitate nu este una vizibilă, angajatorul renunță să-l angajeze imediat ce observă că polița de asigurare este activă pe motiv de dizabilitate.

Unele persoane cu grad de dizabilitate au recunoscut faptul că și-au schimbat cartela de muncă pentru a exclude posibilitatea ca angajatorul să fie influențat de forma de dizabilitate în decizia de angajare.

De asemenea, participanții au menționat limitarea dreptului la muncă și la protecția muncii în caz de accidente de muncă. Argumentul a fost că, în asemenea situații, angajatorii fac tot posibilul să nu achite indemnizația pentru boală profesională, ascunzând probele.

Participanții au afirmat că este limitat dreptul la muncă al persoanelor tinere, fără experiență - în anunțul de angajare se indică obligativitatea experienței de muncă de minim 1-3 ani; precum și al persoanelor trecute de 40 ani.

O altă situație, percepută de minoritățile naționale ca limitare a dreptului la muncă, este târăgănarea intenționată a semnării documentelor de angajare, în intenția de a nu face achitări salariale pentru perioada de probă.

Au fost și păreri că în localitățile rurale sunt puține locuri de muncă și, din această cauză, persoanele acceptă să fie angajate pe poziții mai joase decât calificarea pe care o au.

[FG1 - F2]: *„Mi s-o dat gradul de invaliditate și am făcut altă cartelă de muncă, că mă rog, cu cartele de invaliditate unde te duși ... Da cui îi trebuiești tu invalid?!”*

[FG1 - F2]: *„Da iată, uitați-vă, dau exemplu pe mine, ei știu că accidentul de muncă a fost la noi la întreprindere, ei trebuiau să-mi deie mie ca boală profesională, ei mi-au distrus toate documentele mele, au înlăturat. Acum am venit eu, m-am adresat la ei ca să mă angajeze înapoi.”*

[FG1 - F3]: *„Am terminat de frizer-cosmetolog și după asta tot mă duceam la interviu... Vedeau că sunt o persoană cu dizabilități: „Noi o să vă telefonăm.” și nu mai telefonau.”*

[FG6 - B2]: *„Eu am mers la șefi și mi-au zis: „Tu doar nu poți lucra și, în plus, grad de invaliditate, noi nu avem așa lucru a câte 6 ore, când o să îți se ia gradul de invaliditate, vin-o atunci.” Eu zic: „Dacă o să fie pentru totdeauna?” „Atunci nu o să vii!”*

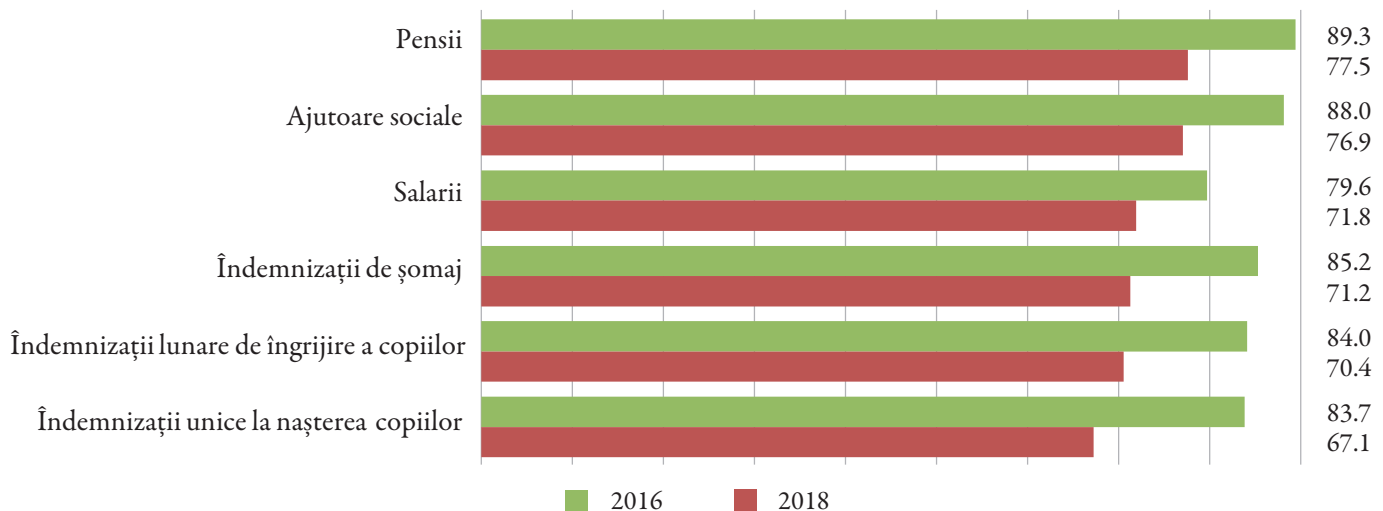
[FG1 - B1]: *„Și locul de muncă trebuie făcut pentru persoana cu dizabilități, da businessman-ul nu este cointerestat și mai bine plătește niște bani la stat decât să asigure un loc de muncă pentru persoana cu dizabilități. Mai bine încalcă, da nu oferă locul persoanei cu dizabilități, că persoana cu dizabilități de mai multe ori e la spital, orele de lucru - 6, salariul tot același. Și nu este pentru dânsul...”*

[FG4 - F2]: *„Este încă problema vârstei. Oamenii mai în vârstă nici nu sunt luați în seamă pentru angajare. Eu am 40 de ani, nici nu studiază CV meu dacă vreau să mă angajez. Mama mea, bucătar, când avea 50 de ani, i-au spus că gata e bătrână, nu-și mai poate găsi de lucru. Numai prin anumite localuri dubioase, unde de dimineața până seara prăjeau găini și atât.”*

3.5. Dreptul la protecție socială

Comparativ cu 2016, a scăzut ponderea celor care consideră că mărimea pensiilor, salariilor și a diverselor indemnizații și plăți oferă în măsură foarte mică resurse pentru un trai decent. Totuși, numărul celor care consideră aceste venituri drept insuficiente este unul foarte mare. Respondenții sunt cel mai puțin mulțumiți de mărimea pensiei (77.5%), precum și de valoarea indemnizațiilor unice la nașterea copiilor, doar că ponderea lor (67.1%) este mai mică. *Figura 36.*

Figura 36. În ce măsură considerați că mărimea medie a următoarelor.. oferă un nivel adecvat de trai/protecție socială a persoanelor? 2016 și 2018, %. (răspunsuri: foarte mică sau deloc)

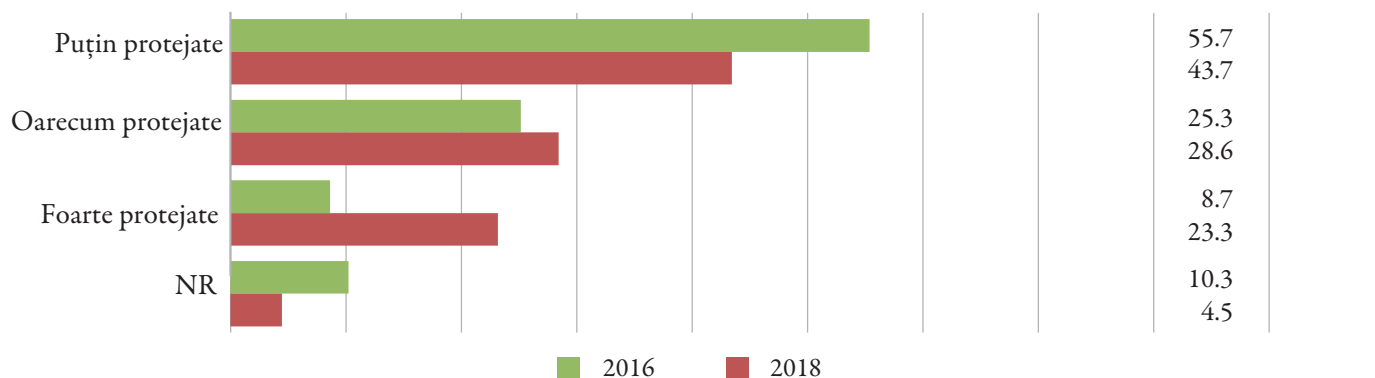
Spre deosebire de rezultatele studiului din 2016, majoritatea respondenților au declarat în 2018 că o eventuală mărire a salariului sau a pensiei le-ar asigura o mai bună protecție a drepturilor sociale. Acest fapt corelează, de asemenea, cu alte rezultate ce denotă o percepție mai bună a populației privind drepturile la protecția socială, în general. *Figura 37.*

Figura 37. În ce măsură v-ar fi asigurat următoarele dreptul la protecția socială? 2016 și 2018, % (din total răspunsuri)

Persoanele din mediul rural, persoanele de 30-44 ani și cele de peste 60 de ani, persoanele cu venituri mici consideră într-o măsură mai mare că mărirea salariului va asigura creșterea nivelului de respectare a dreptului la protecția socială. În același timp, pensionarii și persoanele cu venituri mici în cea mai mare măsură consideră că mărirea pensiei sau a indemnizației sociale le va asigura o mai bună protecție a drepturilor sociale.

Figura 38. În ce măsură considerați că sunt protejate și realizate drepturile persoanelor social-vulnerabile de autoritățile de stat? 2016 și 2018, %

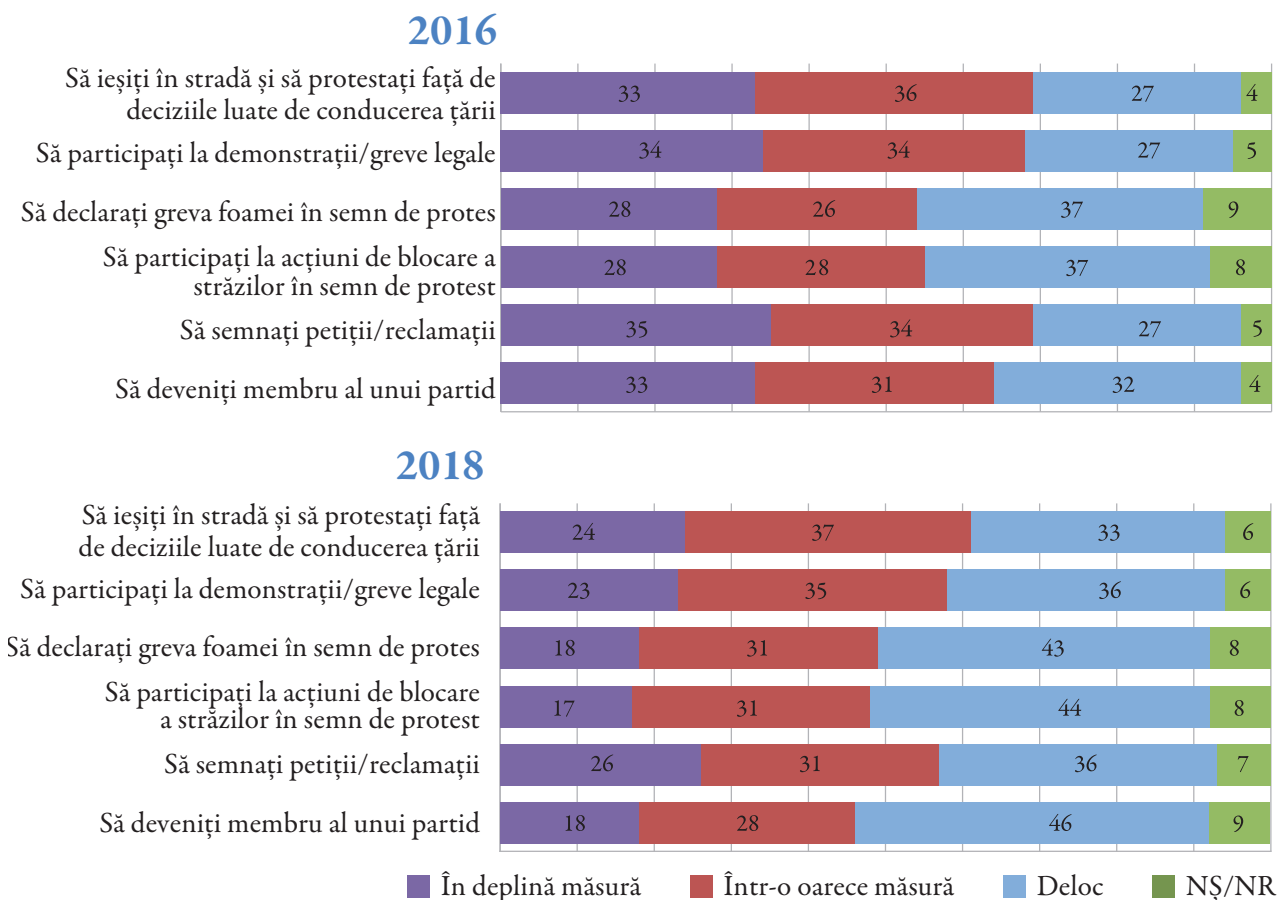
În privința persoanelor social-vulnerabile, se atestă o ușoară îmbunătățire a percepției generale a populației că drepturile acestora sunt protejate de către autoritățile de stat (23.3% în 2018 față de 8.7% în 2016). Totuși, cea mai mare parte din respondenți (43.7%) continuă să considere că drepturile acestei categorii de persoane nu sunt protejate practic deloc de către autoritățile statului. Doar 23.3% consideră că drepturile respective sunt protejate la un nivel corespunzător. *Figura 38.*

3.6. Libertatea de întrunire și asociere

În 2016, o mai mare parte a populației Republicii Moldova ar fi participat la o acțiune civică sau de protest, sub diferite forme. Dacă în 2016 circa o treime din populație ar fi ieșit la diverse acțiuni de protest, atunci în 2018, mai puțin de un sfert ar afirmat că ar participa la o anumită acțiune de protest. Cei mai mulți (26%) ar semna o reclamație sau o petiție - ceea ce e cu 9 p.p. mai puțin decât în 2016; ar ieși în stradă (24%) și ar participa la greve legale sau alte tipuri de demonstrații (23%). Datele, per ansamblu, arată o scădere a activismului civic și a dorinței populației de a se implica în procese de luare a deciziilor.

Atractivitatea partidelor a scăzut față de 2016, când 33% ar fi fost de acord în mare măsură să devină membru de partid, pe când în 2018, doar 18% ar fi dorit același lucru. În același timp, tot mai mulți respondenți au o atitudine nihilistă față de întruniri și proteste, până la jumătate din ei nu accepta în niciun caz să participe în situațiile descrise în *Figura 39.*

Figura 39. În ce măsură vă simțiți liber să participați sau să faceți următoarele? 2016 și 2018, %

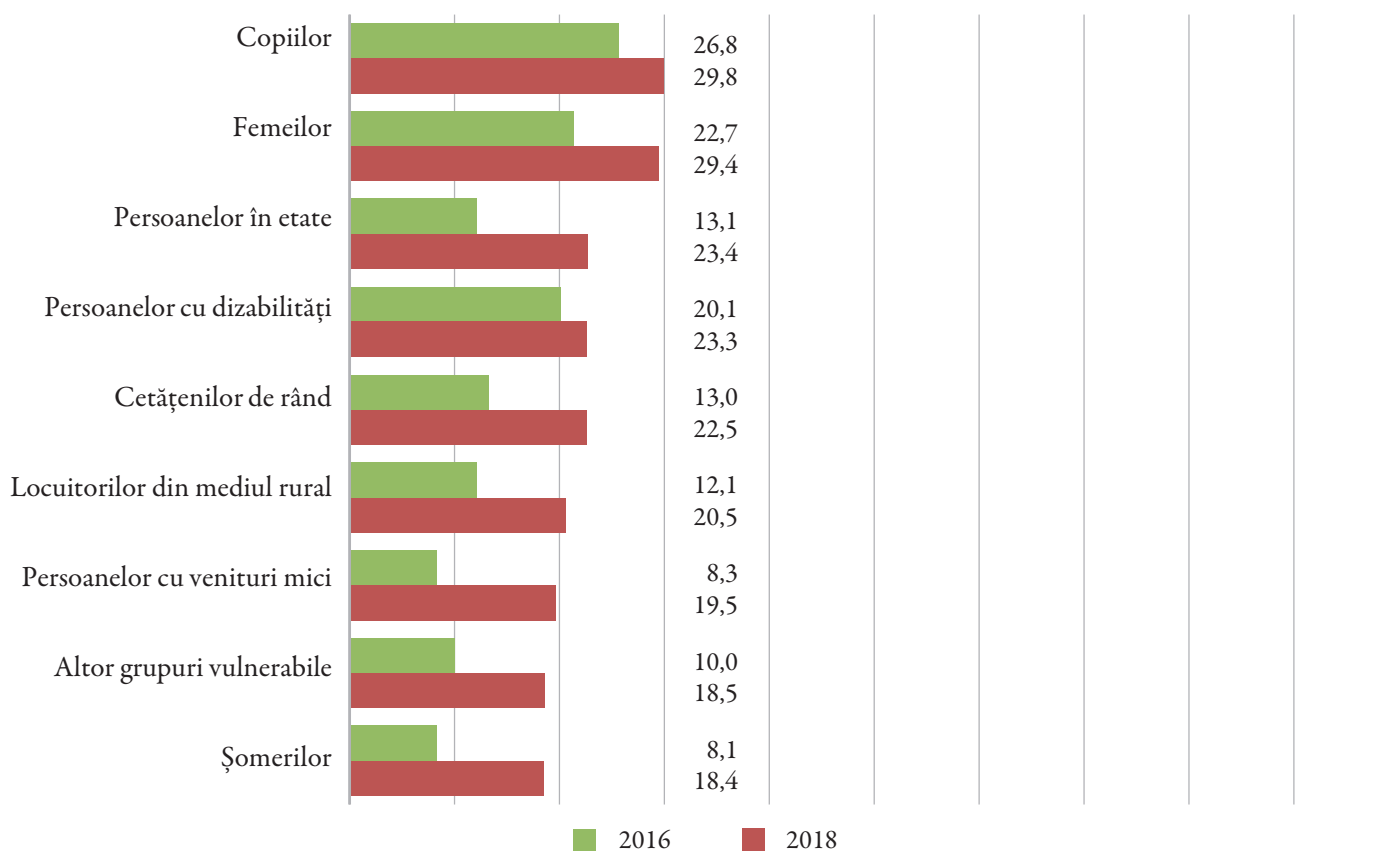
Atitudinile mai protestare se atestă în rândul populației majoritare, comparativ cu minoritățile naționale și în rândul persoanelor cu venituri mici. Segmentul de vârstă 30-44 ani este mai puțin predispus să protesteze, comparativ cu tinerii și persoanele care au peste 45 de ani. Același tablou se atestă și în privința participării la demonstrații sau greve legale. Greva foamei ar putea s-o facă, mai degrabă, persoanele de peste 45 de ani, reprezentanții etniei majoritare și persoanele cu venituri mici, și, într-o măsură

ceva mai mare mai mult bărbații decât femeile. Aceleași categorii ar fi mai înclinate spre acțiuni de blocare a străzilor în semn de protest, dar și să scrie petiții sau reclamații. Membrii unui partid ar dori să devină mai degrabă bărbații decât femeile, persoanele de 45-59 de ani, reprezentanții etniei majoritare și persoanele cu venituri foarte mici, dar și cele cu venituri mari.

3.7. Dreptul la un proces echitabil

În opinia respondenților, copiilor și femeilor li se asigură în cea mai mare măsură dreptul la un proces echitabil. La polul opus sunt șomerii, persoanele cu venituri mici și alte grupuri vulnerabile, inclusiv persoanele LGBT, minoritățile religioase și romii. În valori absolute, totuși, chiar dacă situația s-a schimbat un pic spre bine față de 2016, se atestă în continuare o percepție preponderent negativă față de modul în care este respectat dreptul la un proces echitabil, indiferent de categoria de persoane vizate. Marea majoritate consideră că acest drept nu este asigurat pe deplin. *Figura 40.*

Figura 40. În ce măsură considerați că este asigurat dreptul la un proces echitabil (de judecată) pentru următoarele categorii? 2016 și 2018, %. (răspunsuri: „foarte mare” și „mare”)

Dreptul la o justiție echitabilă este foarte des încălcat în Republica Moldova, a fost părerea persoanelor participante la focus grup, precum și a celor cu care au fost realizate interviuri în profunzime.

Ei au afirmat că este corupție în sistemul judecătoresc, că procesele de judecată sunt amânate și reamânate, că nu există o etică judecătorească, că se fabrică dosare la comandă.

Participanții au mai menționat că nu cred în sistemul judecătoresc din Republica Moldova.

[FG6 - B6]: „Când s-a început procesul de divorț cu soția mea m-a chemat un polițist și mi-a dat o foaie și eu spun ce e aceasta, el îmi spune să citesc, dar era totul în moldovenească. Am cerut un traducător, dar mi-a spus „Nu, tu trebuie să înțelegi limba moldovenească”, atunci eu spun că nu înțeleg și am cerut un avocat. ”

[FG8-F2]: „Foarte des polițiștii întrebă: „Aveți băiat. De ce nu-l bate pe tatăl său?” Zic: „Ce întrebare dați dumneavoastră?”

[FG8-F3]: „Eu o să vă spun în situația mea când ... eu plăteam avocat scump, avocatul lui plătea avocatul meu să-mi facă pacoste. M-ați întrebat de ce nu am dat? Că nu am avut bani și am terminat. Mi-o spus cineva: ”Oprește-te și investește în copii!”, că sufereau copiii. Avocatul lui avea mulți bani, îi făcea, să zicem, cu sacul, nu cu ciocanul.”

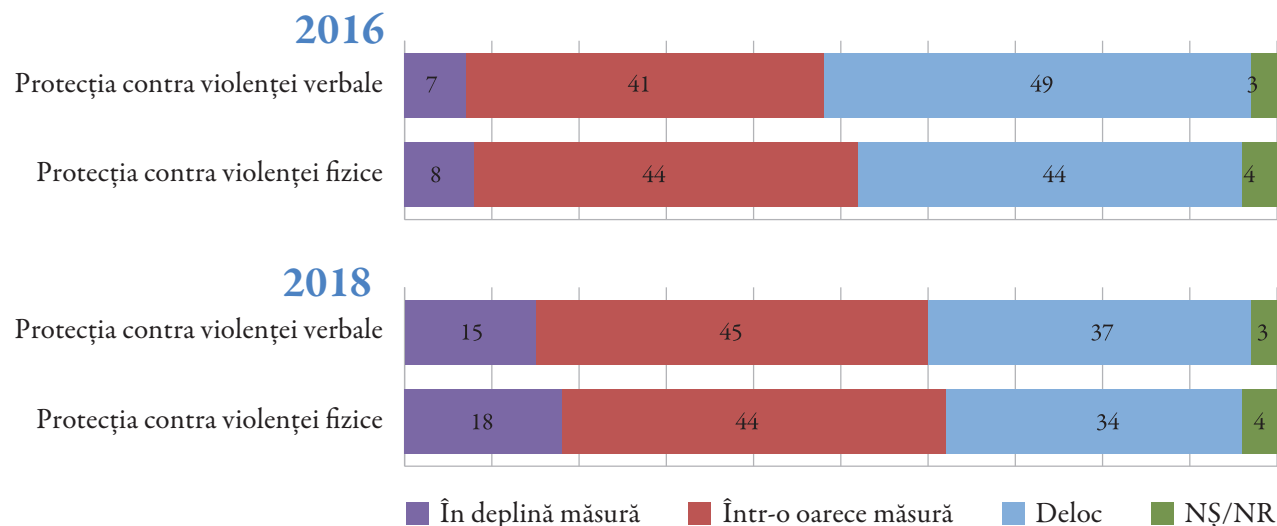
[FG9 - F3]: „Justiția, că nu lucrează legile. Sunt cei care încalcă drepturile omului, care nu respectă și nu lasă oamenii să se realizeze în drepturile sale, ei sunt siguri că nu vor fi pedepsiți. Dacă el va ști că va răspunde, atunci el nu va încălca ceva. La noi nu lucrează legile. Pur și simplu!”

[IP15]: „M-am plâns când am fost deținut, pentru că mi s-au încălcat dreptul de a fi asigurat medical de către stat gratuit, deși sunt invalid de categoria 2. Pentru că am scris plângeri, am fost penalizat de către lucrătorii penitenciarului. Dacă depui plângere, devii dușmanul statului și îți se organizează probleme, inventate prin lege. E mai bine să nu te plângi.”

3.8. Dreptul la viață, integritatea fizică și psihică, libertatea individuală și siguranța persoanei

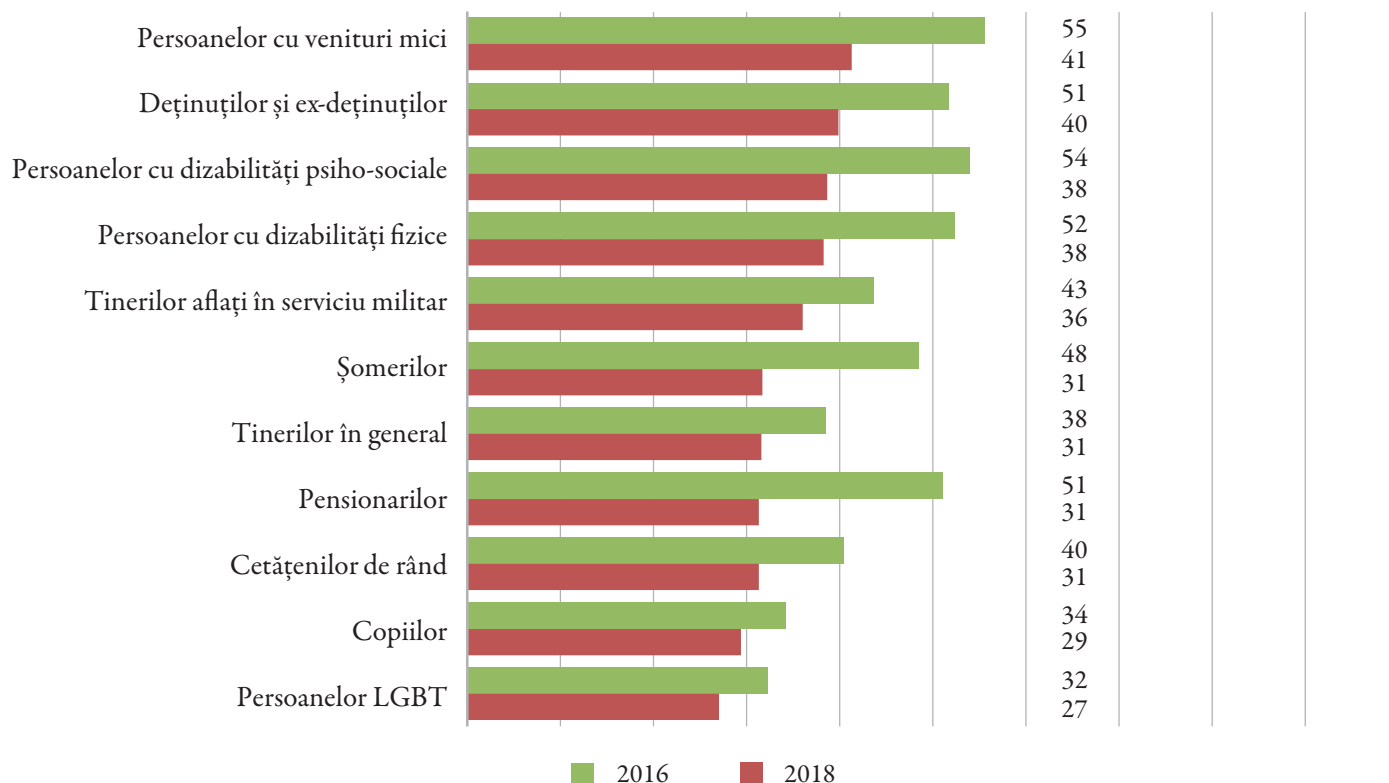
Se atestă o ușoară îmbunătățire a percepției privind asigurarea securității personale, astfel că, față de 2016, în prezent mai mult de 60% din respondenți consideră că securitatea personală e asigurată, cel puțin, într-o oarecare măsură, și circa o treime se consideră foarte vulnerabili și au percepția că nu le este asigurată deloc securitatea contra violenței fizice sau verbale. Respondenții n-au făcut deosebire semnificativă între protecția contra violenței verbale sau fizice, aceste două amenințări fiind puse la același nivel de risc. *Figura 41.*

Figura 41. În ce măsură considerați că vă este asigurată securitatea personală? 2016 și 2018, %

Dreptul de a nu fi supus torturii le este încălcat cel mai des persoanelor cu venituri mici, deținuților și ex-deținuților, precum și persoanelor cu dizabilități. Astfel consideră circa 38-41% din respondenți. Situația este ceva mai bună față de anul 2016, când ponderea celor care considerau că acest drept se încălca era semnificativ mai mare. Cel mai puțin dreptul de a nu fi supus torturii se încălca în cazul copiilor și persoanelor LGBT. *Figura 42.*

Figura 42. Cât de des considerați că este încălcat dreptul de a nu fi supus torturii și tratamentelor inumane și degradante ale unor categorii de persoane din Republica Moldova? 2016 și 2018, % (răspunsuri „foarte des” și „des”)

Rezultatele studiului calitativ au arătat că dreptul la siguranță și dreptul la o justiție echitabilă sunt unele din cele mai încălcate drepturi în Republica Moldova. În opinia participanților, organele de drept nu inspiră încredere, mulți funcționari publici sunt aleși pe principiul „cumătrismului”, oamenilor le este frică să se adreseze pentru a li se face dreptate. Totodată, experții au afirmat că chiar organele de drept sunt cele care încalcă legea.

În percepția experților, situația este și mai gravă în regiunea Transnistriei, unde populația este hărțuită și presată de serviciile de securitate.

[IPE2]: „Mulți membri ai comunității se tem să se adreseze poliției și să își afișeze orientarea. În raioane este mai complicat. A organiza evenimente despre LGBT e totuna cu a face cunoscut tuturor care este orientarea ta sexuală și asta provoacă frica. Un băiat ne-a recunoscut că a fost violat fizic, sexual pentru că și-a prezentat orientarea. În școli sunt adolescenți LGBT și trăiesc cu frica.”

[IPE17]: „În Moldova nu există un sistem de drept, nu se respectă legislația, nemaivorbind de faptul că ea nu se aplică.”

[IPE17]: „De ceva timp, arestul nu mai este o măsură excepțională, dar e o regulă.”

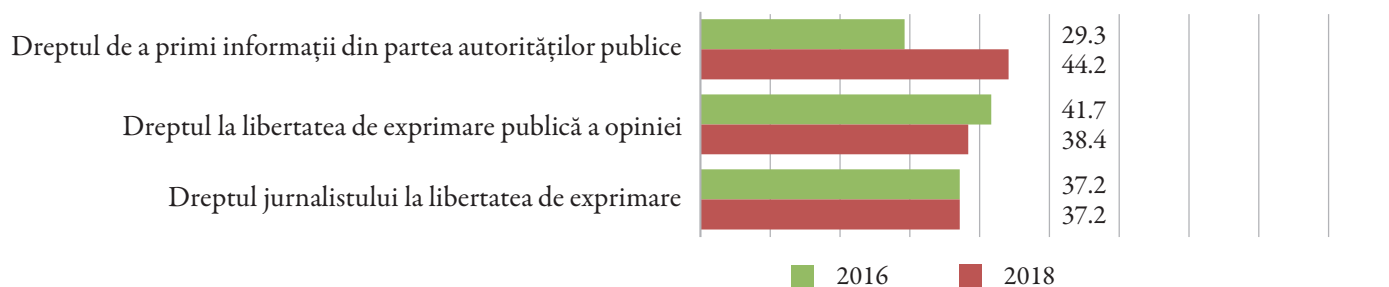
[IPE10_2]: „Actele de cumătrism în domeniul legislativ nu permit cetățenilor să se plângă.”

3.9. Dreptul la informație, libertatea opiniei și a exprimării

În decursul ultimilor doi ani, cetățenii consideră într-o măsură mai mare că le este respectat dreptul la informație, libertatea opiniei și dreptul la libera exprimare. Ca și în 2016, 62.8% susțin că nu se respectă dreptul jurnalistului la libera exprimare și 37.2% consideră că jurnalistului îi este asigurat dreptul la libera exprimare, ceea ce, de fapt, înseamnă că în multe cazuri acest drept nu

este asigurat. Dreptul de a primi informații din partea autorităților publice este perceput mult mai bine de respondenți în prezent (44.2%) față de anul 2016 (29.3%), ceea ce denotă un acces mai ușor, mai rapid și mai transparent la informațiile publice. Pe de altă parte, dreptul la libera exprimare publică, fără a suferi consecințe negative, a regresat - mai puțin respondenți decât în 2016 au fost de părere că se respectă acest drept (la 41.7% în 2016 la 38.4% în 2018). *Figura 43.*

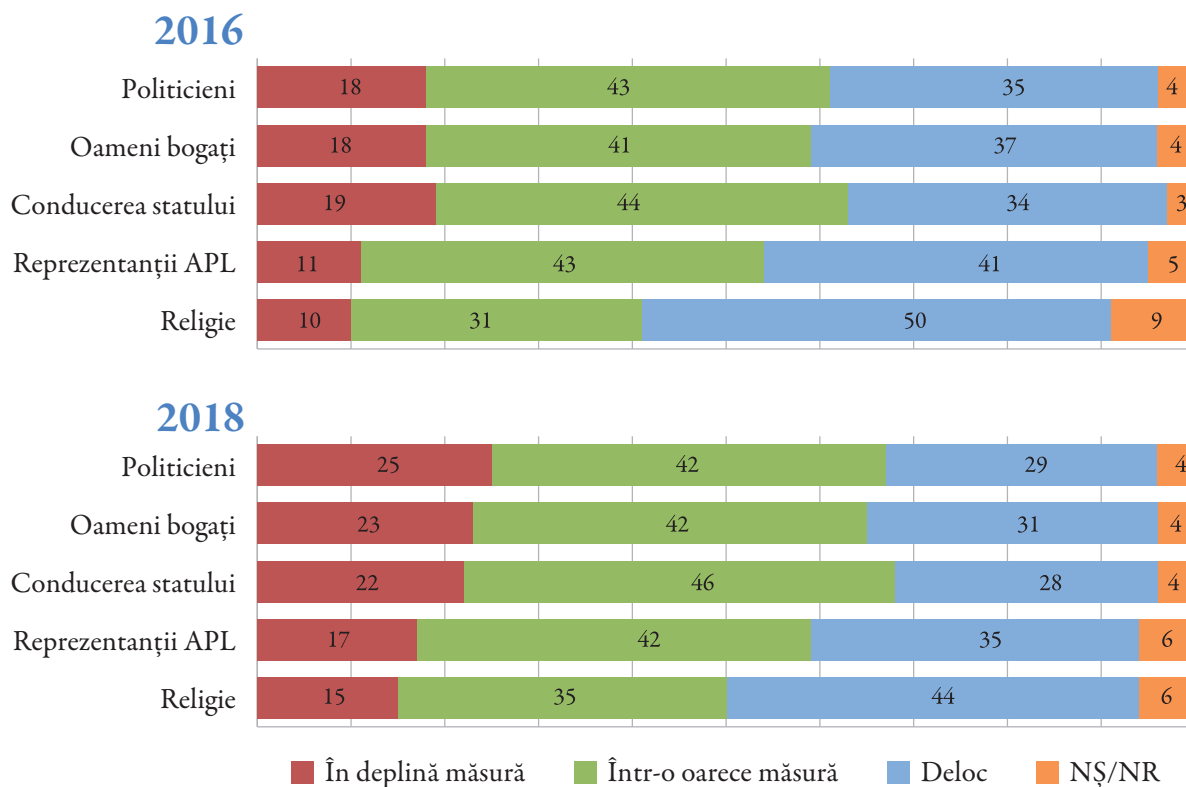
Figura 43. În ce măsură sunt respectate următoarele drepturi? 2016 și 2018, %. (răspunsuri 7-10 - în măsură mare)

Analizând răspunsurile de „1” – deloc și „10” – în măsură foarte mare, constatăm că bărbații se simt într-o măsură mai mare liberi să-și exprime opinia. De asemenea, persoanele de peste 60 de ani și minoritățile etno-lingvistice consideră că acest drept le este respectat într-o măsură mai mare decât celorlalte categorii de persoane. Persoanele cu venituri mari consideră într-o măsură mai mare că drepturile jurnaliștilor la libera exprimare sunt respectate. La polul opus, bărbații și persoanele din mediul urban mai degrabă consideră că aceste drepturi nu sunt respectate deloc, comparativ cu femeile și, respectiv, persoanele din mediul rural.

Cetățenii Republicii Moldova în continuare nu se simt liberi să-și exprime opinia (critică) față de diferite persoane sau grupuri de persoane. Cel mai mult oamenii se simt liberi să critice politicienii (25% - în deplină măsură), iar cel mai puțin - religia (15%). Față de 2016, lucrurile au evoluat puțin, astfel încât mai mulți oameni se simt liberi să-și exprime opinia și mai puțini sunt acei care nu ar critica deloc pe cineva din categoriile menționate în *Figura 44.*

Figura 44. În ce măsură considerați că petru dvs. personal ar fi riscant să vă exprimați opiniile despre..? 2016 și 2018, %

În percepția persoanelor intervievate, dreptul la libera exprimare este în declin. În opinia lor, cetățenii, din frică, nu vorbesc despre anumite situații. De asemenea, ei afirmă că din frică de a nu fi acceptați sau, chiar agresați, multe persoane își ascund identitatea sau nu își expun părerea în public.

[IPE8]: „Dreptul la libera exprimare înseamnă dreptul oricui la libera exprimare și situația la acest capitol este în declin, datorită regimului politic autocrat și a unui control politic aprofundat.”

[IPE8]: „Se încalcă drepturile omului privind exprimarea opiniei, prin persecutarea celor care sunt opozanți partidului de guvernare.”

[IPE2]: „Eu cred că persoanele foarte competente din punct de vedere profesional își ascund orientarea lor sexuală pentru că nu sunt siguri că le va fi acceptată identitatea de gen. Homofobia se exprimă în moduri crude. Mulți se căsătoresc cu persoana de sex opus și au casnicii nefericite pentru a nu dezamăgi părinții. De fapt, această identitate nu schimbă omul, nu încalcă legea.”

În percepția experților, informația este distorsionată, unele tipuri de informație nu sunt făcute publice în mod intenționat, canalele media transmit informație selectiv. De asemenea, experții au menționat că în cazul minorităților etnice există bariere lingvistice de percepere a informației.

[IPE17]: „[...] decedează un număr mare de persoane aflate în detenție. Acest lucru nu este făcut public, decât în cazuri unice, când careva date ajung în mass-media.”

[IPE2]: „[...] Majoritatea dintre cei care utilizează internetul citesc știri false, iar cei de la țară sunt amăgiți la fiecare pas.”

În același timp, participanții la focus grupuri au avut păreri diverse privind acest subiect. Unii au considerat că sunt liberi să se exprime atât în cadrul familiei, cât și în societate, alții – mai mult în societate sau mai mult în familie, iar o bună parte au considerat că nu se simt liberi să se exprime în niciun mediu.

Au afirmat că se simt libere să-și exprime opinia persoanele din grupul de minorități etnice și din grupul de non-cetățeni, și anume non-cetățenii din Republica Moldova cu viza de reședință în statele dezvoltate.

Participanții din grupul minorităților etnice care nu percep vreo limitare personală a libertății de exprimare sunt de părere că locuitorii Republicii Moldova, indiferent de etnie, trebuie să cunoască limba română pentru a interacționa cu personalul instituțiilor la care apelează.

Cei care au afirmat că sunt mai reținuți atunci când își exprimă opinia în cadrul familiei au adus ca justificare faptul că nu vor să apară conflicte ca urmare a diferenței de opinii dintre generații, iar cei care sunt rezervați să-și exprime opinia în societate au adus ca argument educația.

Percepția că în Republica Moldova este încălcat dreptul la libera exprimare au avut-o persoanele de etnie romă, persoanele din grupul LGBT, persoanele care sunt angajate, precum și persoanele din localitățile rurale.

În opinia participanților, cauza pentru care persoanele de etnie romă se simt limitate în a se exprima liber sunt stereotipurilor existente în societate despre romi, precum și limba vorbită; în cazul persoanelor LGBT – frica de a nu fi acceptați la un loc de muncă, frica de a fi evitați sau chiar maltratați; în cazul persoanelor angajate – frica de a nu rămâne fără un loc de muncă.

În percepția unor persoane din grupul minorităților etnice, bariera lingvistică este cea care le limitează libera exprimare, iar în cazul persoanelor HIV SIDA – atitudinea oamenilor, frica pe care o au față de persoanele HIV+.

[FG9 - F1]: „Despre părere, eu nu o ascund niciodată. Dacă ceva te agață, eu spun despre asta. Oriunde, nu doar acasă. Fără strigăte, fără ceartă fără nimic. Eu mereu îmi spun părerea personală. [...] eu niciodată nu mă cert, dar îmi expun părere. La conflicte nu ajungem, pentru că, considerăm că persoana care trăiește în Moldova, el trebuie să cunoască limba măcar ca să poate explica când vine la policlinică, că dacă persoana nu vorbește - și nu e obligat să cunoască limba rusă; pentru că el trăiește în Moldova, dar eu sunt obligată să îi explic ce problemă am, pentru că am venit la el după ajutor. Aceasta este părerea mea.”

[FG10 - B5]: „Poate voi, moldovenii, aveți frică, dar mie nu mi-i frică [...] Odată am scris la procurorul general. Am fost invitat să vorbesc și le-am spus cu voi, procurorii și judecătorii, puteți vorbi despre jurisprudență la fel ca și cum ai vorbi despre fizică nucleară cu un vânzător de cartofi de la piața centrală. I-am spus procurorului general, poate să supere cât vrea, pe mine nu mă interesează.”

[FG9 - B1]: „Liber. Mă simt în siguranță. Dar în familie încerc să fiu mai reținut [...]. Diferența între generații își joacă rolul și sunt tipul de om care nu vrea să intre în conflicte. Între generații este ... Fiecare are viziunea lui și, dacă nu coincid pe un subiect, eu mai bine mă rețin [...]”

[FG7 - F2]: „Acum avem o fabrică, acolo la Hâncești. O fetiță nu seamănă că e rom. A fost angajată și nu a spus de care naționalitate este.”

[FG7 - B4]: „Dar care romi și nu seamănă a romi, de exemplu culoarea pielii, el de multe ori ascunde că e rom. 80 la sută așa se întâmplă.”

[FG4 - B3]: „Pe mine mă irită faptul că când eu plec cu niște prieteni la odihnă peste hotare, în UE, n-are importanță, acolo ei se comportă atât de deschis și liber, iar când vin acasă se transformă în cu totul alți oameni.”

[FG5 - B1]: „Știți cum, din cauza necesităților, datoriilor, deficitului, nu au curajul să-și dobândească drepturile... mai bine pun capul în jos și se mulțumesc de ceea ce este.”

[FG5 - B1]: „Când eram student, lucram la fabrica de lapte și eram foarte indignați de scumpirea luminii, impozitelor și am propus să ieșim să facem grevă, și toți au fost de acord. Când a venit ceasul X, au ieșit 3 oameni afară. Trei oameni! Unde sunt restul? Nu-s... „Înțelegi, am credit, și mă tem să nu mă dea afară.” Dar, totuși, șefii ne-au auzit și ne-au adunat în cantină, și ne-au spus că cei care nu sunt de-acord să depunem cererea de demisie.”

[FG3 - F1]: „Dacă dorim să ieșim la protest, ni se spune: dacă o să ieșiți la protest, o să aveți probleme.”

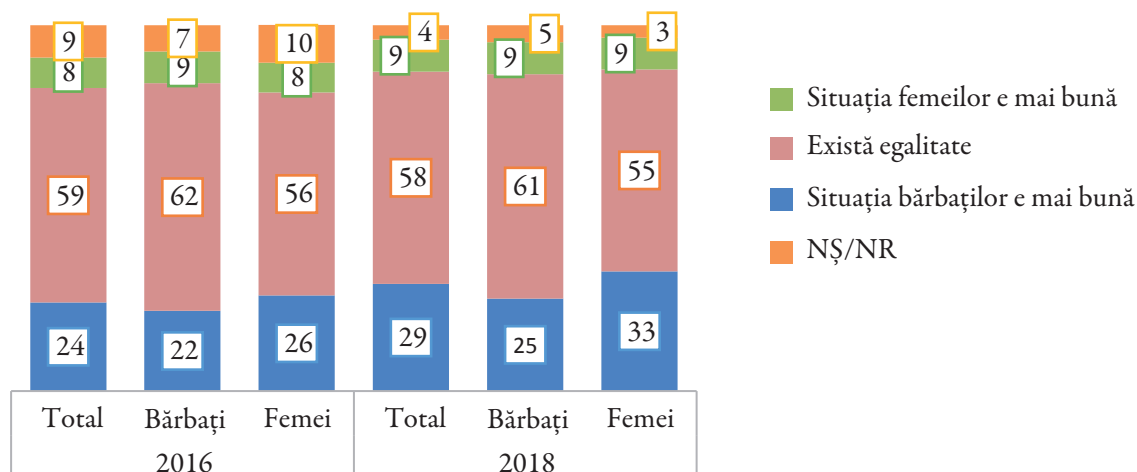
[FG8-F3]: „Noi avem 1001 de drepturi, noi, medicii, numai că noi nu le știm [...] dar când eu încercam să le aplic, mi se închidea gura: „Tu taci acolo!” Iată chiar și la lucru: „Taci acolo, dacă dorești să ai un loc de muncă!” Eu m-am învățat să tac, nu-s fricoasă, dar mai bine tac.”

[FG6 - B6]: „Și atunci când le vorbesc băieților din curte că sunt voluntar la HivSida, deja văd că ei se sperie și încă dacă eu cu ceva vreo problemă atunci ar fi știut tot raionul. De aceea, știți că oamenii sunt diferiți, de la unul la altul, e de ajuns doar o șoaptă, de aceea mai bine nu se merită.”

3.10. Dreptul la egalitate și nediscriminare

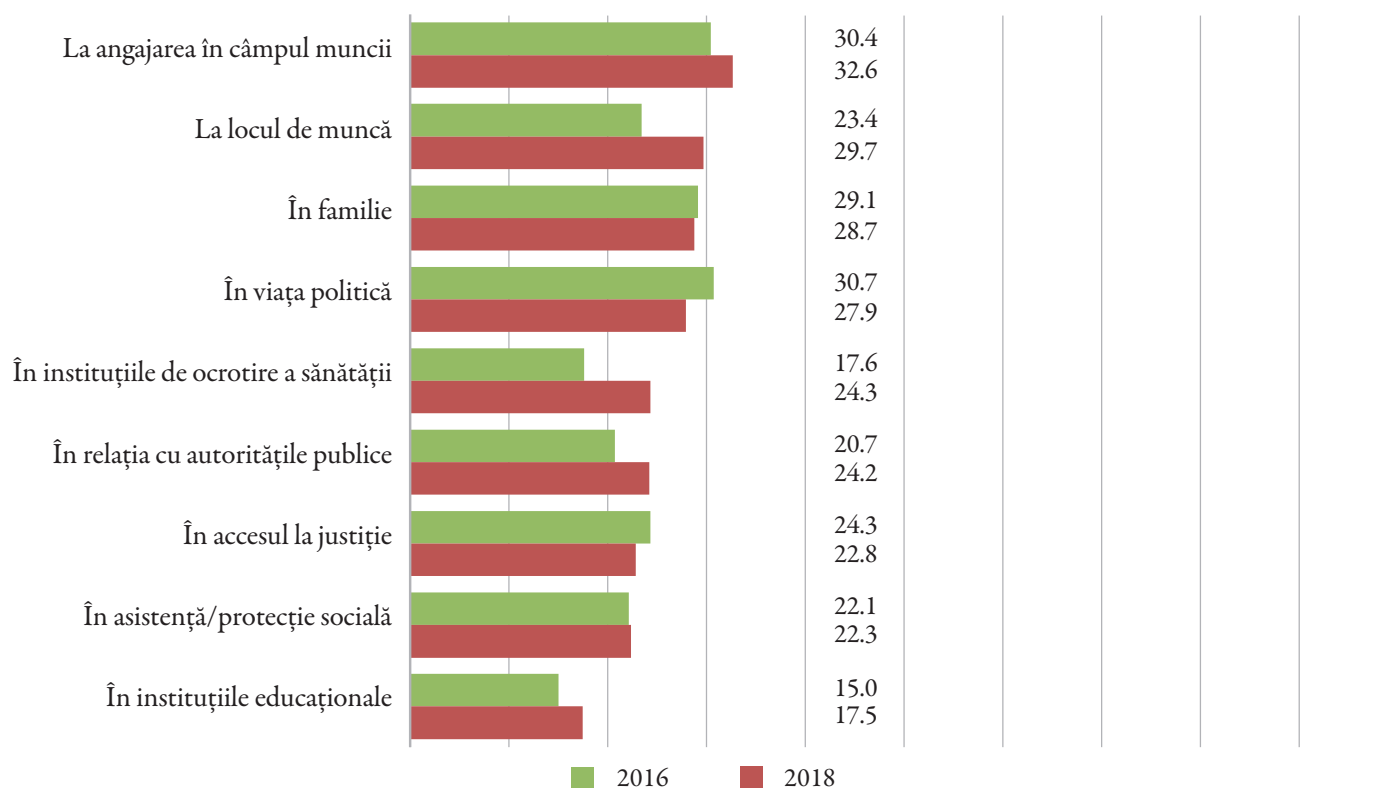
Majoritatea respondenților (58%), ca și în studiul din 2016, consideră că, în general, există egalitate de drepturi între bărbați și femei. În special, bărbații într-o măsură mai mare (61%) decât femeile (55%) au avut această opinie. Trebuie de remarcat, totuși, că această diferență nu este semnificativă. Dacă e să analizăm inegalitățile, atunci ele sunt preponderent în favoarea bărbaților. Astfel, o treime din femei consideră că bărbaților li se respectă mai bine drepturile și doar 9% dintre femei spun contrariul. Față de 2016, deși nu există modificări semnificative ale rezultatelor per total, studiul arată că mai multe femei percep că ele au mai puține drepturi decât bărbații. *Figura 45.*

Figura 45. Ce părere aveți despre egalitate de șanse între bărbați și femei? 2016 și 2018, %.

Drepturile femeilor, în opinia respondenților, sunt încălcate cel mai des la angajarea în câmpul muncii (32.6% - des și foarte des) și la locul de muncă (29.7%). De asemenea, destul de mulți respondenți cred că femeia este discriminată în familie și în viața politică. Femeile sunt cel mai puțin discriminate în instituțiile educaționale (17.5%) și în cele de asistență sau protecție socială (22.3%). *Figura 46.*

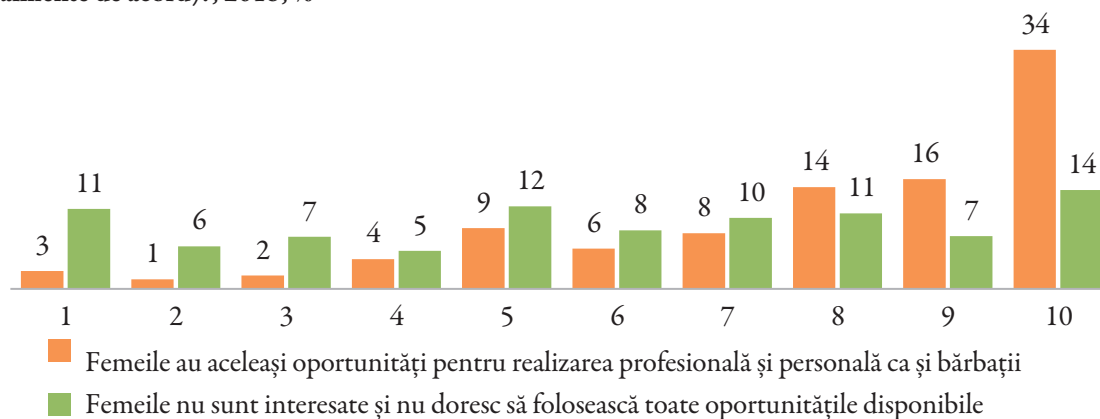
Figura 46. În opinia dvs., cât de frecvent sunt discriminate femeile în următoarele contexte? 2016 și 2018, %. (răspunsuri: „foarte des” și „des”)

Există anumite diferențe de gen, astfel încât femeile mai degrabă consideră că sunt discriminate în aceste contexte, decât consideră bărbații.

Per ansamblu, respondenții consideră că femeile mai degrabă au, decât nu au aceleași oportunități ca și bărbații pentru a se realiza profesional și personal, 34% din total respondenți acordând calificativul „10” – totalmente de-acord, iar 16% - „9”, ceea ce arată o susținere puternică pentru această afirmație. *Figura 47.*

Figura 47. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații (unde, 1- totalmente dezacord, 10 - totalmente de acord)?, 2018, %

De asemenea, nu există diferențe majore în funcție de sexul respondentului. Cei mai mari susținători ai egalității de oportunități sunt persoanele de 45-59 de ani (38.5% - „10”) și minoritățile etno-lingvistice (38%). În schimb, părerile au fost foarte polarizate la întrebarea dacă femeile nu sunt interesante și nu doresc să folosească toate oportunitățile disponibile.

Pe categorii de respondenți, reprezentanții minorităților etno-lingvistice mai degrabă ar susține faptul că femeile nu-și realizează pe deplin oportunitățile. Persoanele cu venituri mici tind, de asemenea, să creadă mai degrabă așa, deși, în general, părerile sunt foarte împărțite.

În percepția experților, cel mai mult sunt discriminate persoanele din comunitatea LGBT, persoanele de etnie romă, persoanele HIV pozitiv, precum și persoanele de gen feminin. Respondenții au afirmat că, pe motiv de discriminare, oamenii fie nu sunt angajați la muncă, fie nu sunt acceptați în anumite localuri publice, fie sunt evitați de către societate.

În opinia intervievaților, în cazuri de violență în familie, mai cu seamă în localitățile rurale, femeile sunt discriminate. În percepția lor, societatea are o structură patriarhală, iar femeia este limitată în mai multe drepturi sociale.

[IPE2]: „Proprietarii de localuri refuză să primească la ei în local persoanele din comunitatea LGBT.”

[IPE3]: „Femeile se ciocnesc cu violența domestică, organele de drept reacționează neadecvat și din cauza stereotipurilor din localitățile rurale, deseori sunt întâlnite cazuri când și femeia victimă preia vina agresorului.”

[IPE4]: „Structura patriarhală a țării este foarte mult pronunțată. Tenta religioasă întreprinde acțiuni de reducere a drepturilor femeilor. Persistă riscul de apariție a guvernelor conservatoare, care limitează drepturile femeii. Congresul familiei care va avea loc în septembrie sub egida Președintelui RM, are în spate mulți preoți, cu scopul de a promova familia tradițională, limitând femeia în mai multe drepturi sociale.”

În mare parte, participanții de la focus grup au fost de părere că în Republica Moldova nu se respectă dreptul la egalitate de gen și că există discriminare.

Cu toate acestea, au fost și păreri conform cărora este o tendință ca femeile să fie egale în drepturi cu bărbații și că, deși se vorbește mult despre acest lucru, societatea continuă să fie una patriarhală. Astfel, bărbații își asumă rolul de decizie, iar femeile cel de a crește copiii, de a sta la bucătărie, ș.a.

Participanții cu vârstă până la 25 de ani au afirmat că sunt pentru respectarea dreptului la egalitatea de gen și consideră că atât femeia, cât și bărbatul sunt personalități. În opinia lor, respectarea acestui drept are beneficii pentru ambele părți. Astfel, a fost menționată creșterea speranței de viață a bărbaților ca beneficiu indirect al unui astfel de mod de gândire (prin reducerea presiunii de a fi el cel responsabil de situația materială a familiei).

Cât privește egalitatea de gen, participanții au avut păreri împărțite. Unii au fost de părere că bărbații sunt mai mult dezavantajați/discriminați decât femeile. Ca exemple, au fost numite anunțurile prin care se oferă temporar în folosire spațiu locuibil doar persoanelor de sex feminin, precum și restricțiile de dress code/diferențele de prețuri pentru persoanele de sex masculin, impuse de unele localuri.

Cele mai multe opinii au fost însă că femeile sunt dezavantajate/discriminate. În percepția participanților, femeile sunt discriminate la locul de muncă, în societate, în situațiile când candidează pentru un post mai înalt, precum și în propria lor familie.

Referindu-se la discriminarea de gen, participanții au vorbit și despre violența în familie. În opinia lor, stereotipurile sociale, precum că bărbatul este superior femeii, că el e cel care conduce/decide, duc, de cele mai multe ori, la violență în familie.

În percepția participanților, femeile din mediul rural sunt mai discriminate față de cele din mediul urban. Ca argument s-a menționat faptul că femeile de la sate se ocupă de toate muncile casnice, inclusiv de cele care implică un efort fizic mai mare.

[FG4 – B1]: „[...] voi insista asupra accesului în clubul de noapte după dress-code. Eu cred că asta nu este egal. Și închid parantezele aici, pentru că asta este o temă foarte mare. Și prețurile pentru fete și băieți, că băieții trebuie să plătească mai mult. Și accesul, că tu trebuie să vii numaidecât în pantofi, asta tot e discriminare.”

[FG4 – B6]: „Chiar m-am gândit la anunțurile de chirie: pe foarte multe scrie că dau cu chirie domnișoarelor, foarte rar băieților.”

[FG4 – F4]: „Nu demult m-am angajat la serviciu lângă casă și acolo erau 2 posturi libere, să faci vată și să pornești caruselul. Nu era scris dacă se cerea băiat sau fată. Am venit eu și un băiat. Pentru că femeia trebuie să gătească, deși la carusel trebuia doar să apeși pe butoane, i-au dat locul băiatului.”

[FG4 – B2]: „În rutieră un bărbat s-a luat la ceartă. „Tu ești femeie și trebuie să taci! Nu vorbi în rusă! Du-te în Rusia dacă vrei să vorbești așa!”; și cu mult sexism, că dacă ești femeie, trebuie să taci, să stai la bucătărie. S-a ajuns chiar și la bătaie, fiindcă un bărbat i-a luat apărarea femeiei, încercând să-l liniștească.”

[FG9 - B2]: „Pentru că noi mergem spre egalitate, facem ceva pași, dar egalitate absolut nu e, pentru că bărbații - trăim într-o societate patriarhală unde bărbaților le este acordat rolul că ei decid, dar femeia e undeva acolo. Femeia nu e considerată om, doar e femeie și are alte funcții, dar bărbatul are dreptul la tot ce dorește. Nu, eu nu sunt de acord cu aceasta. Absolut, pentru că femeia este personalitate.”

[FG6 - F2]: „Eu nu îmi închipui ca bărbatul meu să stea acasă și să îl iubesc. Bărbatul trebuie să lucreze și să întrețină familia. Pe mine aceasta nu mă interesează, el trebuie să facă așa ca să câștige. Eu am nevoie de un bărbat ca să întrețină familia.”

[FG7 - B4]: „Ultimii ani, femeile ajung că sunt mai învățate. Eu am învățat, dar tu nu. Așa ajungem în ultimii ani, spre asta mergem că femeile sunt mai învățate, bărbatul lasă-l că e mai prostuț. Nu erau femei la conducere cu 10-15 ani, dar acum tot mai multe.”

[FG8 - F1]: „Eu vreau să vă spun că la noi lipsește dreptul de egalitate dintre soț și soție. Absolut! Care duce și la violență și la încălcarea drepturilor femeii. De exemplu, 8 ore pe care eu le lucrez, le lucrează și bărbatul, numai că bărbatul vine acasă și trebuie să-l desculți, să-l dezbraci și să-i dai de mâncare. El stă și privește o emisiune televizată, dar tu trebuie să stai la bucătărie și după mâncare trebuie să speli vesela și după asta să te mai băiești și să mai fie și violul ăsta sexual pe la 12 de noapte, vrei nu vrei tu trebuie, și dacă nu le dai posibilitatea înseamnă că arde toată casa acolo.”

3.11. Dreptul la un mediu curat

În percepția participanților la interviurile în profunzime, dreptul la un mediu curat este încălcat fără ca măcar cetățeanul obișnuit să conștientizeze acest lucru. În opinia lor, nu există o cultură ecologică în rândul populației. Experții sunt de părere că situația este îndeosebi gravă în anumite localități rurale, unde lipsește sistemul de canalizare și salubritate.

Unii din participanții la discuțiile de grup au menționat că în Republica Moldova este încălcat dreptul cetățenilor la un mediu curat. Ei au făcut referire la faptul că nu este o cultură în rândul populației pentru un mediu curat, precum și la faptul că nu este asigurată colectarea gunoiului și a deșeurilor menajere.

[FG5 - B2]: „Pe mine mă deranjează starea mediului în care trăim noi, mediul îi curat sau nu-i curat [...] la noi punți pisti tăt... O măturat în ogradă, o scos gunoiul după poartă. [...] fiecare face construcții capitale, gunoiul este aruncat în drum, în râpă ...”

[FG7 - B4]: „Dar noi ... știți cu ce ne confruntăm cei care creștem animalele? Nu avem unde duce gunoiul. Îl strângem de pe tot locul, dar unde să îl ducem? De aici nimeni nu crește, puțin cresc. Și din aceștia puțini, unde să ducem gunoiul?”

3.12. Dreptul la proprietate

Analiza percepției cu privire la dreptul de proprietate a scos în prim plan faptul că acest drept le este, mai cu seamă, încălcat persoanelor care locuiesc în zona de securitate. Locuitorii zonei de securitate au afirmat că, chiar dacă terenurile le aparțin, ei nu le pot prelucra decât după ce încheie un contract cu administrația din Dubăsari. Totodată, a fost menționat faptul că sunt neclarități cu privire la terenurile persoanelor plecate peste hotare, precum și a celor decedate. De asemenea, persoanele din zona de securitate au afirmat că întâmpină dificultăți atunci când trebuie să transporte propria recoltă de pe malul drept al Nistrului pe cel stâng.

Unii participanți au menționat că li se încalcă dreptul la proprietate și persoanelor cu deficiențe mintale.

[FG2 - F2]: „Dar faptul că terenurile sunt a noastre, legal, dar pur și simplu la ei nu se recunoaște proprietatea privată a omului, ei nu au așa ceva.” (zona de securitate)

[FG2 - F2]: „Ei trebuie să încheie contract cu administrația de la Dubăsari, dacă vrea să prelucreze pământul un cetățean de al nostru. Chiarși dacă are pașaport transnistrean, trebuie să încheie contract cu administrația. Acum merge procedura. Prezintă acte confirmative a drepturilor de proprietate moldovenești, titluri, contracte de arendă, dacă este. Acolo deja verifică dosarele, ei au tot sistemul de verificare și dacă totul e normal și este în regulă, îți dă un certificat pe 20 ani de prelucrare a pământului. „[...] este o problemă cu decedații, sunt foarte mulți. Sunt și foarte multe persoane plecate și pământurile stau așa cum sunt, dar mergem la discuții, negocieri cu biroul de reintegrare, să vedem cum facem cu pământurile acestea. Da, asta e, că nu sunt actele, dar ei fără acte nu dau. „ (zona de securitate)

[FG1 - B1]: „Personal la mine, nu, da cunosc situații. Persoane cu dizabilități mintale cu apartament ... sunt câteodată situații când oamenii nu curăț la inimă îi amăgesc și iau apartamentele...Sunt multe cazuri.”

[FG2 - F6]: „Părinții mei au vie acolo după traseu și când am vrut să trecem înapoi cu saci cu poamă, nu ne-au permis. Evident că trebuie să cauți o modalitate, că oricum este produsul tău, tu nu a să îl arunci și lumea caută să ducă printre dealuri, acolo, să ascundă acolo saci prin păpușoi. Chiar e disconfort! Și cred că nu este corect așa că oamenii au muncit, este terenul lor și trebuie să își prelucreze terenul și să își ia producția.”

3.13. Dreptul la libera circulație

În rezultatul analizei percepției participanților de la focus grupuri, s-a constatat faptul că dreptul la libera circulație le este încălcat persoanelor non-cetățeni și persoanelor care locuiesc în zona de securitate.

Non cetățenii s-au arătat nemulțumiți de faptul că procedura de verificare la posturi vamale durează, în cazul lor, mult timp; precum și de faptul că nu li se recunosc actele de călătorie eliberate de Republica Moldova; că li se eliberează cu dificultate permisul de ședere; că au nevoie de viză pentru a călători. Cea mai mare dificultate, au menționat ei, o întâmpină la granița cu România.

În cazul persoanelor din zona de securitate, dreptul la libera circulație este limitat la trecerea punctelor vamale interne. În opinia lor, aceasta procedură creează disconfort, este pierdere de timp și de bani.

[FG10 - B4]: „Cu poporul din R. Moldova nu am avut probleme, fiind un popor prietenos. Probleme avem doar în anumite domenii/ anumite situații, cu acte de călătorie, de exemplu. Când am mers în România, având acte de călătorie eliberate de R. Moldova, s-au comportat cu noi de parcă eram teroriști.”

[FG10 - B2]: „Eu am plecat la Constanța, dar a fost posibilă plecarea doar cu viză. Problema de bază în procesul de a călători este la frontiera României. În decembrie anul trecut am făcut viză franceză pentru un termen de 2 ani și funcționarii de la frontiera din Moldova s-au uimit și m-au întrebat cum am putut deschide viza pentru așa un termen. Și eu le-am răspuns că eu am deschis această viză la ambasada Tunisiei. Chiar și cu această viză eu sunt obligat să aștept câteva ore pentru ca să fiu verificat.”

[FG2 - F3]: „Noi trebuia să ne ducem cu toate carnetele la casa teritorială, respectiv trebuia să trecem prin posturile acestea vamale. Am mers la un risc și am ajuns acolo, și trebuie să te înregistrezi, mașina, pasagerii. Așa cum vă spun, erau aproape 500 de carnet de muncă, se vedeau că erau în cutii. Ne-au întrebat ce transportați, au spus că ei nu știu dacă au dreptul ca să ne lasă pe noi să ne ducem.”

[FG2 - F6]: „Cel puțin o dată în lună merg încolo, ne permitem să trecem pe aici. Trebuie să mergem peste parom, asta undeva vreo 70 km până la Cocieri și asta e pierdere de timp și resurse suplimentare, și disconfort, totodată.”

3.14. Dreptul la vot

Cu privire la respectarea dreptului la vot, respondenții s-au expus în tonuri pozitive. În percepția lor, se muncește mult pentru a se asigura securitatea votului, precum și pentru a informa populația despre procedura de vot. Experții au mai menționat că secțiile de vot sunt accesibile tuturor alegătorilor: sunt dotate cu rampe de acces pentru persoanele cu dizabilități, cu lupe speciale pentru persoanele cu deficiențe de vedere, buletinele de vot sunt adaptate în limbaj Braille.

Cu privire la situația recentă de alegere a primarului general al municipiului Chișinău, unii experți nu au vrut să se expună personal, deși nu au negat faptul că au existat motive de invalidare a alegerilor locale.

Unii experți vin cu sugestia de a introduce, ca materie obligatorie, și nu facultativă, ora despre drepturile omului, precum și cu ideea de a acorda o atenție mai mare pregătirii profesorilor care vor preda materia dată.

[IPE8]: „Aș prefera ca introducerea orei despre drepturile omului să fie obligatorie, nu facultativă, respectiv este necesar ca profesorii să fie bine instruiți. Aici ar trebui ca ONG-urile să își asume un rol important.”

În general, participanții au avut o părere bună despre procedura de vot. În opinia lor, este asigurat accesul la secțiile de votare, sunt buletine de vot adaptate pentru persoane cu dizabilitate de vedere, sunt lupe speciale pentru persoanele slab văzătoare.

Unii participanți s-au arătat nemulțumiți de procedura, conform căreia li se pune, celor ce votează, ștampila în buletinul de identitate, precum și de faptul că nu au fost incluși în listele de votare. Însă marea nemulțumire a participanților a constat în faptul că votul lor nu contează, și aici s-au referit la invalidarea alegerilor primarului din municipiul Chișinău.

[FG1 - B1]: „*Da, ultima dată a venit urna la mine acasă.*”

[FG5 - F1]: „*Eu am fost limitată la vot. Nici în listă nu eram inclusă. Până la urmă, am votat, le-am spus că încă sunt vie.*”

[FG3 - B5]: „*Sunt o sumedenie de încălcări a drepturilor, iar ultimul episod a fost cu încălcarea dreptului la vot. Cum adică, un oraș întreg votează, ca cineva să spună că nu mai este valabil? Aici apare întrebarea, ce putem noi face când ni se încalcă acest drept al nostru?*”

[FG6 - B2]: „*Da, desigur. Oricum acolo se vor alege, și pentru ce mie durerea aceasta de cap. Chiar dacă voi vota pentru cineva acolo, oricum.*”

[FG6 - F2]: „*De ce să pui ștampila în buletin? Înseamnă în calculator, dar nu murdări buletinul.*”

[FG7 - B4]: „*Da, și mai mult nu mă mai duc. De ce, iată, de votul meu și-a bătut joc ca și la toată lumea. Am lăsat tot și m-am dus la votare și când acolo, uite-te ce face Plahotniuc.*”

[FG7 - F4]: „*Înainte de vot face o companie de aceasta, de cumpărare. Se duc la persoane mai vulnerabile sau minorități etnice, sau persoane în etate, știți, grupul de persoane care este mai ușor de cumpărat, și le duce acolo, chiar am avut de câteva ori ocazia, câte un pachet de hrișcă sau ceva de genul acesta și hai, vă rog, să votați partidul acesta.*”

3.15. Libertatea de conștiință, de gândire și de religie

Participanții la focus grupuri au percepția că situația privind respectarea dreptului la religie este una bună. Totodată, a fost menționat faptul că dreptul la religie este limitat în situația când se solicită organizarea slujbelor religioase în locurile publice, precum și în cazul portului specific, pe care îl au reprezentanții unor anumite religii, de exemplu „higeabo” la musulmani. De asemenea, s-a menționat faptul că societatea noastră are percepția că religia creștin-ortodoxă este religia întregii societăți și că religia creștin-ortodoxă deține monopolul printre celelalte religii, precum și faptul că religia creștin-ortodoxă este privilegiată.

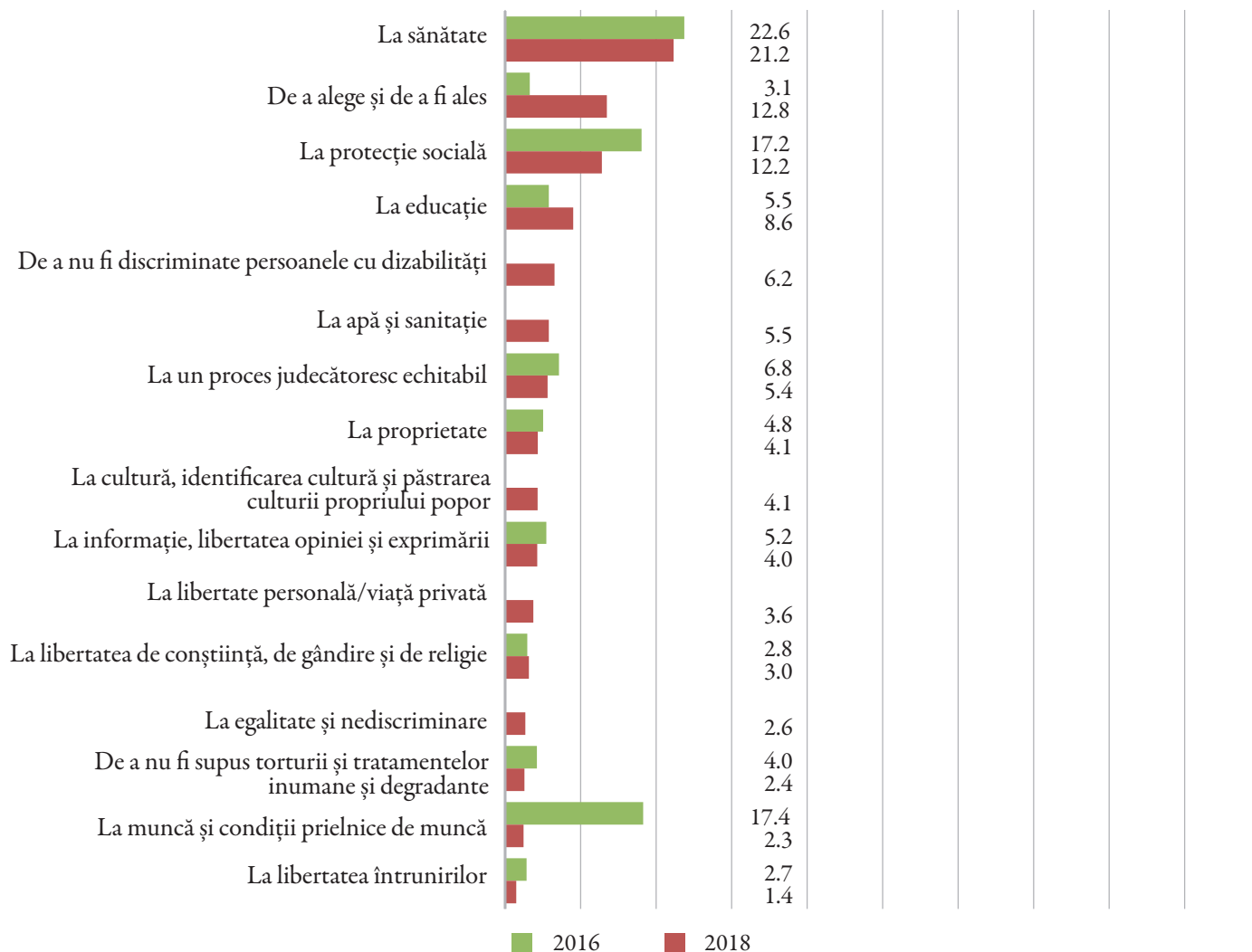
[FG3 - B4]: „*În societatea noastră s-a creat o impresie că dacă ne-am născut creștin ortodox, atunci aceasta e religia noastră. Eu acum vorbesc doar de confesiuni creștine. În ultimul timp lucrurile stau mai bine, chiar dacă ne întâlnim cu unele probleme legate de libertatea noastră religioasă. Un exemplu concret ar fi că uneori primăriile nu-și exercită atribuțiile lor, încălcând astfel dreptul nostrum de a organiza slujbe religioase în locurile publice. Noi solicităm respectare acestui drept, dar noi nu primim permisiune.*”

[FG3 - B3]: „*[...] eu respect credința lui și dreptului lui la libertatea conștiinței, dreptul la religie. Însă această părere nu este împărtășită și de stat. Când mă refer la stat, mă refer inclusiv la școlile, unde, de exemplu, nu permite la fetele musulmane să poarte „higeabo”. Adică icoane în școală se permite, de făcut o bisericuță undeva în curtea școlii se permite, dar altă religie... asta nu. Eu cred că este o problemă când o religie monopolizează și este privilegiată. Eu cred că trebuie să fie o concurență curată între cultele religioase, pentru că este o concurență și eu cred că acest lucru este ok. Dar mie îmi place când este o concurență sănătoasă! Când structurile statului încep să se implice în concurența asta, deja e nesănătos. Câțiva membri de-ai noștri chiar au fost reținuți pentru câteva luni, aducându-se anumite acuzații. Din cauza asta, o persoană chiar a primit azil politic în SUA, pentru că acolo libertatea religiei se respectă. Dacă să vorbesc despre comparația cu alte țări, vorbesc despre țările dezvoltate, la noi drepturile sunt încălcate destul de grav, și mă refer la libertatea religiei. Dacă eu stau cuminte acasă, și eu mă rog, și citesc din scriptura în care eu cred, la mine tot o să fie bine, dar dacă deja vorbești... „*”

3.16. Cele mai des încălcate drepturi

Din numărul total de respondenți, circa o jumătate au declarat că li s-a încălcat cel puțin un drept în ultimii doi ani. La fel ca în 2016, în 2018 cel mai încălcat drept este dreptul la sănătate, menționat de 21.2% din respondenți. Comparativ cu 2016, a crescut mult ponderea celor care consideră că li s-a încălcat dreptul de a alege și de a fi ales (de la 3.1% la 12.8%), fapt ce poate fi corelat cu anularea alegerilor primarului general al municipiului Chișinău din vara acestui an. Cel mai puțin încălcate drepturi au fost: dreptul la libertatea întrunirilor (1.4%), dreptul la muncă și condiții prielnice de muncă (2.3%), dreptul de a nu fi supus torturii (2.4%) și dreptul la egalitate și nediscriminare (2.6%). *Figura 48.*

Figura 48. Ce drepturi vi s-au încălcat în ultimii 2 ani? 2016 și 2018, %, răspuns multiplu

Pe categorii de respondenți, cel mai mult dreptul la sănătate a fost încălcat persoanelor de gen feminin (23.9%) și persoanelor cu venituri foarte mici (26.9%), dreptul la educație - persoanelor cu vârsta până la 29 de ani, precum și persoanelor din mediu urban.

Rezultatele interviurilor în profunzime au scos în evidență faptul că majoritatea experților sunt de părere că cel mai încălcat drept este dreptul la o justiție echitabilă. Un alt drept care se încălcă sistematic este dreptul la un trai decent. Din cauza nerespectării acestui drept, minoritățile naționale sunt dublu discriminate, au afirmat experții.

Persoanele intervievate au inclus în categoria celor mai încălcate drepturi dreptul la muncă, dreptul la exprimare, informare, dreptul la sănătate și dreptul la viață privată.

A existat și percepția că cel mai încălcat drept este dreptul la educație. În acest caz, s-a făcut referire, în special, la persoanele de etnie romă.

[IPE9]: *[...] în cazul persoanelor cu dizabilitate de auz - dreptul la educație și dreptul la muncă. În cazul persoanelor cu dizabilitate de vedere - dreptul la educație și dreptul la accesibilitate fizică, în cazul persoanelor cu deficiență locomotoare - accesul la educație, accesul la un loc de muncă și accesul într-o instituție publică.*

[IPE17]: *”Dreptul la un proces judecătoresc echitabil este, de fapt, unul din cele mai încălcate drepturi. Din moment ce acest drept este nerespectat, se încălcă toate celelalte drepturi. Sistemul de drept nu este deloc un sistem credibil, acesta fiind unul foarte deficient.”*

Majoritatea persoanelor participante la focus grupuri, precum și majoritatea persoanelor intervievate în cadrul discuțiilor în profunzime au avut percepția că în Moldova se încălcă aproape toate drepturile. Printre cele mai grav încălcate drepturi au enumerat dreptul la justiție și la un proces judecătoresc echitabil, dreptul la sănătate, dreptul la învățământ, precum și dreptul la libertatea de exprimare, egalitatea de șanse. Au fost percepții că cele mai încălcate drepturi sunt dreptul la religie și întruniri religioase, dreptul la identitate și dreptul la siguranță.

În rezultatul analizei discuțiilor de grup, s-a ajuns la concluzia că cele mai încălcate drepturi sunt: În percepția persoanelor care locuiesc în zona de securitate – dreptul la circulație, dreptul la proprietate și dreptul la sănătate;

- În percepția persoanelor LGBT – dreptul la libera exprimare și dreptul la siguranță;
- În percepția reprezentanților minorităților rome – dreptul la libertatea de exprimare, dreptul la educație, la un trai decent și dreptul la sănătate;
- În percepția persoanelor cu nevoi speciale – dreptul la muncă și dreptul la un trai decent;
- În percepția persoanelor din mediul rural – dreptul la un trai decent și dreptul la sănătate și asistență medicală.

O percepție optimistă au avut, mai cu seamă, persoanele din zona de securitate, precum și non-cetățenii. Persoanele cu nevoi speciale au enumerat și ele unele rezultate bune în această direcție. Reprezentanții celorlalți minorități participante la studiu au avut o percepție mai mult negativă.

Printre aspectele bune enumerate au fost menționate:

- Accesul persoanelor cu dizabilități în transportul public (rampe);
- Organizarea de întruniri între persoanele cu nevoi speciale și reprezentanții organelor de stat;
- Simplificarea procedurii de circulație în zona de securitate (s-a micșorat numărul punctelor vamale, s-a mărit cantitatea de produse care poate fi trecută de cetățeni dintr-o parte a zonei în cealaltă, etc.);
- Conlucrarea autorităților altor state cu cele din Moldova (poliția din Moldova a lucrat cu ambasada Italiei pentru a organiza sistemul de carabinieri).

Cei care au avut opinie negativă față de situația actuală a drepturilor omului au adus ca argument sistemul juridic defectuos. Au fost și opinii negative referitoare la sistemul inclusiv de educație. Participanții au menționat în acest caz că persoanele cu dizabilitate prin sistemul inclusiv întâmpină mai multe dificultăți de învățare.

[FG5 - B2]: *„Dreptul la educație, dar efectul la educație este cultura personală. Educația este mai mult formală.”*

[FG5 - F5]: *„Dreptul la un trai decent.”*

[FG4 – B3]: „Pentru mine dreptul la exprimare este cea mai mare problemă în societate, nu limba vorbită, drumul, taxatorii.”

[FG4 – F2]: „Eu cred că toate drepturile sunt încălcate, nu majoritatea, dar toate absolut. Nu pot vorbi pentru toți, dar eu consider că din cauza faptului că celor din LGBT li se încalcă dreptul la libera exprimare, noi pierdem tot. Pierdem dreptul la asistență socială. Dreptul la prestarea serviciilor în transport public, magazine etc. Când lumea observă că tu ești gay sau lesbiană, potrivit clișeelor inventate, atunci e catastrofă.”

[FG3 - B3]: „Dreptul la sănătate, asigurarea medicală, accesibilitatea acestor servicii. În Chișinău eu am de unde alege unde să mă tratez, iar alții nu au aceste facilități. Un alt dezastru este respectarea drepturilor la servicii sociale. În instituțiile statului activează oameni diferiți și intervine corupția și se primește că cel ce are, mai primește, iar cel ce nu are, așa și rămâne.”

[FG3 - B3]: „La momentul dat pentru mine în R. Moldova cel mai încălcat drept este dreptul la religie, dar în societate este încălcat dreptul la un trai decent. Dreptul la sănătate, la fel, este foarte important și este deseori încălcat aici, în Moldova.”

[FG2 - F3]: „Noi, totuși, a să vorbim de problema noastră că nu avem acces la toate proprietățile noastre și libera circulație. La noi asta e globală pentru partea aceasta.” (zona de securitate)

[FG2 - B3]: „Nici nu știu ce să spun, cam toate au a lor. Drepturi are cel care e la putere. Dacă să ei așa în medie, toate sunt încălcate.”

[FG2 - B2]: „Toată informația merge necorectă, informează oamenii fiecare cum îi trebuie.”

[FG7 - B4]: „Da, securitatea. Eu am trecut și anii 90, și anii aceștia, era cu mult mai bine. Iată acum cu Europa, poliția e mai mare ca bandiții, sunt mai răi.”

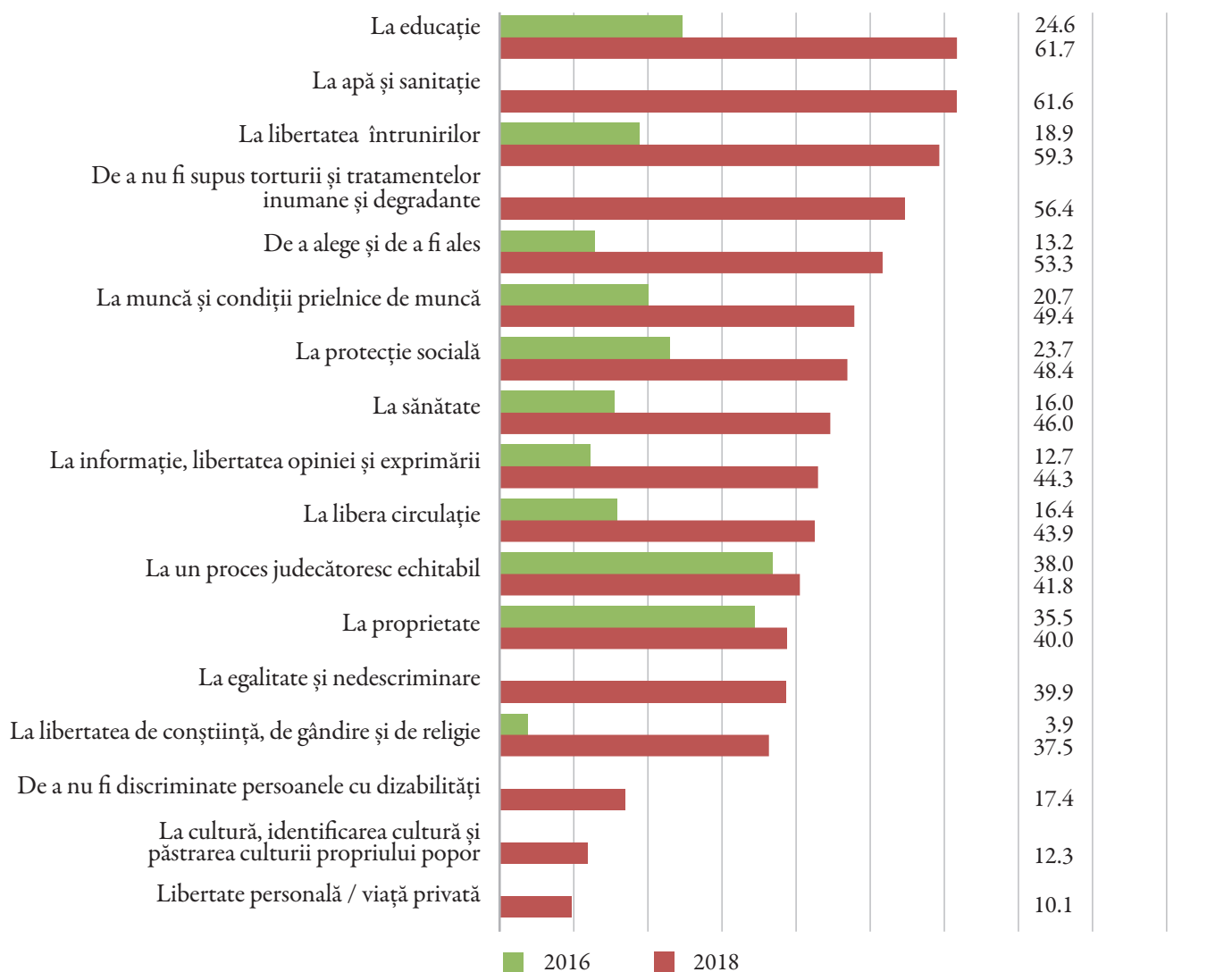
[FG7 - B1]: „Aș mai adăuga despre tot ceea ce se face, mai exact ce nu se face mai, bine spus. Aș spune dreptul la viață, absolut tot ce se face ai impresia că se face împotriva omului, și nu ca să se simtă, să trăiască oamenii, ei nu văd perspectiva copiilor, ei nu văd perspectivă reală, ei nu văd, oamenii nu au speranța de viață. Speranța de viață la lume este foarte și foarte scăzută.”

[FG8 - F1]: „Mai rău! Dreptul la vot ni l-au furat (...), dreptul la libera exprimare ni s-a furat, mai mult lucrăm forțat, mai mult neplătit. E mai rău! Justiția e mai rea...”

3.17. Revendicarea drepturilor

Comparativ cu rezultatele studiului din 2016, ponderea celor care au afirmat că au încercat să-și apere drepturile a crescut semnificativ. După unele tipuri de drepturi încălcate, ca dreptul la educație, la sanitație, la libertatea întrunirilor, de a nu fi supus torturii, de alege și a fi ales, mai mult de jumătate din cei care consideră că acel / acele drepturi le-au fost încălcate, au încercat să le apere sau să le revendice. *Figura 49.*

Figura 49. Ați încercat să vă revendicați/apărați drepturile respective dacă au fost încălcate? 2016 și 2018, %.
(răspunsuri doar de la cei cărora li s-a încălcat dreptul respectiv)

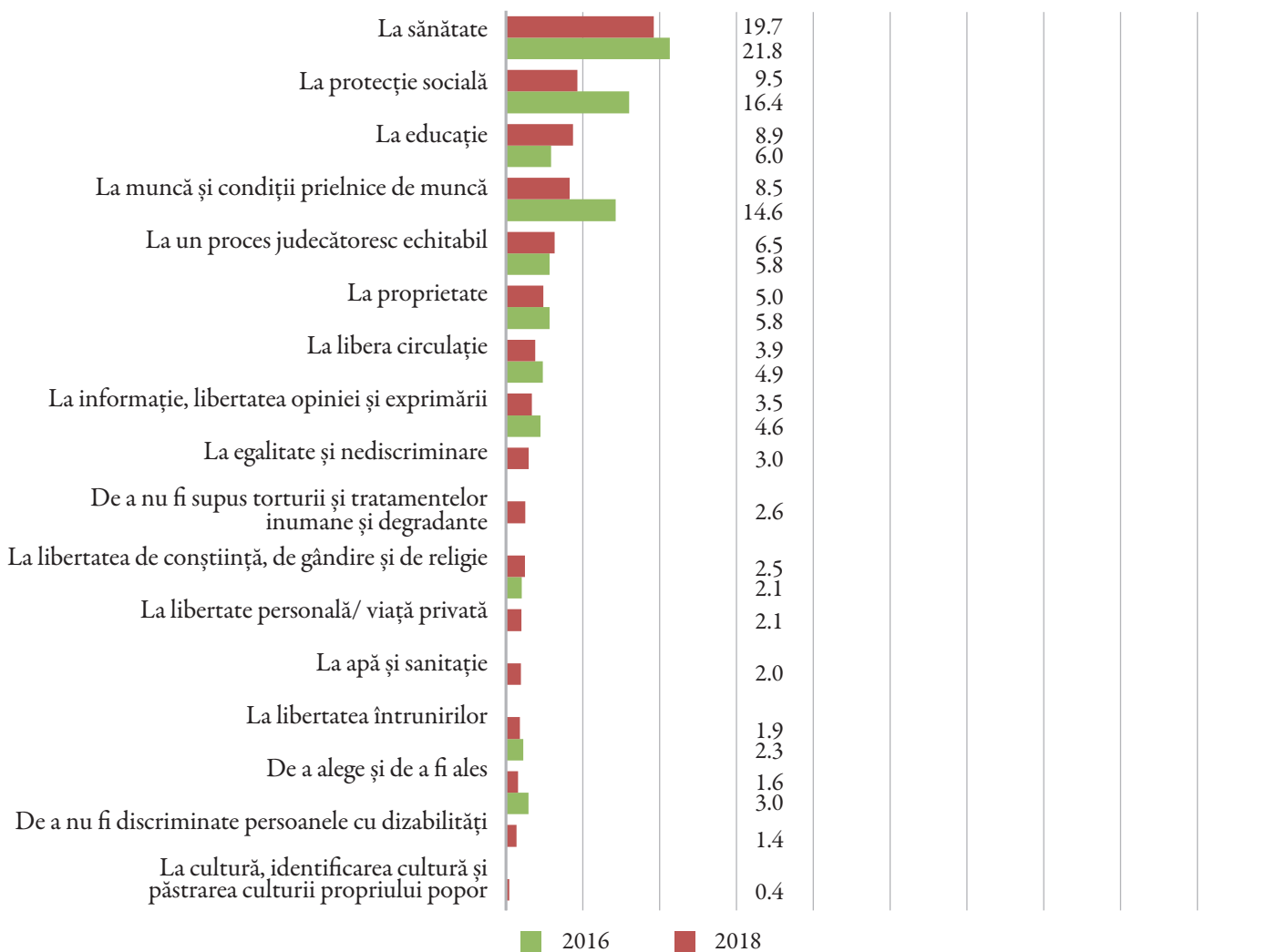

Persoanele cu dizabilități, comparativ cu alți respondenți, cel mai puțin și-au revendicat dreptul de a nu fi discriminate, dreptul la cultură și identitate culturală, precum și dreptul la libertatea personală și viață privată. Trebuie de menționat că unele rezultate nu sunt semnificative din punct de vedere statistic, deoarece procentele sunt calculate dintr-un număr mic de cazuri.

Referindu-se la rude sau cunoscuți, respondenții au menționat, în linii generale, aceleași drepturi încălcate ca și cele identificate în studiul din 2016. Cel mai des se încalcă dreptul la sănătate (19.7%), urmat de dreptul la protecție socială (9.5%), dar în scădere semnificativă față de 2016, când era 16.4%). De asemenea, a scăzut ponderea celor care consideră că li s-a încălcat rudelor și cunoscuților dreptul la condiții de muncă prielnice (8.5% față de 14.6%). De menționat faptul că dreptul de a alege și de a fi ales nu se regăsește printre primele, când vine vorba de alte persoane, deși era important când era vorba de respondent personal.

Figura 50.

Figura 50. Ce drepturi le-au fost încălcate rudelor sau cunoscuților dvs. în ultimii 2 ani? 2016 și 2018, %

**MINISTRY OF
FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK**
Danida

**AVOCATUL
POPORULUI**
OMBUDSMAN

**UNITED NATIONS
MOLDOVA**

